

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST
Lesy České republiky, s. p., Hradec Králové

pod odbornou záštitou a s finančním přispěním
Ministerstva zemědělství ČR Praha, úseku lesního hospodářství

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

10. sněm lesníků POSTAVENÍ A SMYSL STÁTNÍHO VLASTNICTVÍ

SBORNÍK REFERÁTŮ

7. června, 2007
Hradec Králové, Konferenční centrum Silvia

Odborní garanti:**Ing. Štěpán Kalina**

předseda České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 724 553 786
e-mail: stepan.kalina@seznam.cz

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.

Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 235 358 116
e-mail: marie.krecmerova@khsstc-kl.cz

Organizační garanti:**Ing. Pavel Kyzlík**

tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@csvts.cz

Mgr. Iva Kubátová

Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles@csvts.cz

Technická spolupráce:**Lesnická práce, s. r. o.**

nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
e-mail: neuhoferova@lesprace.cz

Česká lesnická společnost
ISBN 978-80-02-01906-0

Obsah

- 4 Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D., FLE ČZU v Praze
Přínosy a rizika státního vlastnictví lesů
- 10 Dipl. Ing. Dr. Pavel Kitzberger, Orbis Viridis, Hluboká nad Vltavou
Příklady systémů státního vlastnictví lesa v zahraničí
- 13 Ing. Josef Vojáček, ředitel VLS, s. p.
Záměry nakládání s lesy spravovanými VLS - strategie hospodaření VLS
- 18 Ing. Pavel Indra, prezident ČAPLH
Podnikání v podmínkách lesního hospodářství ČR
- 21 Ing. Miloš Balák, předseda SPLH při AK ČR
Obhospodařování lesů ve vlastnictví ČR v přímé působnosti MZe
- 23 Dr. JUDr. Ing. Martin Flora, LDF MZLU v Brně
Zakotvení státního vlastnictví legislativě blízkých států Evropy
- 35 Ing. Vladimír Krečmer, CSc., Česká lesnická společnost
Problematika veřejně prospěšných funkcí lesa, státní politika a státní vlastnictví lesa
- 44 Ota Buršík, ČLS, pobočka Rumburk
Pohled na naši lesnickou minulost i přítomnost státního lesa
- 48 Ing. Robert Babuka, MBA, ALLWOOD a. s
Rakouská invaze do českých lesů s podporou státu
- 56 Ing. Karel Trůbl, náměstek ministra, MZe ČR
Státní vlastnictví lesa
- 59 Ing. Štěpán Kalina, předseda České lesnické společnosti
Stanovisko ČLS ke státnímu vlastnictví lesa
- 61 Ing. Jiří Holický, ředitel LČR, s. p.
Záměry nakládání s lesy ve správě LČR

PŘÍNOSY A RIZIKA STÁTNÍHO VLASTNICTVÍ LESŮ

Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D.
FLE ČZU v Praze

Lidstvo snad nezná ve své historii kontroverznější věc, než institut vlastnictví. Ten je jenom o něco málo mladší než člověk sám a velkou mírou přispíval k formování všech společenských řádů, od prehistorie až po dnešek. Vlastnictvím se zabývala celá řada myslitelů, od starověkých filosofů až po marxisty a nutno přiznat, že Leninův výrok - „Kdo první ohraničil pozemek a řekl: toto je moje, ten nese odpovědnost za všechny války světa“ - je do značné míry pravdivý. Nejčastější filosofické otázky, které byly v souvislosti s vlastnictvím kladeny se týkaly rozsahu a vztahu společenského a privátního vlastnictví, společenských závazků vlastnictví (včetně vlastnictví soukromého), zneužívání vlastnictví společného a omezování vlastnických práv. Udělejme si proto malý historický exkurz po těchto názorech.

Starověký filosof Platón (427-347 př. Kr.) v jednom ze svých spisů o státu říká: „Stát musí garantovat, že nikdo nenashromáždí nadměrný majetek. Státní organizování a kontrolování musí vést k dosažení středního dostatku.“ Charakteristickým rysem Platónovy filosofie byla snaha o odstranění pojmu „moje“ a „tvoje“.

Zajímavý je názor Aristotela (384-322 př. Kr.), který říká: „Nejméně péče se věnuje tomu, co je společné mnoha lidem, protože lidé se starají nejvíce o své vlastnictví, nikoliv o společné“. Od státu neočekává zavedení společného vlastnictví, ale kultivaci a regulaci vlastnictví individuálního.

Řecký filosof, teolog a biskup Basileos (330-379) byl výrazným zastáncem vlastnictví společného, jak svědčí jeden z jeho výroků: „Vy bídní! Co to nazýváte svým majetkem? Kdo vám jej dal? Chováte se jako muž v divadle, který chce obsadit všechna místa a vyhradit si pro vlastní potřebu to, co má sloužit všem!“

Podobného názoru byl i Ambrozius (339-397), který byl významným milánským teologem, biskupem a zastáncem římské vzdělanosti. Podle něho příroda vytvořila vše jako společný majetek všech. Božím příkazem bylo všechno stvořeno tak, aby obživa patřila všem a země byla ve společném vlastnictví.

Zdálo by se, že hlavně teologové poloviny prvního tisíciletí preferovali ve svých úvahách společné vlastnictví. Jako opak můžeme uvést názory sv. Augustina (354-430) a sv. Tomáše Akvinského (1225-1274), který sice žil o mnoho později ale jejich názory byly velmi podobné a spočívaly v těchto pohledech:

- každý je pečlivější v opatrování něčeho, co patří pouze jemu
- každý, vyhýbající se námaze, nechává druhému to, co náleží do společného
- pokojné soužití lidí se zachovává snáze, když je každý spokojen se svou věcí
- mezi těmi, kteří věci společně a nedílně drží vznikají často sváry.

Velmi vyhraněný názor na státní vlastnictví měl i Thomas More (1478-1535), který na adresu státu řekl: „Když přehlížím všechny ty státy, které po světě vzkvétají, nepřipadá mi to - Bůh mi buď milostiv - jako nic jiného, než spiknutí boháčů, jednajících o vlastních výhodách pod zámkou a ve jménu státu ....“

Jean Bodin (1530-1596), francouzský filosof, ekonom a právník (napsal mj. rozsáhlé dílo Šest knih o státu), ve svých názorech rozlišuje, co by mělo být společné a co ne. Podle něho sou-

kromé vlastnictví posiluje veřejné blaho, ale musí existovat něco, co je pro všechny společné např. náměstí, trhy hradby, kostely, ulice atd.

Známý nizozemský právník Hugo Grotius (1583- 1645), který je znám jako zakladatel mezinárodního práva, zastává názor, že má-li být soukromé vlastnictví legitimní, musí se opírat o smlouvu a jiný způsob jeho získávání je nepřijatelný.

Omezením vlastnických práv se zabýval i český právník a politik Antonín Randa (1834-1914), autor mnoha spisů o vlastnictví. Ten konstatuje, že: „Vlastnictví, navzdory všem definicím, není právem absolutním, ale musí snášet rozmanitá omezení“.

Zatím co středověk a novověk inklinovaly spíše k vlastnictví soukromému (s výjimkou totalitních systémů) na samotném konci minulého tisíciletí můžeme registrovat snahu o přehodnocení úlohy společného vlastnictví. Důvodem je především globalizace majetku a vytváření majetkových uskupení. Příkladem může být názor českého právníka Havlana který říká, že státní vlastnictví může být tím posledním, byť někdy nedokonalým garantem takových hodnot, jako solidarita, sociální rovnost, či sociální spravedlnost.

Přehled názorů zakončíme Arminem Ehrenzweigem (1864-1935), který byl významným rakouským právníkem, univerzitním profesorem práva v Grazu a ve Vídni a je považován za zakladatele dnešního rakouského právního systému. Ten říká: „Kdo pohlédl na stát a vlastnictví jako na celek, může označit toto vlastnictví jako sociální funkci, jako druh úřadu“.

Vyplývá z toho, že státní vlastnictví má zakódován tzv. „povinnostní přístup“ ke svému předmětu, a proto může hrát v postmoderním světě důležitou roli, zvláště v menších státech Je jen otázkou, jak jej stát dokáže naplnit.

Právní aspekty vlastnictví

Vlastnictví v ČR vychází z principu římského práva, který spočívá v respektování tří základních práv a je základem chápání dnešního obsahu vlastnického práva:

- ius possidendi
- ius utendi et fruendi
- ius disponendi

V právním řádu ČR je vlastnictví zakotveno především v Ústavě a pak v Občanském zákoníku. Článek 11 Listiny základních práv a svobod, která je součástí Ústavy říká že:

- Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.
- Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na ujmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.
- Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

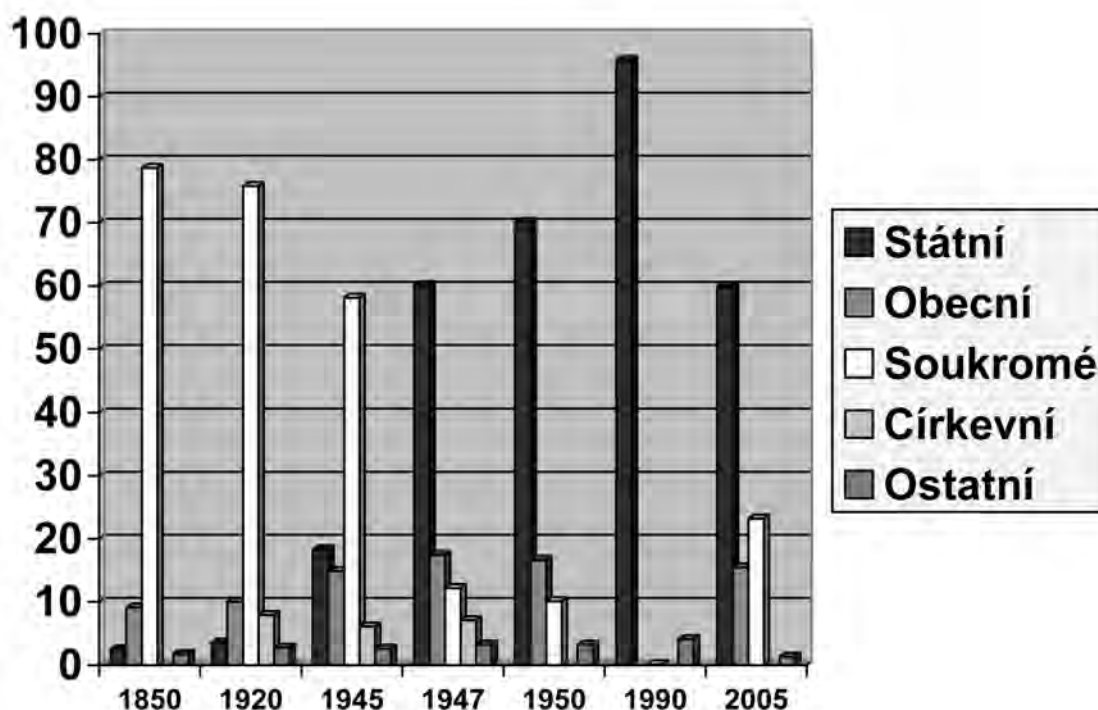
Občanský zákoník v § 123 v podstatě uvádí práva a povinnosti vlastníka na základě římského práva. Vlastník je dle § 123 oprávněn:

- v mezích zákona předmět svého vlastnictví držet,
- užívat a požívat jeho plody a užitky,
- nakládat s ním.

Vlastnictví lesů v zemích Čech a Moravy mělo vskutku bouřlivý vývoj a jeho přesuny, hlavně vlivem důsledků válek a politických změn byly velmi časté. Jeho největší změny a přesuny jsou

chronologicky vyjmenovány v následující tabulce:

Období	Historická událost	Nárůst (+) Úbytek (-)
12.- 13. století	Počátek a průběh kolonizace	-
14. století	Prodeje lesů Janem Lucemburským	-
14. století	Snaha Karla IV. o zpětné koupě lesů	+
15. století	Husitské bouře, přesuny ve prospěch šlechty	-
17. století	Třicetiletá válka	-
17. století	Vláda Karla VI. – obecný zájem o lesy	+
18. století	Vláda Marie Terezie – Tereziánský patent	+
18. století	Vláda Josefa II – prodeje lesů	-
1918	Vznik Československa – 1. pozemk. reforma	+
1945	Benešovy dekrety	+
1948-1958	Znárodňovací akty	+
1960-1975	Likvidace drobného vlastnictví lesů	+
1989-2000+	Restituční proces	-

Podle grafu vidíme, že podíl státního majetku v ČR se po restitučních procesech ustálil přibližně na 60% všech lesů v ČR. Diskuse o tom, zda je to moc, nebo málo, se objevují periodicky a jejich spouštěcím mechanismem jsou hlavně politické změny, výsledky voleb a pod. Stejně diskuse probíhají i v Rakousku a dalších zemích a ČR není výjimkou.

Důležitější, než je rozsah státního lesního majetku však je způsob, jakým bude tento majetek spravován a jak bude legislativně zajištěno aby nebyl zneužíván.

V ČR se řídí správa státního majetku především zákonem č. 299/2000 Sb. o ČR a jejím vystupování v právních vztazích. Při tvorbě tohoto zákona se setkaly dvě konkurenční teorie o institucionální podstatě správy státního majetku obecně. Jejich základní principy jsou následující:

1. Jen ten, kdo vlastní majetek, může mít majetkovou odpovědnost. Znamená to, že v právních vztazích by měl jako právnická osoba vystupovat pouze stát. Tato varianta má svoje výhody i nevýhody. Mezi výhody se řadí přímé zastupování státu bez jakéhokoliv prostředníka, přímé napojení na státní rozpočet a přímá účast státu na řízení subjektu. Nevýhodou je pak komplikovanost a náročnost řídicích procesů.

2. Organizace s vlastní právní subjektivitou hospodaří s vyčleněným majetkem státu. Důsledkem je vznik organizaci s tzv. „právem hospodaření“ k majetku státu. Výhody této varianty se obvykle uvádí:

- jednodušší řídicí procesy
- samostatnost v rozhodování
- rozpočtová samostatnost (větší možnost finanční podpory všech funkcí lesa)

Nevýhody jsou pak tyto:

- nepřímé řízení státem
- rozpočtový charakter soukromého majetku
- samostatná rozhodnutí jsou ručena státním majetkem

V ČR byla nakonec po diskusích přijata varianta č. 2. a zákon č. 299/2000 Sb. o majetku ČR je spolu se zákonem č. 77/1997 Sb. o státním podniku hlavním legislativním podkladem pro správu státního majetku. Jak je tato forma vhodná pro správu státního lesního majetku je velmi diskutabilní a je nepochybné, že současný zmatečný stav u Lesů ČR je do značné míry způsoben i legislativními podmínkami, které umožňují několikanásobné koncepční zvraty, aniž by za ně kdokoliv nesl přímou odpovědnost. Tato diskuse je však spíše pro politiky, než pro lesníky a největším nedostatkem je, že vláda věnuje těmto problémům pozornost minimální nebo žádnou.

Přínosy státního lesního majetku

V lesopolitických pojednáních se uvádí celá řada přínosů státního lesního majetku. Když je pozorně hodnotíme, zjistíme, že jejich většina není zajištěna institutem státního majetku, ale především velikostí tohoto majetku. Mnoho prospěšných funkcí mohou lesní majetky jiných vlastnických kategorií plnit stejně, protože jsou dostatečné velikosti. Jedinečnost státního majetku při plnění obecně prospěšných funkcí je dána hlavně tím, že nejenom v ČR, ale i v zemích, kde je státní lesní majetek zastoupen daleko menším poměrem, je stát vlastníkem největším.

Bez ohledu na to můžeme shrnout přínosy tohoto majetku následovně:

- státní lesy patří k největším majetkům a jsou proto nebo mohou být ekonomicky silným a stabilním subjektem
- jsou obhospodařovány kvalifikovaným personálem
- mohou snáze plnit mimoprodukční funkce, resp. se jejich plnění státem snadno vynutit
- státní lesy mohou být vzorovým lesním hospodářstvím pro ostatní vlastníky
- mohou být příkladem plnění státní lesnické politiky
- mohou být příkladem podniku s dobrým přístupem k ochraně životního prostředí
- mohou samy vzorově a aktivně provozovat ochranu přírody
- mohou být kvalifikovaným odborným lesním hospodářem pro ostatní vlastníky lesů
- mohou být respektovaným dodavatelem externalit pro občany
- mohou významně podporovat lesnickou vědu, výzkum a školství
- mohou podporovat i jiné veřejně prospěšné aktivity
- v marginálních oblastech mohou být důležitým sociálním faktorem

Rizika státního lesního majetku

Rizika, spojená se správou státního majetku obecně můžeme rozdělit do tří skupin. Jednak to jsou rizika, vyplývající z charakteru právnické osoby, která státní majetek spravuje, potom rizika, vyplývající z nedostatečného legislativního zajištění správy majetku a nakonec rizika, vyplývající ze samotného politicko-administrativního systému státu.

Právnické osoby, spravující státní lesní majetek mají různý právní statut. Národní parky jsou příspěvkovou organizací, založenou Ministerstvem životního prostředí, stejně tak jako Lesní správa Lány, založená Kanceláří prezidenta republiky. Významným správcem jsou i školní lesní podniky ve Křtinách a Kostelci nad Černými lesy, které jsou účelovými zařízeními univerzit a spadají tak pod gesci Ministerstva školství. Největšími a nejdůležitějšími správci jsou pak Vojenské lesy a statky ČR, s. p. a Lesy České republiky, s. p., které jsou státními podniky, založenými podle zákona č. 77/1997 Sb. o státním podniku. Uvedená rizika se v největší míře týkají právě dvou posledně jmenovaných právnických osob.

Mnoho z těchto rizik je popsáno v literatuře a týká se správy státního majetku obecně. V případě majetku lesního se mohou objevit některá další. Jejich výčet může být následující:

- **systémová absence reálné právní a majetkové odpovědnosti**
- **vznik systému vlastních zájmů**
- **sklon k neefektivnosti na základě pohodlných řešení**
- **rozpor mezi polit. změnou a zásadou dlouhodobosti**
- **konkurence soukr. subjektům**
- **politický vliv na odborná rozhodnutí**
- **možnost politické a ekonomické korupce**
  - politické tlaky na výběr obchodních partnerů
  - deformace obchodních vztahů a cen
  - zasahování do sféry trhu
- **poškození lesů vnějšími vlivy bude svalováno na špatné hospodaření v lesích**
- **politické tlaky na zaměstnání odborně slabých osob**
- **nominace „politického vrcholového managementu“ na úkor odbornosti**
- **obtížně kontrolovatelný odliv financí, jako náhrada za obtížně ohodnotitelné věci (PR. software, právní služby, duševní vlastnictví)**

Příznaky zneužívání státního majetku

Teorií korupce a jejími příznaky se zabývala celá řada ekonomů. V ČR se otázkami korupce zabývá např. JUDr. Vladimír Crha, v zahraničí publikovali vědecké práce ekonomové Alberto Ares, Rafael di Tella, Paolo Mauro a zejména Vito Tanzi, který je současně ředitelem odboru fiskálních záležitostí MMF. Jeho práce „Instituce, politiky a temná stránka ekonomiky“ popisuje mj. i některé příznaky korupce a zneužívání státního majetku:

- rozsáhlé personální změny v souvislosti se změnou politickou
- přímé nebo druhotné vylučování zakázek ze sféry trhu
- ekonomicky neodůvodněné změny finančních toků
- personální obsazení klíčových pozic financování odborně slabými osobami
- nárůst zakázek s nehmotným, nebo obtížně ohodnotitelným plněním
- vysoké investice do technologií s problematickou mírou potřebnosti a nejasnou dobou návratnosti a další.

Závažným momentem je i skutečnost, že státní majetek obecně poskytuje prostor pro realizaci osobní moci, bez odpovídající osobní odpovědnosti, která je důležitým regulátorem rozhodnutí. Pokud majitel privátní firmy provede špatná rozhodnutí, ztratí odborné renomé, firmu a někdy i svobodu. Státní manažer ve většině případů neztratí nic a s nadstandardním odstupným odchází do jiné firmy. Absence reálné osobní odpovědnosti je pak prvkem, který možností zneužití intenzivně napomáhá.

Závěr

Při pozorném hodnocení výhod a rizik státního lesního majetku vidíme, že většina nevýhod vychází nikoliv z vlastní podstaty státního vlastnictví, ale ze způsobu jeho správy a tlaků, vytvářených politicko-administrativním systémem. Proto by přínosy státního lesního majetku měly být podpořeny systémem správy, který jeho zneužití co nejvíce eliminuje. Jedná se zejména o následující možné koncepční zásady:

- úprava statutu státních lesů zákonem, stanovujícím pravidla kolektivního rozhodování na základě státem schválené koncepce a vyloučení vlivu jednotlivce.
- přesné vymezení vztahu podniků ke státnímu rozpočtu
- maximální míra využití outsourcingu
- povinné stanovení ceny prací a ceny dřeva na základě veřejné soutěže.

Státní lesní majetek bude mít opodstatněnost jen tehdy, jestliže bude s privátní sférou srovnatelný nejenom ekonomicky, ale i stejnou úrovní a hlavně odpovědností managementu a rozhodovacími procesy na základě pluralitní demokracie, nikoliv vlivových skupin. To je velkým úkolem pro politickou reprezentaci, jehož splnění mohou lesníci napomoci, avšak odpovědnost za formu realizace musí přijmout politicko-administrativní systém státu. Ať se nám to líbí nebo ne, státní les není vlastnictvím státních lesníků a státního managementu, ale ve vlastnictví všech občanů ČR. Rozhodování o formě jeho správy musí tuto skutečnost respektovat.

Kontakt

Doc. Ing. Jiří Oliva, Ph.D.
Katedra ekonomiky a řízení lesního hospodářství, FLE ČZU v Praze
Kamýcká 1176
165 21 Praha 6 – Suchbátka

PŘÍKLADY SYSTÉMŮ STÁTNÍHO VLASTNICTVÍ LESA V ZAHRANIČÍ

Dipl. Ing. Dr. Pavel Kitzberger
Orbis Viridis, Hluboká nad Vltavou

Poslání lesů ve vlastnictví státu

Les je jedním z nejdůležitějších přírodních ekosystémů, jež svým dalekosáhlým multifunkčním významem přesahuje dimenze lidského chápání. Jeho největší specifika spočívají v komplexně-interdisciplinárním propojení jednotlivých dílčích souvislostí; z hlediska lidského života pak i v neobvykle dlouhých časových realizačních periodách, které je nutno, stejně jako všechny neměnné přírodní zákony, neustále respektovat.

Lesy v majetku státu - jejich stav a úroveň organizační správy jsou od pradávna exemplárním příkladem přístupu státu k užívání přírodních zdrojů. Požadavky na správu státních lesů stoupají spolu s vývojem společnosti. Do popředí priorit přicházejí stále více mimoprodukční funkce lesa, které je povinná správa zajišťovat. Paralelně se však zvyšuje i význam maximálního ekonomického zhodnocení lesa jako důsledek kontinuálního poklesu cen dříví a celkového hospodářského vývoje. Z těchto důvodů byly nuceny všechny lesnický rozvinuté země v západních státech Evropy uskutečnit v posledních dvaceti letech radikální správní reformy svých lesních majetků.

Smysl státního vlastnictví lesa vychází z potenciálu lesního majetku dané země a požadavků moderní společnosti. Poslání státního lesa je jednoznačně legislativně definováno.

Poslání státních lesů v EU

Poslání lesů v majetku státu je výslednicí daného lesního potenciálu (tj. produkčních a sociálně - profesních podmínek), historické lesnické substance a státní politiky. Stanovení, naplňování a kontrola poslání lesů je vizitkou státu obzvláště tam, kde se jedná o dominantní ucelené přírodní zdroje jako jsou státní hospodářské lesy nebo národní parky.

Účelné naplňování poslání lesa má silný vliv na vnitrostátní veřejné poměry (emocionální spjatost s přírodou a jejími hodnotami), které se promítají až do politické úrovně.

V mezinárodním měřítku vyjadřují nejen schopnost uchování základních společenských hodnot, ale i míru jejich odpovídajícího využití. Jedná se o stupeň inteligentního přístupu k tomuto potenciálu, který je a bude stále důležitějším mezinárodním, hospodářským a především prestižním a propagačním měřítkem státní politiky.

Historické poslání státních lesů, vyplývající z prvního lesního zákona (1873), je i do dnešní doby prakticky neměnné. Prohloubil se pouze aspekt ochrany přírody. Avšak přírodní hodnoty není možné jen konzervovat. V dnešním - antropogenními faktory- silně ovlivněném světě, je nutná řídicí složka člověka a jím využívané přírodní zákony.

Hlavní zásady poslání lesa jsou u všech států téměř identické. Všechny vyznávají trvale udržitelné hospodaření. Rozdíl je pouze v organizačně - právní formě státních lesů, která určitým způsobem poslání determinuje ve vztahu k historii. U České republiky a Polska chybí však měřítko kontroly dodržování poslání státních lesů a měřítko vyváženosti poslání, které odráží trvalou udržitelnost a jiné důležité faktory. Velké výkyvy ve splňování jednotlivých bodů poslání, vzhledem k danému potenciálu, demonstrují vždy antireformní konzervativnost a celkovou nejasnost či nevyváženost systému státního vlastnictví lesa.

Tab. 1: Přehled hlavních cílů a poslání státních lesů ve vybraných zemích EU.
 (*počet hvězdiček 1-3 zosobňuje měřítko hlavních hodnot poslání státních lesů).

	Historie	Ekologie	Společnost	Ekonomika
Rakousko	*	**	***	***
Bavorsko	***	***	***	**
Finsko	*	***	***	***
Švédsko	*	**	**	***
Polsko	***	**	*	*
Česko	**	**	*	*

Reorganizace státních lesů v Evropě

Vývoj většiny státních lesů v Evropě byl silně ovlivněn na jedné straně majetkoprávním uspořádáním jednotlivých zemí po obou světových válkách, na straně druhé pak i stupněm získané demokracie a od něho se odvíjejícího tržního hospodářství. Zatímco bývalé komunistické země ekonomicky i rozvojově stagnovaly, měly západní státy možnost téměř neomezeného rozvoje. Lesy v majetku států měly všude výsadní politicko-sociologické postavení. Tím se mohla z velké části vyvíjet odborná úroveň, ale zároveň se stále více zvyšoval rozdíl k narůstající efektivitě soukromého sektoru a důsledkem byla stoupající závislost na státním rozpočtu. Silně rostoucí personální náklady a motivací nepodložená efektivita pracovníků sice nutily státní lesy k postupnému předávání jednotlivých výrobních činností na podnikatelské subjekty, ale nesamostatnost v managementu řízení, spojená s velkou konzervativností tohoto odvětví, představovala nadále vážnou překážku celkového hospodaření. Globální pokles cen dříví v Evropě začátkem 90. let byl prvním vážným podnětem k diskusi o reformě státních lesů. Vznik EU silně ovlivnil státní rozpočty jednotlivých zemí, které začaly hledat racionalizační opatření, jejichž výslednicí byly snahy o důkladných reformách státních lesů.

Rakousko

Tento trend se nejvýrazněji projevoval u zemí s hospodářsky významným podílem státních lesů a silnou lesnickou tradicí. Asi nejrazantnější změny se uskutečnily v Rakouských státních lesích založených roku 1925, které byly 1996 specifickým zákonem o státních lesích vyčleněny ze státního rozpočtu a 1997 znovu založeny jako akciová společnost, jejímž jediným akcionářem je Rakouská republika, zastupovaná ministrem zemědělství. Za právo obhospodařovat tyto lesní pozemky platí Rakouské státní lesy (*Österreichische Bundesforste AG*) Rakouské republice odvod nad rámec zákonného zdanění ve výši 50% jejich hospodářského výsledku.

Österreichische Bundesforste AG spravují i některé národní parky. Například v letech 1997/1998 vznikly dle kritérií IUCN převážně na území ÖBf dva nové národní parky: NP Donau-Auen (10 000 ha) a NP Oberösterreichische Kalkalpen (21 000 ha). Pro oba dva nové národní parky byla vypracována za vedení ministerstva jasná koncepce a na jejím základě zde ÖBf vykonávají praktický management ochrany přírody (např. cílené zásahy k podpoře původních vegetačních společenství, ke skladbě jim odpovídající populace zvěře či informační a osvětové služby atd.). Stát hradí ÖBf kromě těchto služeb ještě kompenzace za ztížené hospodaření či za ztráty v produkci dříví.

Bavorsko

Bavorská ministerská rada ustanovila v roce 1995 reformu lesní správy, kterou uskutečňuje státní lesní správa (*Bayerische Staatsforstverwaltung*). Podíl státního lesa zde činí 33%. Změny se týkaly především:

- podnikatelského zaměření a ziskového vedení státních lesů podle principů privátního hospodaření
- státní lesy musí hospodařit s netto-rozpočtem
- zavedení nových moderních účetních systémů

Snahy o privatizaci byly v roce 1999 odmítnuty a pokračovalo prosazování reformy lesní správy. Příčina spočívala ve zdůvodnění, že cílem Bavorské lesnické politiky není jednostranně zisk, přinášející zaměření státních lesů, nýbrž optimalizace celkového užítku pro všechny vlastníky lesa. Státní lesy zde hrají důležitou úlohu – a to jako vzor obhospodařování (stavu lesa), jako poradenská instituce drobným majitelům lesů a jako úřad pro schvalování a povolování projektů v lesním hospodářství (výsoštné funkce).

Vývoj státního rozpočtu přiměl vládní činitele k zásadnímu rozhodnutí, že činnost státu musí být provázena vysokou výkonností, což vyžaduje také zásadní změny u státních lesů, u kterých přes reformní opatření stoupal podíl správních nákladů. Proto bylo rozhodnuto, že státní les bude spravován od roku 2005 samostatnou podnikatelskou složkou v právní formě ústavu veřejného práva, kde stát zůstává jediným majitelem.

Dnes nově zreformované Bavorské státní lesy (*Bayerische Staatsforsten AöR*), zaujímající 31 % lesní plochy v Bavorsku, byly odedávna symbolem velmi citlivého zacházení s přírodou – a to spolu s nedotovanými poradenskými službami a rozsáhlou administrativní strukturou mnohdy i na úkor ekonomických výsledků. Proto se odehrávala největší diskuse veřejnosti při jejich loňské reformě v obavách o udržitelnost vysokého standartu péče o les. Dnes jsou v novém zákoně o státních lesích jednoznačně zakotveny také parametry ochrany přírody – „státní les musí být příkladně obhospodařován.“ V současnosti spravují bavorské státní lesy 291 000 ha lesa v národních parcích, 65 000 ha chráněných přírodních oblastí a 271 000 ha chráněných krajinných oblastí. V jejich plánování a správě jsou plně autonomní a řídí se platnými legislativními předpisy.

Veškeré reformní snahy podléhaly v západních státech nejen široké politické diskusi, ale i procesu rozhodování, jehož základem byly obsáhlé studijní analýzy, jež byly zpětně vyhodnocovány. Tím vznikaly konečné struktury mnohdy až po jednotlivých přestavbových etapách.

V bývalých postkomunistických zemích, které přistoupily k EU, probíhají reformy státních lesů jen velmi pozvolna, což je dáno jednak nedokončením restitučních procesů a pak i hlubokou konzervativností tohoto odvětví, které nebylo v plné míře vystaveno konkurenčnímu prostředí.

Státní správa všech evropských zemích je klíčovým faktorem pro rozvoj lesnictví. Svojí činností nese dvojnásobnou odpovědnost za les: Jednak kontroluje celou lesní plochu státu, a pak obhospodařuje či kontroluje obhospodařování lesů ve vlastnictví státu. V postkomunistickém vývoji stály bývalé východoevropské země i v lesnickém sektoru před jedinečným a historicky významným úkolem: Vytvoření nového aparátu státní lesní správy, který je založen na demokracii, tržním hospodářství a novém pojetí inovačních vývojových trendů. To se týká především i reformní lesnické politiky státu vzhledem ke státnímu vlastnictví lesa a tímto vzniklé příležitosti - pozitivně ovlivnit funkčnost lesnického dění.

Kontakt

Dipl. Ing. Dr. Pavel Kitzberger
ORBIS VIRIDIS, o.p.s.
Ohrada 17
373 41 Hluboká nad Vltavou

ZÁMĚRY NAKLÁDÁNÍ S LESY SPRAVOVANÝMI VLS STRATEGIE HOSPODAŘENÍ VLS

Ing. Josef Vojáček
ředitel VLS, s. p.

Společensko-politický rámec VLS

Dříve než se budu věnovat vlastní strategii Vojenských lesů a statků ČR, s. p. (VLS), jak praví nadpis, dovoluji mi zahrnout postavení a účel tohoto podniku v obecném pohledu.

Budu-li prostě citovat zakládací listinu firmy, ta praví:

Posláním VLS ČR, s. p. je podílet se na přípravě a údržbě území určených pro potřeby obrany státu a v účelném rozsahu i mimo ně; pečovat o zlepšování krajinných a přírodních hodnot, uchování ekologické rovnováhy; cílevědomě hospodařit se zdroji na tomto území.

Své poslání uskutečňují VLS ČR, s. p. hlavně v oborech lesního hospodářství, zemědělství, myslivosti, rybářství, asanačních, rekultivačních, vodohospodářských a protierozivních úpravách území, strážní službě, službách pro AČR a dále v oborech návazných dle podnikatelských možností a požadavků zakladatele.

V současné době je občas slyšet, že Česká republika má k obhospodařování státních lesů dva podniky a někdy též polemiku o účelnosti takového uspořádání, respektive pokusy o srovnávání. Rád bych toto tvrzení uvedl na pravou míru. Česká republika má samozřejmě z pozice vlastníka k obhospodařování státních lesů podnik pouze jeden, a to LČR. Vojenské lesy a statky jsou čistě účelovou organizací ministerstva obrany, která má do vínku svěřen určený majetek od MO, a kromě starosti o jeho obhospodařování má celou řadu dalších úkolů, které sanuje z nahospodařených prostředků, zejména ve sféře služeb a infrastruktury vojenských újezdů.

Ptáme-li se a postrádáme-li dnes jasné politické zadání pro státní lesy, pak pro lesy vojenské to neplatí, zde jasné zadání existuje již od roku 1928, kdy vznikly.

Podíváme-li se na postavení VLS, pak vidíme hodně společných znaků, ale i určité zásadní odlišnosti od LČR. Vojenské lesy neplní základní úlohu vlastníka a primární účelem lesů nejsou jejich tři obecné funkce, t. j. ekonomické, sociální a environmentální, primární funkcí je zde jejich účelové využívání Armádou České republiky. Další funkce lesa, tak jak je známe jsou zde až sekundární a slouží k získávání nezbytných finančních prostředků včetně sociálního zázemí.

VLS ČR, s. p. působí na územích určených pro potřeby obrany státu, převážně v obvodech Vojenských výcvikových prostorů – Vojenských újezdů, což vytváří zvláštní poměry pro působnost a hospodářskou i podnikatelskou činnost. Tento stav je ovšem třeba považovat za objektivní skutečnost, danou nejvlastnějším posláním těchto území. Svěbytný dlouhodobý vývoj vedl k vyhraněnému stavu, který vyžaduje zvláštní orientaci při uplatňování jakýchkoliv aktivit. Lze jej charakterizovat takto:

Vojenské újezdy byly převážně vysídleny, obce vesměs zanikly, hustota osídlení zůstala mimořádně nízká; zemědělství bylo plošně podstatně omezeno; lesnictví podrželo plošný rozsah a význam; jiné aktivity – průmysl, řemesla, živnosti zanikly. Komunikační síť byla poničena a její zbytky pomístně zlepšeny, vesměs však znehodnoceny. Vstup občanů na území byl téměř vyloučen včetně rekreačních a podnikatelských zájmů. Byly vybudovány četné objekty sloužící výcviku vojsk a potřebám obrany státu, které vesměs místně zhoršily stav půdy, vegetační pokryv, rozložení a stav lesů, změnily vodní režim, ohrožily jakost vod, znehodnotily pozemky ženijními opatřeními a trhavinami. Menší části území byly takto rozličně devastovány, mnohonásobně větší

části zůstaly vně těchto bezprostředních zájmů a zbaveny civilizačních tlaků. V globálním pojetí se tak stala území určená pro potřeby státu, jmenovitě Vojenské újezdy zvláštními, hodnotnými krajinnými celky našeho státu.

Svébytný stav území a nároky na jeho prvořadě poslání vytvářejí zvláštní předpoklady, které ve svých důsledcích ztěžují provozní podmínky a objektivně snižují hospodářské efekty všech aktivit, především hospodaření VLS ČR, s. p. Jde zejména o omezení plošné, dané využíváním částí území pro potřeby obrany státu, omezení časové, kdy jen část pracovní doby může být využita, omezení bezpečností vzhledem k pozůstatkům střeliva a nároky ekologické, vyvolané zatížeností území výcvikem. S vědomím toho byly založeny Vojenské lesní podniky již v počátcích Československé republiky, s vědomím téhož je konstituována organizace Vojenské lesy a statky České republiky, státní podnik v současnosti.

Rozhodnutím vlády ČR vykonávají VLS na obhospodařovaných územích na vlastní náklady pyrotechnickou a ekologickou očistu, na území vojenských újezdů provozují VLS infrastrukturu občanské vybavenosti atd. Na rozdíl od klasických státních lesů vynakládají tedy VLS vlastní prostředky na činnosti, které by jinak musely být hrazeny ze státního rozpočtu a plní tedy účelovou roli v systému financování obrany státu a využívání pozemků potřebných pro obranu státu.

Z doposud uvedených důvodů a informací je jasné, že pokud máme objektivně měřit výkonnost Vojenských lesů a statků v oblasti lesnické zakázky, pak je třeba očistit čísla tohoto podniku o veškeré operace a procesy související s dalšími aktivitami podniku. Toto bylo mimo jiné i cílem rozsáhlé změny organizační struktury firmy, která proběhla v roce 2005. VLS byly organizačně, procesně i účetně rozděleny na 5 úseků, část lesnickou, část zemědělskou, část služeb pro armádu, část stavební a část nepotřebného majetku. Toto členění přineslo kromě organizačně-procesního řízení přesný přehled o výsledcích jednotlivých činností podniku, ale také dalo možnost objektivního měření a srovnávání nejen mezi jednotlivými divizemi. Dále pak nejen tato přijatá opatření přinesla řádově radikální zlepšení ekonomických ukazatelů podniku.

Hlavní body přijaté strategie VLS

V období roku 2005 byla vypracována koncepce a strategie podniku na dalších 6 let.

Strategie VLS se řídí základním koncepčním materiálem a to střednědobým plánem zpracovaným na období 2006 až 2011, schváleným dozorčí radou podniku a MO jako zakladatelem podniku.

Základní teze zní:

Státní podnik Vojenské lesy a statky ČR je stabilizovaným podnikem, jehož činnost je plně v souladu se zásadními dokumenty, jako je například zakládací listina, status a právní normy platné v ČR. Ve svých podnikatelských aktivitách se řídí zejména následujícími základními principy:

- spolupráce s armádou ČR a zohledňování jejích potřeb
- trvale udržitelné hospodaření v lesích v souladu s ustanoveními lesního zákona
- trvale ziskové hospodaření bez závislosti na dotačních titulech
- nakládání s majetkem státu, svěřeným podniku do práva hospodaření, s péčí řádného hospodáře
- udržování ekologické a biologické rovnováhy zejména na pozemcích určených pro obranu státu

Pro zjednodušení se budu v definování a popisu strategie VLS pro další období věnovat pouze lesnické zakázce. Strategie vojenských lesů a statků v oblasti lesnické zakázky, tak jak je zpracována ve střednědobém plánu hospodaření pro roky 2006 až 2011 je založena na následujících principech:

1. Orientace výroby na odvozní místo
2. Výrazné zvýšení podílu harvestorových těžeb

3. Uzpůsobení počtu a struktury technických prostředků sortimentní metodě
4. V pěstební činnosti maximální důraz na finální „výrobek“ – tj. zajištěnou kulturu
5. Zainteresovanost zaměstnanců ve všech fázích výroby na výsledku jejich činnosti
6. Optimalizace poměru vlastních zaměstnanců a dodavatelských služeb
7. Minimalizace či likvidace ztrátových činností

Pěstební činnost

Vzhledem k zajištění kvality prováděných prací a splnění lesním zákonem stanovených lhůt (lhůty k zalesnění holin a zajištění kultur) a vlivem očekávaného nedostatku pracovních sil v pěstební činnosti dojde k navýšení mechanizovaně prováděných výkonů (likvidace klestu, příprava půdy pro obnovu lesa, obnova lesa, ochrana kultur proti buření).

Plánujeme navýšení objemu mechanizované likvidace klestu a těžebních zbytků. Podíl mechanizované likvidace klestu se v horizontu šesti let zvýší ze současných 40 % na 60 – 70 %. Maximální možná část klestu a nehroubí bude soutěžena a prodávána za účelem alternativních zpracování. Dále plánujeme zvýšit podíl mechanizované a chemické přípravy půdy pro obnovu lesa ze stávajících 60% na 80% z celkové obnovované plochy. Kvalitní provedení přípravy půdy má pozitivní vliv na úspěšnost obnovy lesa a rychlejší zajištění lesních kultur. Dochází tak k úspoře nákladů vynaložených na opakovanou obnovu lesa a ochranu kultur proti buření a zvěři. Zefektivnění práce v ochraně kultur proti buření spočívá ve větším podílu využití chemické ochrany. Do roku 2011 bude dosaženo zvýšení tohoto podílu ze současných 33 % na 50 – 60 %. V oblasti obnovy lesa věnovat pozornost přirozené obnově a v produkci sadebního materiálu chceme být do roku 2009 soběstační. Za tímto účelem byla v roce 2006 zřízena samostatná správa lesních školek.

Těžební činnost

V období 2006-2011 předpokládáme vlivem snížení atraktivnosti dřevorubecké profese další úbytek motomanuální technologie v těžbě dříví. Nahrazení tohoto výpadku bude kontinuálně zajištěno nasazením harvestorových technologií. Objem těžební činnosti bude v horizontu uvažovaného období na vyrovnané (rovnoměrné) výši cca 750 tis. m³ ročně, Zvýšená pozornost bude věnována zajištění obnovy přestárlých porostů v ročním podílu alespoň 120 ha. Využitím harvestorových technologií v objemu cca 50 % celkových těžeb bude eliminován přirozený úbytek pracovníků v těžbě a přibližování dříví. Nasazením HT bude dále dosaženo zvýšení podílu kulatinových sortimentů. Převedením výroby sortimentů na odvozní místo dojde v horizontu let 2006 – 2008 k dalšímu útlumu provozu manipulačních skladů.

Vzhledem k současnému a i nadále očekávanému přetlaku těchto kapacit na trhu bude podnik využívat jejich nasazení zejména formou dodávky služby. Traktorové přibližování předpokládáme zajistit vlastními kapacitami v rozsahu 40 - 60 % objemu dle regionálních potřeb a nabídky. Přibližování dříví lanovkami a potahy bude zajišťováno převážně dodavatelskou formou. V průběhu let 2006 – 2011 dojde k obměně přibližovacích prostředků. U tzv. „pěstebních“ traktorů dojde k snížení počtu a bude vybudována flotila lehkých vyvážecích souprav (za roky 2006 a 7 pořízeno zatím 10). Počet prostředků technologické dopravy předpokládáme zachovat na obdobné úrovni současného stavu. V kamionové dopravě dříví předpokládáme ve větší míře využívání cizích odvozních kapacit. Vlastní vozový park pak v průběhu let bude obnoven novými prostředky, které budou zajišťovat zejména regionální dopravu. Svě místo má i svého času opouštěná železniční doprava. Strategickým cíle v oblasti dopravy jsou stanoveny na zastoupení vlastní, cizí, železnice 40/40/20.

Oblasti a aktivity provozu specializovaných opravárenských velkodílen a pilařských provozů VLS do roku 2010 zcela opustí.

Obchodní model

Nákup:

- centralizovaný nákup služeb a komodit s pořizovací hodnotou vyšší jak 2 mil.Kč /rok
- realizace bude probíhat prostřednictvím dynamického nákupního systému v intencích zákona 137/2006

Prodej:

- podíl centrálního obchodu dřívím vůči regionálním dodávkám 70/30
- centrální obchod je orientován na velké odběratele, regionální na menší zpracovatele
- zastoupení způsobu prodeje burza- aukce na stojato - OM – ES 10/10/70/10

Mimoprodukční funkce lesa

V současné době je u VLS ČR, s. p. vyhlášeno 36 zvláště chráněných území, z toho zasahují na pozemky, k nimž mají právo hospodařit do 3 chráněných krajinných oblastí (Šumava, Křivoklátsko a České Středohoří), 2 národních přírodních rezervací (Břehyně – Pecopala, Úhošť), 3 národních přírodních památek (Blanice, Skalky skřítků, SWAMP), 8 přírodních rezervací a 20 přírodních památek. VLS budou nadále aktivně spolupracovat s MŽP, AOPK i dalšími orgány a subjekty působícími v oblasti ochrany přírody. VLS vyhledávají a budou vyhledávat řadu vlastních programů založených na podpoře mimoprodukčních funkcí lesa, včetně budování turistické infrastruktury a regionálních informačních center.

Zaměstnanost

Vzhledem k již definovaným specifikům výroby VLS, kde je nutné maximální podřízení se AČR, ať už v čase nebo objemu plnění jednotlivých úkolů, je velmi obtížné definovat zakázku pro dodavatelské firmy. Nemožnost garance objemu zakázky, času i místa plnění je důvodem pro model hospodaření, ve kterém jsou zastoupeni vlastní zaměstnanci i dodavatelské firmy ve formě subdodávek. Zvláštní kapitolu tvoří služby pro AČR zadávané VLS z úrovně MO, kde je z titulu zákona nutnost realizace těchto zakázek výhradně režijními zaměstnanci. Na druhé straně jsem přesvědčen, navzdory populistickým názorům, že bez dodavatelských firem a služeb se dnes některé činnosti nemohou obejít a že systém 100% vlastních zdrojů je ekonomicky i motivačně značně nevýhodný. Z tohoto důvodu jsou hlavními body personální politiky:

- zachování kombinace vlastních zaměstnanců a externích dodavatelů, ať už živnostníků či firem
- procento zastoupení bude dle jednotlivých fází výroby různé, obecně vzato vztaženo k objemu vynaložených nákladů se pohybuje podíl zastoupení vlastních zdrojů k externím 50/50
- vzhledem k nepříznivé demografické skladbě zaměstnanců (průměrný věk 49 let) se VLS budou aktivně věnovat zaměstnávání absolventů na tzv. „adjunktských“ místech a přípravě vlastních kvalifikovaných zaměstnanců

Závěr

Cílem naší strategie je patřit v oblasti lesní zakázky mezi evropskou špičku a důstojně pokračovat v tradici Vojenských lesů a statků, která se dle prvních zmínek o vojenských lesích píše už od roku 1905.

Kontakt

Josef Vojáček
Vojenské lesy a statky ČR, s. p.
Pod Juliskou 5, 160 64 Praha 6

PODNIKÁNÍ V PODMÍNKÁCH LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ČR

Ing. Pavel Indra
prezident ČAPLH

Po celou dobu evoluce představuje les pro člověka nedílnou součást jeho životního prostoru. Civilizační rozmach s narůstajícím životním tempem stupňuje požadavky na ekologickou udržitelnost života, na významu nabývá široká použitelnost dřeva jako obnovitelné suroviny a se změnou životního stylu také rekreační funkce lesa. Je tedy zřejmé, že les a hospodaření v něm je a bude věcí veřejnou. Z uvedených důvodů je patrný všeobecný zájem, který dění zejména ve státních lesích provází.

Historickým vývojem vlastnictví lesů v České republice nastala unikátní situace, kdy nadpolovičnická většina lesů je ve vlastnictví státu, tedy instituce, která nemá konkrétního vlastníka. Akcionáře (v uvozovkách) tedy představují občané tohoto státu a stát prostřednictvím své exekutivy realizuje jejich zadání, které je buď součástí volebního programu vládnoucí strany či koalice nebo výsledkem odborné veřejné diskuze za účasti všech zainteresovaných stran. Z tohoto pohledu se tedy nikdy nemůže jednat o prosazování názoru jednotlivců. I pro současnou dobu se však bohužel stalo příznačné, že změny systémů jsou realizovány bez dostatečné argumentace všech souvislostí a bez ohledu na jakoukoliv, připustíme často oprávněnou kritiku. V současné době jsme se stali nechtěnými svědky již několikáté změny koncepce státního podniku Lesy České republiky a přitom do dnešní doby nikdo ze zodpovědných nepředložil k veřejné a odborné diskusi novou koncepci LČR. Jedinou příležitostí – seminář v Poslanecké sněmovně pod záštitou Zemědělského výboru, která byla pro veřejnou prezentaci nové koncepce LČR využita, zastihuje značná chabost podpůrných argumentů představitelů Lesů České republiky a zejména patrně záměrně nevytvořený prostor pro jakoukoliv odbornou diskusi. Přitom nezodpovězených otázek, které se v souvislosti se změnou koncepce LČR vynořují, je celá řada. Za stěžejní lze bezesporu považovat způsob, jakým bude zajištěno pokračování procesů, zahájených transformací státního lesního hospodářství na počátku 90. let.

Transformace lesního hospodářství spočívala v založení akciových společností, do kterých byl vložen majetek, potřebný k provozování činností v lesích, včetně povinnosti převzít většinu zaměstnanců a současně s tím založení jednoho státního podniku Lesy České republiky jako správce státního majetku. Lesní akciové společnosti byly následně privatizovány v rámci druhé vlny kuponové privatizace. Podnikání v lesích bylo založeno na komplexní zakázce, tedy outsourcingu služeb spojených s těžbou a následným prodejem nakoupeného dříví a výkonem pěstebních prací včetně produkce potřebného sadebního materiálu. Takto definované oddělení výkonu činností od správy majetku umožnilo jednoznačně stanovit odpovědnost jednotlivých smluvních stran a přitom systémově bránilo zneužití dominantního postavení LČR na trhu dřívím. Při objektivním hodnocení úspěšnosti tohoto systému je nutné zejména zdůraznit výkonnost celého odvětví (bez podílu státu na rozsáhlých restrukturalizačních opatřeních se podařilo vždy udržet vysokou efektivitu) a výrazně se zlepšující stav obhospodařovaných lesů. Často kritizovaný způsob prodeje dříví u pařezu je možná v rámci středoevropského lesnictví ojedinělý, ale proč nepřipustit jeho úspěšnost a konformitu s liberálním trhem.

Postupem času se transformační proces bohužel zastavil, nepokračovaly další kroky, směřující k větší liberalizaci trhu a po odvolání generálního ředitele J. Olivy došlo ze strany nového managementu LČR k rozsáhlé destabilizaci celého oboru. Plošné výpovědi platných smluv, podané bez udání důvodů a nový model lesnické zakázky, která měla LČR umožnit realizaci obchodu se dřívím ve vlastní režii, přinesly zásadní otřesy. Lesnické společnosti mnohdy ztratily zakázky za naprosto netransparentních podmínek ve výběrových řízeních, jejichž právní čistotou se zabývá již několik let Úřad na ochranu hospodářské soutěže, nezávislá justice a v neposlední řadě i Evropská komise. Místo snahy o navrácení k právně korektnímu stavu a hledání systémového

řešení, které umožní pokračování vzájemné kooexistence státního podniku a lesnických společností, se znovu objevují signály zpochybňující princip soukromého podnikání v lesích jako samotnou podstatu transformace lesního hospodářství. Další pokus o znehodnocení realizovaných investic v lesnictví zatím bohužel zůstává bez povšimnutí. Ale právě liberální společnost se svébytným a rovnocenným postavením privátního sektoru a s minimální intervencí státu do tržního prostředí jsou principy, které naplňovaly mnohé volební programy a prohlášení.

Privátní lesnické společnosti přitom představují základní pilíř, který zajišťuje stabilitu a výkonnost obhospodařování státního lesního majetku. Jakákoliv představa o jejich nadbytečnosti ukazuje na jedné straně na naivitu dotyčného, ale zároveň v sobě skrývá zásadní otázku revize, právní cestou nevratných transformačních procesů. Pokud však budeme akceptovat existenci privátních společností, které v lesnictví podnikají, jako součást rozvíjejícího se odvětví, můžeme v širších souvislostech sledovat jejich roli ve společnosti. Na jedné straně lze zdůraznit inovační rozvoj, který sice každá změna systému přibrzdí, ale na trhu se i tak etabluje řada lesnických společností, schopných konkurovat i v náročných podmínkách zemí EU. Na druhé straně je nutné zmínit postavení lesnických společností jako zaměstnavatele v oblasti venkova s přirozeně nižší nabídkou zaměstnání a schopnost zaměstnat pracovní sílu s nízkou kvalifikací. Přínos pro společnost z makroekonomického hlediska je sice zastíněn reprezentovaným podílem na HDP (lesnictví celkově asi 0,7 %), ale přesto dosahuje částky v řádech stovek milionů Kč. I tato hlediska je nutné pro případné negativní dopady pečlivě vážít.

Z pohledu lesnických firem představuje lesnická zakázka státního podniku Lesy České republiky mnohdy hlavní předmět činnosti, a to zejména v horských pohraničních oblastech, kde LČR představují téměř jediného vlastníka lesů. V těchto podmínkách nahrazení zakázky LČR jiným způsobem je v podstatě nemožné a to větší by měla být odpovědnost, se kterou bude k jejímu nastavení na další období přistupováno. Do úvahy je nutné zahrnout minimálně tyto základní aspekty:

- komplexnost zakázky (prodej dříví spojený poskytováním služeb),
- dlouhodobost zakázky (zaměstnanci a technologický rozvoj),
- právní stabilita (opora v právním řádu ČR),
- transparentnost (výběr partnera na základě otevřeného zadávacího řízení).

Dále při výběru vítězného uchazeče musí v rámci kvalifikačních kritérií být zadavatel schopen posoudit technologickou vybavenost a finanční stabilitu uchazeče. Budoucí stabilita odvětví záleží přirozeně především na způsobu, jakým státní podnik definuje lesnickou zakázku, jakým způsobem provede výběr vítězného uchazeče a zejména jakým způsobem se vypořádá se svým dominantním postavením na trhu služeb i dříví.

Lesy České republiky představují změnu modelu hospodaření v lesích jako cestu ke zvýšení efektivity správy státního majetku s odhalením a využitím rezerv, údajně způsobených chybně nastaveným způsobem obchodu dřívím. Vytváří se tak dojem, že stávající smluvní systém byl zatížen parazitací lesnických společností, které se neoprávněně obohacovaly na úkor státních lesů. Skutečnost je ovšem o poznání prozaičtější. Zmenší-li Lesy České republiky prostor pro podnikání např. tím, že převezmou obchod dřívím, který budou realizovat ve vlastní režii, dle přirozených zákonitostí narostou na straně státního podniku režijní náklady na obsluhu této činnosti minimálně v míře, v jaké je tomu nyní u smluvních partnerů. Když se tato ekonomická úvaha o zachování jisté minimální míry nákladů doplní o otázku motivace na výsledek obchodu dřívím, vyplyne značně konfliktní obraz. Smluvní partner je poskytovatel služeb a jako takový nemá žádný zájem na výsledku obchodu dřívím, výrobu v tomto případě řídí zaměstnanec LČR (tedy i sortimentaci), který plní dodávkový příkaz (na základě rámcové smlouvy). Zpeněžení dříví se tak stává parametrem, který v případě podnikatelské činnosti státního podniku bude často, ne-li vždy relativizován zvláštními okolnostmi, hodnými zřetele, které pak vždy vysvětlí jeho reálnou výši. Pokud nebude smluvní partner přímo motivován na výsledku obchodu, nelze po něm požadovat odpovědnost za činnosti, které sám neřídí. O tom se již nakonec Lesy České republiky přesvědčují nyní při zpracování živelné kalamity po orkánu Kyrill.

Samostatnou kapitolou zůstává způsob uvádění dříví na trh. Pokud pomineme veřejné kanály, kterými by měl být na trh uveden cca 10-15% ze zdrojů LČR, vše ostatní je rozhodnutím zaměst-

nance státního podniku Lesy České republiky. Tedy výběr odběratele dříví, určení dodávaného množství a stanovení ceny dříví, to vše je závislé na rozhodnutí jednotlivce, nikoliv na pravidlech svobodného trhu. Jistě zde vzniká dostatečný prostor pro subjektivní či kreativní přístup, zejména když při obchodovaném objemu dříví znamená korekce ceny o 1 Kč ztrátu pro státní podnik v řádech miliónů korun! A právě výsledek obchodu dřívím má být v krátké budoucnosti hlavním zdrojem plánovaného zisku ve výši cca 2 mld. Kč ročně. V této souvislosti stojí za zmínku běžný vývoj cen na trhu dřívím, kdy lze zaznamenat meziroční výkyv cen dříví i o 10 %. Bude-li výsledek hospodaření státního podniku odvozován z obchodní činnosti, znamená obdobný propad cen ztrátu až 1 mld. Kč!

Připravený koncept podnikatelské činnosti je ze strany státního podniku Lesy České republiky prezentován také v souvislosti srovnání s okolními lesnickými vyspělými zeměmi. Při této příležitosti je potřeba zdůraznit, že každá země se vyvíjela v ojedinělých podmínkách a lesní hospodářství každé země naplňuje specifické zadání. Namátkou lze zmínit odlišné tržní podmínky na trhu dřívím v Rakousku (konkurence odběratelů, snadno přístupná námořní cesta jako konkurenční výhoda) nebo statut státních lesů v Bavorsku jako státní příspěvkové organizace. Na druhou stranu lze zmínit Polsko jako lesnický jeden z největších evropských podniků, který veškeré činnosti realizuje obdobným způsobem jako ku příkladu Rakouské spolkové lesy, ale přitom výsledky podnikání patří spíše k těm nižším. V takových podmínkách jakékoliv vzájemné srovnávání přispívá pouze ke zkreslování faktů, neboť vždy se vyskytnou objektivní fakta, které toto srovnání značně relativizují. Na druhou stranu značný význam jako inspirace může mít sledování výbojových trendů u jednotlivých podniků se snahou o pečlivou analýzu klíčových rozhodnutí, které toto ovlivňují. Stejně tak lze sledovat země s obdobným historickým vývojem jako samostatnou skupinu, což má zásadní význam pro analýzu vývoje u postkomunistických ekonomik. U zemí, kde došlo v rámci transformace státního hospodářství k maximálnímu odstátnění činností, prováděných v lesích, jsou státní lesy ziskové (např. Česká republika nebo Lotyšsko), na druhou stranu v zemích, kde většinu činností řídí stát prostřednictvím státního podniku, jsou tyto podniky ztrátové (např. Polsko nebo Slovensko).

Závěrem by bylo vhodné se vrátit k zadání společnosti pro státní podnik Lesy České republiky. Za zcela legitimní a společensky poptávanou lze považovat snahu o zlepšování stavu lesů, trvalé zvyšování jejich hodnoty a o hospodaření státního podniku s odpovídajícím ziskem. Poněkud kontroverzně však působí, pokud státní podnik zisk tvoří na úkor svých dodavatelů kupříkladu tím, že jim konkuruje v jejich hlavní činnosti nebo pokud nemalou část zisku představuje extenzivní navýšení těžeb či úspora nákladů na pěstební činnost a opravy majetku jako tomu bylo v roce 2006 (více než 2/3 byly vytvořeny tímto způsobem). Potom stojí za zvážení, jestli skutečně společnost potřebuje podporovat direktivním způsobem řízený státní kolos, který v nedaleké budoucnosti díky svému postavení na trhu a motivaci ztratí schopnost ekonomicky reálného chování se všemi negativními tendencemi, které toto doprovází. Při neexistenci vnitřního kontrolního systému, který by dokázal včas poukázat na nežádoucí způsob nakládání s lesním majetkem, směřujícím k jeho podstatě a snižujícím jeho hodnotu, je budoucnost českých lesů věcí sice veřejnou, ale značně nejistou. S jistou mírou zjednodušení lze konstatovat, že při realizaci této změny hospodaření ve státních lesích, státní lesní majetek ztratí podstatnou část své tržní ceny, neboť dobře fungující infrastruktura je vždy její nedílnou součástí.

Kontakt

Ing. Pavel Indra

Prezident ČAPLH

Bělohorská 274/9, 169 00 Praha 6

OBHOSPODAŘOVÁNÍ LESŮ VE VLASTNICTVÍ ČR V PŘÍMÉ PŮSOBNOSTI MZE

Ing. Miloš Balák
předseda SPLH při AK ČR

90. léta minulého století jsou symbolem probíhajících reforem správy lesů ve vlastnictví státu mnoha evropských zemí. Jak hospodářsky rozvinutých, u kterých byly reformy podmíněny vývojem tržního hospodářství Evropské unie a změnou politicko-sociálních hodnot, tak i v zemích postkomunistických, které, přestože se každá z nich vydala ve své reformě trochu jiným směrem, mají společný základ v přechodu hlavního procesu lesní výroby ve vlastní režii k jeho provádění formou nákupu služeb.

Česká republika v roce 1992 volila svou vlastní specifickou transformační cestu, a to přeměnou jednotlivých krajských podniků státních lesů na státní podnik Lesy České republiky a dodavatele komplexních lesnických služeb. Zde je třeba zmínit, že tato transformace českého lesnictví je od té doby nadlouho jediným systémovým a transparentním krokem schváleným vládou České republiky. Lesy České republiky v té době hospodařily uspokojivě a výše uvedená změna vedla jednoznačně ke skokovému zlepšení stavu lesa a celé ekonomicky českého lesnictví. Podnikatelské subjekty přitom dostávaly stále větší prostor pro uplatnění se na trhu a vlastní firemní rozvoj, což se příznivě odrazilo vytvořením nových pracovních míst.

Funkčnost systému se však postupně stávala netransparentní. Systém celkově začal stagnovat a vedl k nárůstu administrativních struktur u státního podniku, k nejasným kompetencím a k prolínání a především neopodstatněnému dublování lesnických činností prováděných Lesy České republiky a smluvními subjekty. Zde já vnímám začátek vzniku současného problému absolutní nejednotnosti odborné i laické veřejnosti v názorech na správu lesů v majetku státu. Kritizuji tímto za nedostatečnou aktivitu při rozvoji vzájemně vyvážených vztahů mezi Lesy České republiky a jejich smluvními partnery nejen bývalé vedení Lesů České republiky, ale i osoby v té době řídící Českou asociaci podnikatelů v lesním hospodářství.

Již v roce 1994 jsme mohli postřehnout první signály zpochybňující specifickou formu transformace správy lesů v majetku České republiky – například Oborová studie lesního hospodářství od společnosti Landell Mills. Nejzávažnější pochybení lze spatřovat v přehlížení a nedostatečných analýzách různých studií a návrhů v kontextu s cíli vlastní transformace českého lesnictví. Namísto široké, otevřené, odborné ale i politické diskuse o cílech rozvoje lesního hospodářství, o potvrzení správnosti principů transformace a zajištění vyváženého vztahu státu, Lesů České republiky a podnikatelských subjektů, docházelo k prosazování různých partikulárních zájmů, jako bylo například zavedení takzvaného povinného „zpětného odkupu dřeva“ v roce 1998.

Období posledních čtyř let bylo velmi bouřlivé. Jeho hlavním symbolem byly neustálé personální změny jak na vedoucích pozicích Lesů České republiky, ale i jejich zakladatele Ministerstva zemědělství. Od roku 2003 probíhá řada pokusů o změny, které však postrádají jakoukoli systematickosti i racionalitu a nemají naštěstí ani podporu vlády. Autoři těchto pokusů nemají jasnou představu o fungování budoucí organizace státních lesů a o vztazích jednotlivých subjektů celého systému správy a využívání lesa v majetku státu. Postupně podléhají vnitropodnikovým lobystickým skupinám či vnějším tlakům – viz. zrušená výběrová řízení z roku 2006. Současná situace ve státních lesích spravovaných státním podnikem Lesy České republiky odráží všechna negativa předchozího vývoje a zároveň je ještě více komplikována faktory jako jsou hrubé nedocenení významu lesnictví na společenském žebříčku hodnot, výrazný plošný odliv zaměstnanců dělnických i technickohospodářských profesí z lesního hospodářství, statisticky uváděná nejnižší mzdová úroveň lesnictví ze všech oborů a podobně. V ostrém protikladu proti sobě stojí výrazně

pozitivní hospodářský výsledek státního podniku LČR a na druhé straně podkapitalizace většiny dodavatelských subjektů.

A právě v této době, v okamžiku absolutní nejednotnosti názoru všech zainteresovaných stran, to je Ministerstva zemědělství, Lesů České republiky a podnikatelských subjektů, na další rozvoj správy a hospodaření v lesích v majetku státu, přichází vedení LČR s přípravou Podnikatelského konceptu Lesů ČR. Z toho, co je nám známo, je zřejmé, že Koncept neřeší problematiku Lesů České republiky jako celek, ale prosazuje pouze zásadní změnu v systému obchodování se dřívím.

Na tomto místě chci s plnou vážností uvést, že uznávám státní vlastnictví stejně jako soukromé vlastnictví a uvědomuji si jejich vzájemné přednosti i zápory. Jsem přesvědčen, že Lesy České republiky mají právo, stejně jako i kterýkoliv jiný zainteresovaný subjekt, přijít s reformou správy a hospodaření v lesích v majetku státu. Tato reforma však musí být komplexní a systémová s jasnými transparentními cíli a časovým harmonogramem. Příprava zásadních změn realizace hlavního výrobního procesu musí být doprovázena dostatečně dlouhým přechodným obdobím nutným pro přípravu podnikatelských subjektů na tyto změny. Zásadní změny musí zahrnovat změny ve všech oblastech správy a hospodaření v lesích v majetku státu. Nejen změny obchodní politiky LČR, ale i změny organizační struktury a omezení výše vlastních nákladů na správu a hospodaření.

Snaha provést dílčí změny, které mohou mít na první pohled ušlechtilý cíl, je z mého pohledu nedobré řešení současné situace. Je třeba si uvědomit, že dodavatelské subjekty zastupují odborně fundovaní lesníci s mnoha praktickými zkušenostmi při řízení celého procesu lesního hospodářství, mnohdy nesrovnatelnými se zkušenostmi pracovníků LČR. Proto považuji za nezbytné zahájit vysoce odbornou a profesionální diskusi všech subjektů zainteresovaných ve správě a hospodaření v lesích v majetku státu, jejímž výsledkem musí být široký konsensus o tom, jaká bude strategická orientace v oblasti nakládání s lesy ve vlastnictví České republiky. Teprve široká, odborná a věcná diskuse ukáže možné další změny včetně i případné nové právní úpravy. Výsledkem takovéto reformy pak bude nová moderní a vysoce efektivní organizace správy a hospodaření v lesích v majetku státu, která by po období zmatků měla vydržet pouze s kosmetickými úpravami tak, jak je přinese čas, desetiletí.

V současné době jsou si podnikatelské subjekty a Lesy České republiky státní podnik ve vztahu ke státu rovni. Jak Lesy České republiky, tak i podnikatelské společnosti odvádějí do státního rozpočtu přímé a nepřímé daně, LČR tedy nejsou přímo navázány na státní rozpočet a neexistuje tak často nesprávně vyzdvihované rovnítka mezi větším ziskem státního podniku a státu, spíše naopak. Zde je i zásadní rozdíl mezi Československými státními lesy spravujícími státní lesy od roku 1921, které byly odborem ministerstva zemědělství a mezi Lesy České republiky státní podnik, kdy ministerstvo zemědělství jako jeho zakladatel pouze jmenuje a odvolává jeho generálního ředitele a na rozdíl od prvorepublikové praxe může jako představitel vlastníka - státu jen velmi omezeně ovlivňovat správu a hospodaření v lesích v majetku státu.

Dle mého názoru nelze dnes jednostranně odmítnout transformační proces správy státního lesního majetku započatý v roce 1992 jako celek, ale veškerá rozhodnutí, která by měla zásadně změnit nastavený systém podrobit důsledným a odborně fundovaným analýzám, jejichž případná změna musí mít jednoznačný pozitivní dopad jak na sféru ekonomickou, tak i na ekologickou a v neposlední řadě na sféru sociální. Veškeré provedené změny, u nichž nebude jistota pozitivního efektu výše jmenovaných tří základních pilířů správy státního lesního majetku, jež budou vedeny spíše individuálními představami a osobními ambicemi, se v budoucnosti stanou brzdou rozvoje českého lesnictví a vrhnou systém správy a hospodaření se státním lesním majetkem o mnoho let zpět.

Na závěr svého příspěvku apeluji na všechny zainteresované strany, aby hledaly a hlavně rychle našly kompromis všech přímo zúčastněných, tedy i Lesů České republiky, pro přechodné období, které nyní nedokážu časově vymezit, a společně připravily odborně podloženou komplexní systémovou reformu správy a hospodaření v lesích v majetku státu, která získá širokou podporu odborné veřejnosti.

Kontakt

Ing. Miloš Balák

předseda SPLH při AK ČR

Lesní 691, 373 41 Hluboká nad Vltavou

ZAKOTVENÍ STÁTNÍHO VLASTNICTVÍ V LEGISLATIVĚ BLÍZKÝCH STÁTŮ EVROPY

Dr. JUDr. Ing. Martin Flora
LDF MZLU v Brně

1. Úvod

Diskuse o postavení a úkolech státu a státem zřízených a řízených subjektů při hospodaření ve státních lesích je stálící nejen české, ale i evropské a patrně i světové lesnické politiky. S určitým zjednodušením lze konstatovat, že jejím jádrem je spor o to, zda od státního lesního majetku má být požadováno totéž, co je požadováno od lesních majetků ostatních (zejména soukromých) či zda se státní lesní majetek má vyznačovat postavením zvláštním, u kterého by přednější než maximalizace tržního výnosu byla snaha maximalizovat celospolečenský přínos, a to za určitých okolností i bez ohledu na podobu a intenzitu ekonomických dopadů. Byť jde o spor probíhající s rozdílnou intenzitou nejméně sto let, není dosud v dohledu jeho konec, okamžik, kdy by bylo s nadčasovou zárukou potvrzena správnost jednoho z obou popsaných názorových směrů. Očekávat jej by ovšem bylo naivní stejně, jako hlásat příchod konečného vítězství politické pravice nad levicí či naopak (i když takové pokusy byly a jsou činěny); oba pohledy na poslání státních lesních majetků mají totiž k dispozici nezanedbatelný arzenál závažných argumentů svědčících v jejich prospěch, takže neudiví, setkáváme-li se v evropském prostoru v reálné lesnické politice s celým spektrem možných přístupů ke státním lesním majetkům, nacházejících se v prostoru vymezeném oběma popsanými přístupy k úloze a poslání státních lesů. A jelikož státy kontinentální Evropy našly po Velké francouzské revoluci bez nadsázky zalíbení v tom, aby žádoucí společenská řešení v co největším počtu případů svým občanům ne-li vnutily, tak alespoň více či méně srozumitelně popsaly prostřednictvím právních norem a toutéž cestou vymýtily i řešení nežádoucí, má zmíněné spektrum politických názorů svou odezvu v legislativě a odvozené právo tvorbě těchto států.

Právě o tom chce předkládaný příspěvek přinést některé informace, neboť se zabývá základním srovnáním právního postavení lesů ve vlastnictví státu a osoby, již je svěřena hospodářská správa lesů ve vlastnictví státu, v právních rádech Spolkové republiky Německo, konkrétně spolkové země Svobodný stát Bavorsko, Rakouské republiky, Polské republiky a Slovenské republiky. Zachyceny jsou především zvláštnosti, které odlišují právní postavení státu, popř. osoby (organizační složky) oprávněné k výkonu hospodářské správy v těchto lesích, od právního postavení jiných vlastníků lesa. Nejde tedy o komparaci ve všech ustanoveních práva, která se pravidel hospodaření v lesích týkají (např. srovnání možností odlesnění, velikosti holosečí apod.), pokud jsou ve srovnávaném státě stanovena pro všechny vlastníky lesa jednotně.

2. Spolková republika Německo

Při zkoumání postavení státního lesa ve Spolkové republice Německo je zapotřebí respektovat státoprávní uspořádání tohoto státu, který je federací do značné míry samostatných spolkových zemí s vlastní výkonnou a zákonodárnou mocí. Vztah mezi zákonodárnou mocí spolku a zákonodárnou mocí jednotlivých spolkových zemí se řídí především ustanoveními o tzv. výlučném a konkurujícím zákonodárství (čl. 70 a násl. Základního zákona SRN). Pravidla pro nakládání s lesy však v některých ohledech splňují předpoklady pro zařazení do výlučného, jindy do konkurujícího zákonodárství, takže pro určení vztahu spolkového a zemských zákonodárství v lesním právu je spíše než zmiňovaný čl. 70 a násl. Základního zákona významný spolkový zákon o lesích, který v § 5 sám sebe označuje za soubor **rámcových předpisů pro zemská zákonodárství**. V souvislosti s čl. 31 Základního zákona, podle kterého je spolkové právo nadřazeno právu zemskému, to znamená, že **spolkový lesní zákon stanoví základní pravidla chování společnosti ve**

vztahu k lesu, přičemž zemská zákonodárství tato pravidla podrobněji rozvádí a specifikují; v případě konfliktu zemského a spolkového předpisu má přednost předpis spolkový. Ve výčtu relevantních ustanovení Základního zákona SRN stojí za zmínku ještě čl. 75, který spolkové zákonodárství zmocňuje k vydání rámcových předpisů upravujících právní poměry osob, stojících ve služebním poměru vůči spolkovým zemím.

Nejvýznamnějším a de facto jediným ustanovením týkajícím se nakládání s lesem ve vlastnictví státu, které je ve spolkovém lesním zákoně obsaženo, je ustanovení § 3 definující **státní les** jako „les, který je ve výlučném vlastnictví Spolku nebo spolkové země, jakož i les ve spoluvlastnictví spolkové země, je-li za takový zemským zákonem označen“. Vedle toho je spolkovým lesním zákonem definován les korporační a les soukromý.

3. Svobodný stát Bavorsko

Nakládání s lesy ve vlastnictví státu ve Svobodném státě Bavorsko se řídí zejména následujícími předpisy:

- **spolkový zákon o zachování lesa a podpoře lesního hospodářství (spolkový lesní zákon)** ze dne 2.5.1975,
- **bavorský lesní zákon**, ve znění uveřejněném 22. července 2005,
- **zákon o zřízení podniku „Bavorské státní lesy“** ze dne 21. 4. 2005 (Gesetz zur Errichtung des Unternehmens „Bayerische Staatsforsten“)

Právní předpisy Svobodného státu Bavorsko upravující postavení státních lesů a jejich vývoj v minulých dvou letech jsou přesvědčivým důkazem existence trvalého střetu mezi dvěma shora popsanými názory na poslání státního lesního majetku. Až do poloviny roku 2005 byla hospodářská správa lesů ve vlastnictví státu v Bavorsku **svěřena státním lesním úřadům** (Forstbehörden) tvořícím ve svém souhrnu státní lesní správu (Staatsforstverwaltung). Státní lesní správa byla **současně orgánem státní moci výkonné a v lesích na celém území této spolkové země zčásti vykonávala vrchnostenskou veřejnou správu v lesích.**

V roce 1995 byla usnesením bavorské zemské vlády ze dne 11. 7. 1995 zahájena reforma státní lesní správy. Při rozhodování o zásadách reformy a i po jejím zahájení uvedeným vládním usnesením bavorská zemská vláda zvažovala nejen změnu tradičního systému jednotné státní lesní správy, nýbrž i možnost jejího úplného zrušení a privatizace státního lesního hospodářství¹. Reforma se posléze vydala cestou reformy správní, tj. udržení systému jednotných lesních úřadů s tím, že proběhly jeho vnitřní úpravy a byl posílen podnikatelský aspekt činnosti lesních úřadů a hospodaření na státním lesním majetku začalo být silněji orientováno na dosahování zisku. Privatizace státních lesů jako cesta ke zvýšení ekonomické efektivity bavorského státního lesního hospodářství byla odmítnuta na zasedání zemské vlády dne 16. 11. 1999, když systém jednotných lesních úřadů byl zachován zejména s ohledem na výhody, které jednotné uspořádání přináší (zejména synergické efekty, úzké propojení úředního rozhodování s praxí, nižší potřebu personálu, lepší zajištění zájmů státu při rámcovém plánování apod.) a které byly shledány jako významnější, než nevýhody systému (zejména jde o konflikt zájmů mezi státem jako vlastníkem lesa a dříví a ostatními vlastníky jako hospodářskými konkurenty při výkonu státní správy a poradenské činnosti)². Reforma tak v první fázi nakonec nic nezměnila na hlavním cíli státní lesní správy v Bavorsku, jímž není jednostranná orientace na dosahování zisku ve státních lesích, nýbrž optimalizace užitků, které ze státního lesa plynou.

Byl by tento stav usnesením vlády označen za konečný, reforma se nezastavila na výsledcích shrnutých v usnesení zemské vlády z roku 1999, nýbrž pokračovala dále a v roce 2005 vyvrcholila (posuzováno přirozeně z pohledu roku 2007) organizačním a formálním oddělením státní

¹ Pod pojem „privatizace“ nebylo při koncepčních úvahách bavorské zemské vlády zahrnováno jen skutečné odstátnění formou převodu majetku státu na privátní subjekt, nýbrž veškeré v úvahu připadající změny veřejnoprávní formy na formu soukromoprávní (např. vytvoření akciové společnosti s akciemi drženími ze zákona státem jako v Rakouské republice).

² Tyto aspekty jsou blíže rozebrány v pracích Borchert, H.: Auswirkungen einer Privatisierung des Staatswaldes in Bayern. TU München. 1999. München, a Krott, M.: Forstorganisation im Leistungsvergleich. Entwicklungsalternativen für Thüringen Forst. Thüringen Ministerium für Landwirtschaft, Naturschutz und Umwelt. 1997. Jena.

správy lesů od správy hospodářské. Oddělení bylo provedeno přijetím rozsáhlé novely bavorského lesního zákona a současným chválením zvláštního zákona o zřízení podniku „Bavorské státní lesy“ (StFoG). Účel zákona je v jeho čl. 1 charakterizován takto: „*Státní les slouží především obecnému blahu a je nutno jej podle čl. 18 Lesního zákona obhospodařovat příkladným způsobem. Účelem tohoto zákona je přenést povinnost k příkladnému obhospodařování státních lesů z přímé státní správy na právně způsobilou osobu veřejného práva a stanovit jiné úkoly této osoby. Tato osoba má označení 'Bavorské státní lesy'*“.

Podnik Bavorské státní lesy (BaySF) byl zřízen ve věcné působnosti Ministerstva zemědělství a lesů. StFoG charakterizuje BaySF jako právně a hospodářsky samostatný lesní podnik se sídlem v Regensburgu. Hlavním úkolem BaySF je podle čl. 3 StFoG hospodařit na lesních majetcích, především ve státním lese; Ministerstvu zemědělství a lesů je svěřena pravomoc pověřit na základě veřejnoprávní smlouvy podnik dalšími úkoly v oblasti lesnictví a myslivosti. **Obhospodařování státního lesa je třeba uskutečňovat příkladným způsobem při dodržování zásad přírodě blízkého způsobu hospodaření. Přitom je nutno zohlednit potřeby ochrany přírody, péče o krajinu a potřeby vodního hospodářství.** Obhospodařování státního lesa podle čl. 3 StFoG zahrnuje všechna opatření, která slouží produkci a zhodnocování dříví a dalších lesních produktů včetně s tím souvisejících činností, jako je správa pozemků a nakládání s nimi včetně úpravy lesních služebností a zajišťování a zlepšování ochranné a rekreační funkce státního lesa a jeho biologické různorodosti a plnění zvláštních veřejných zájmů. Dále mohou BaySF provozovat další obchodní činnosti související s jejich hlavními úkoly a mohou, opět v rámci svých úkolů či dalších s nimi souvisejících činností vyvíjet aktivity i mimo území Svobodného státu Bavorsko, využívat služeb třetích osob a zakládat přímo nebo přímo podnikatelské subjekty, získávat je a podílet se na nich. Státním lesem, v němž jsou na základě StFoG Bavorské státní lesy oprávněny hospodařit, je jak les, který byl ke dni nabytí účinnosti zákona ve výlučném vlastnictví nebo spoluvlastnictví Svobodného státu Bavorsko a v němž hospodařila státní správa lesů, tak i státní les obhospodařovaný do té doby jinými subjekty, svěřený BaySF smluvně, tak i les, který bude Svobodným státem Bavorsko nabyt v budoucnu.

Vedle toho přísluší BaySF výkon práva myslivosti a rybářského práva; toto právo mohou realizovat buď ve vlastních honitbách a revírech nebo jako členové honebních společenstev a jiných spolků založených podle zákona o myslivosti. Rovněž v případě práva myslivosti a práva rybářského ukládá StFoG Bavorským státním lesům povinnost vykonávat je příkladným způsobem.

StFoG v čl. 7 až 12 upravuje vnitřní organizaci BaySF. Těmito orgány jsou **představenstvo, dozorčí rada a poradní sbor**. V čele BaySF stojí tříčlenné představenstvo, které je statutárním orgánem společnosti. Členové představenstva jsou povinni vykonávat své povinnosti s náležitou odbornou péčí. Dozorčí rada, která plní vůči představenstvu BaySF dohledovou funkci, se skládá z ministra zemědělství a lesa jako předsedy, jednoho zástupce ministerstva zemědělství a lesa, jednoho zástupce ministerstva financí, jednoho zástupce ministerstva životního prostředí, jednoho zástupce ministerstva hospodářství, infrastruktury, dopravy a technologií, dvou zástupců zaměstnanců a dvou zástupců ekonomické sféry. Úkolem poradního sboru je zprostředkovávat BaySF podněty z hospodářské sféry týkající se hospodaření v lesích a výkonu práva myslivosti. Předsedou poradního sboru je osoba jmenovaná zemským sněmem. Dalšími členy jsou zástupci jednotlivých politických frakcí zastoupených v zemském sněmu, zástupce Bavorského svazu vlastníků lesů, zástupce Bavorského svazu zemědělců, dva zástupci Bavorské rady pro dřevařství, zástupce Zemského mysliveckého svazu, zástupce Bavorské lesnické společnosti, zástupce Spolku pro ochranu přírody Bavorska, zástupce Bavorské ornitologické společnosti, zástupce Německého alpského spolku, zástupce Zemského svazu Německých horských a turistických spolků, zástupce Společnosti pro ochranu německých lesů, zástupce odborové organizace IG BAU, zástupce jmenovaný vrcholovými svazky obcí, zástupce lesnické vědy a zástupce osob oprávněných z lesních služebností ve státních lesích. Na žádost dozorčí rady mohou být do poradního sboru nominováni i zástupci dalších spolků a svazů schopných přispět k naplnění úkolu poradního sboru, celkový počet členů poradního sboru by však neměl být vyšší než 25. Funkce v poradním sboru je čestná.

Podrobnosti o kompetencích jednotlivých orgánů BaySF, jakož i o jejich vzájemných vazbách a činnosti BaySF jsou upraveny ve stanovách, která je oprávněna přijmout a měnit dozorčí rada. Přijetí a změny stanov podléhá schválení Ministerstva zemědělství a lesů.

V čl. 15 StFoG je obsaženo podrobné vymezení právního vztahu BaySF ke státnímu lesníku majetku, který je jim svěřován – jde o právo bezplatného užívání lesního majetku státu zahr-

nující především oprávnění užívat státní les pro účely lesního hospodářství, k získávání plodů a užitků z půdy, pro účely nájmu a pachtu nebo pro účely podobné. BaySF jsou rovněž oprávněny zcizovat státní pozemky a zatěžovat je věcnými právy, ovšem výlučně v mezích a v rozsahu plné moci, která jim bude udělena Ministerstvem zemědělství a lesa.

StFoG se věnuje rovněž popisu základních charakteristik hospodaření BaySF. Náklady podniku vznikající v souvislosti s plněním jeho úkolů jsou hrazeny z výnosů podniku, pouze pro případ naplňování zvláštních veřejných zájmů může podnik využívat prostředků ze zvláštních programů podpory a financování, které jsou pro tyto účely zřízeny. StFoG předpokládá, že podnik bude vytvářet přiměřené rezervy a vedle toho bude rovněž část hospodářského výsledku odvádět Svobodnému státu Bavorsko. Zákon reguluje rovněž výši možného úvěrového zatížení podniku, a to jednak vymezením účelu úvěrů, jednak omezením jejich výše. Úvěry může podnik čerpat pouze na investice nebo na restrukturalizaci dluhů, celková výše úvěrového zatížení nesmí přesáhnout 10 % vlastního jmění podniku. Hospodářské vedení a účetnictví podniku se řídí běžnými obchodními zásadami a zásadami řádného vedení účetní evidence. Významné je pravidlo, podle kterého Svobodný stát Bavorsko neomezeně ručí za závazky podniku, pokud není možno je uspokojit z majetku BaySF.

Činnost BaySF podléhá podle čl. 6 StFoG dohledu Ministerstva zemědělství a lesa, které kontroluje, zda podnik hospodaří v souladu se zákonem stanovami.

Vedle pravidel zakotvených do StFoG je způsob hospodaření ve státních lesích Svobodného státu Bavorsko upraven rovněž v lesním zákoně. Vedle obecných pravidel platných pro lesy všech vlastníků platí pro státní lesy tyto odlišnosti:

- některé činnosti v lese vyžadující za „normálních“ okolností úřední povolení, lze v lese státním vykonávat bez povolení,
- podle čl. 18 lesního zákona státní lesy v Bavorsku **slouží ve zvláštní míře veřejnému blahu, takže je zapotřebí je obhospodařovat vzorovým způsobem,**
- státní lesy je třeba zakládat a udržovat tak, aby byly tvořeny stanovištně vhodnými dřevinami, a aby byly zdravé, produktivní a stabilní.
- Osoba pověřená hospodařením ve státních lesích je dále povinna
- zajišťovat a zlepšovat plnění ochranné a rekreační funkce lesa a při všech opatřeních zohledňovat potřeby ochrany přírody, vodního hospodářství a péče o krajinu,
- zvyšovat produkci dřevní hmoty a udržovat její potřebné zásoby a zhodnocovat ji v souladu s ekonomickými pravidly,
- chránit les před škodami,
- plnit zvláštní veřejné zájmy.

4. Rakouská republika

Pravidla pro nakládání s lesy ve vlastnictví státu jsou v Rakouské republice obsažena především v následujících předpisech:

- **spolkový zákon č. BGBl. 793/1996 o nové úpravě právních poměrů Rakouských spolkových lesů a založení akciové společnosti jako právního nástupce podniku „Rakouské spolkové lesy“ (Zákon o Rakouských spolkových lesích 1996),** v platném znění,
- **spolkový zákon č. BGBl. 440/1975, o úpravě lesnictví (lesní zákon 1975),** v platném znění,
- **spolkový zákon č. BGBl. 26/1998, o průhlednosti při obsazování funkcí v podnikatelských subjektech se státní účastí.**

Hospodaření v prakticky všech lesích ve vlastnictví státu v Rakouské republice (konkrétně na rozloze 516.512 ha) **zajišťuje společnost Rakouské spolkové lesy, akciová společnost**

(Österreichische Bundesforste AG, dále v textu též „ÖBf“). ÖBf hospodaří rovněž na nelesních pozemcích o výměře 343.953 ha, dělených na pozemky produktivní (produktive Nebengründe) s výměrou 29.609 ha (jde zejména o louky, pastviny a zahrady) a neproduktivní (unproduktive Nebengründe) o výměře 314.344 ha (sem spadají zejména vodní plochy, močály, bažiny, skaliska a kamenná moře) ve vlastnictví státu i ve vlastnictví ÖBf.

V Rakouské republice neexistují obecná pravidla, zavazující všechny osoby oprávněné nakládat s lesním majetkem státu; **všechna práva a povinnosti se vztahují na všechny lesy bez rozdílu vlastnictví**. Je-li při obhospodařování lesa nějaký faktický rozdíl v rozsahu práv a povinností ÖBf a soukromého vlastníka, jde o rozdíl způsoben jinou skutečností, než rozlišováním státního a soukromého lesního majetku právním předpisem (jde o rozdíly vyplývající např. z rozdílné míry povinností ukládaných velkým (nad 500 ha) a malým lesním podnikům).

Důvodem případných odlišností proto může být spíše zákon o Rakouských spolkových lesích č. BGBl. 793/1996 (Bundesforstegesetz), obecné aspekty činnosti společnosti jsou pak zakotveny v zákoně o akciových společnostech č. BGBl. 98/1965 z roku 1965 (Aktiengesetz 1965) v platném znění, a částečně rovněž ve stanovách, přijatých se souhlasem spolkového ministra financí podle § 9 zákona č. BGBl. 793/1996.

ÖBf byly zřízeny přímo zákonem č. BGBl. 793/1996, a to s účinností od 1. 1. 1997 jako **univerzální právní nástupce** (i do daňových povinností) **do té doby existujícího stejnojmenného podniku** zřízeného zákonem č. BGBl. 610/1977, o hospodářské jednotce „Rakouské spolkové lesy“, který byl co do právní formy nikoliv akciovou společností, nýbrž organizační složkou státu. Právní nástupnictví se týkalo rovněž vlastnického práva k věcem, které do té doby existující Rakouské spolkové lesy spravovaly, s výjimkou uměleckých děl jako movitých věcí a zejména všech pozemků, jež zůstaly ve vlastnictví státu, nešlo-li o pozemky uvedené v přílohách Bundesforstegesetz, které přešly do přímého vlastnictví ÖBf jako věcný vklad do základního jmění společnosti.

Úkolem ÖBf je:

- další provozování podniku „Rakouské spolkové lesy“,
- dispozice s vlastními nemovitostmi a nemovitostmi ve vlastnictví státu a správa nemovitostí státu.

ÖBf jsou oprávněny činit veškeré právní úkony, které jsou nutné nebo užitečné pro naplnění předmětu činnosti, zejména jsou oprávněny zakládat organizační složky a dceřinné společnosti, a to nejen v Rakouské republice, nýbrž i v zahraničí, a podílet se na podnikatelské činnosti jiných subjektů. Toto oprávnění bylo ze strany **ÖBf využito nabytí majetkové účasti na těchto subjektech** (stav k 15. 5. 2007)³:

- **Foria Forstmanagement GmbH** (podíl 50 %)
- **SWH Strom und Wärme aus Holz, Heizwerke Errichtungs-Betriebs GmbH** (podíl 50 %)
- **Dachstein & Eishöhlen GmbH & Co KG** (podíl 50%)
- **Kraftwerk Tegesbach Errichtungs- und Betriebsgesellschaft m.b.H.** (podíl 50 %)
- **aqua plus Wasserversorgungs- und Abwasserentsorgungs- GmbH** (podíl 33,3 %)
- **WIEN ENERGIE Bundesforste Biomasse Kraftwerk GmbH & Co KG** (podíl 33,3 %)
- **Mayr-Melnhof Holz Holding AG** (podíl 25,1 %)
- **RegioZ Regionale Zukunftsmanagement und Projektentwicklung Ausseerland Salzkammergut GmbH & CoKEG** (podíl 20 %)
- **Dachstein Tourismus AG** (podíl 6,63 %)

Při produkci a zhodnocení dřeva, vedlejší lesní výtěžky a jejich dalším zpracování jsou ÖBf povinny **dosahovat co nejlepší hospodářský výsledek**, což lze současně označit za hlavní cíl svěřený

³ <http://www.bundesforste.at/index.php?id=38>

ÖBf při jejich lesnické činnosti. Mimo to jsou ÖBf ze zákona povinny:

- obhospodařovat lesní půdu trvale udržitelným způsobem a udržovat a zlepšovat její úrodnost,
- zajišťovat a rozvíjet mimoprodukční funkce lesa,
- udržovat zásoby pitné a užitkové vody,
- přihlížet k zájmům zemědělství, především horských selských podniků,
- zpřístupňovat nelesní pozemky, které jsou zvláště vhodné pro rekreaci obyvatelstva,
- hájit veřejné zájmy v ekologicky obzvláště cenných oblastech a přírodních památkách, především spolupůsobením při zakládání a udržování ploch národních parků a ploch chráněných podle předpisů o ochraně přírody,
- při mysliveckém hospodaření dbát na ekologickou rovnocennost druhů a
- zajišťovat výkon práv podle zákona č. BGBl. 103/1951 o nakládání s užívacími právy k lesu a loukám a se zvláštními polními služebnostmi.

ÖBf jsou dále povinny hájit práva a plnit povinnosti svého právního předchůdce převzaté smlouvami o zřízení národních parků Donau-Auen a Oberösterreichische Kalkalpen. Zákon zavazuje ÖBf speciálními ustanoveními ke zvláštnímu způsobu nakládání s vodními plochami a přilehlými pobřežními pozemky; ÖBf jsou povinny udržovat ekologickou funkčnost vod, chránit zdroje vod podzemních, omezovat vznik povodní, udržovat stavy vody, udržovat a budovat vodní stavby a zařízení a umožňovat současně rekreaci obyvatelstva. Za plnění takto vymezených úkolů, byť jde o úkoly plněné pro stát, **nepřísluší ÖBf ze strany státu žádná zvláštní úhrada**. To znamená, že by ÖBf nepříslušely náhrady za omezení hospodaření, která jim vznikají v některých územích, zejména ve dvou zmíněných národních parcích, nebo platby vyplývající ze smluvních závazků ÖBf týkajících se ochrany přírody. Ministr zemědělství a lesního hospodářství je oprávněn formou vyhlášky vydané ve shodě s ministrem financí svěřit ÖBf další úkoly vyplývající z vlastnického práva státu ke státnímu majetku.

Zákon dále opravňuje ÖBf **uzavírat, měnit a rozvazovat smlouvy o nájmu honiteb a jiné smlouvy týkající se výkonu práva myslivosti k pozemkům ve vlastnictví státu**, které spravuje, což platí i pro podíly státu na honebních společenstvech a pro rybářské právo příslušející státu v souvislosti jeho s vlastnickým právem k uvedeným pozemkům. Veškeré nároky, které z tohoto titulu náleží státu vůči třetím osobám, jsou postoupeny na ÖBf. ÖBf jsou rovněž povinny a zároveň oprávněny vykonávat veškerá myslivecká práva a povinnosti státu jako vlastníka pozemků.

Základy **organizační struktury ÖBf** jsou dány jejich právní formou. Jako u každé akciové společnosti v Rakouské republice v jejich čele stojí **představenstvo**, jehož činnost kontroluje **dozorčí rada**.

Představenstvo ÖBf je dvoučlenné a jeho členové jsou vybíráni na základě veřejného výběrového řízení podle spolkového zákona č. BGBl. 26/1998, o průhlednosti při obsazování funkcí v podnikatelských subjektech se státní účastí. Dozorčí rada ÖBf je pak šestičlenná, přičemž tři z jejích členů jsou jmenováni ministrem zemědělství a lesního hospodářství, jeden ministrem financí a dva jmenuje kolektiv zaměstnanců ÖBf.

Práva a povinnosti dalších organizačních jednotek ÖBf a jejich pracovníků nejsou upraveny právními předpisy a vyplývají pouze z vnitřních předpisů ÖBf.

Hospodaření ÖBf podle Bundesforstegesetz vychází ze zásady **maximalizace hospodářského výsledku**. Toho ÖBf dosahují zejména maximalizací příjmů z vlastní činnosti, v jejichž rámci převažují **příjmy z lesního a dřevařského hospodářství** (zejména z prodeje dřeva, řeziva a vedlejší lesní výtěžky). Zanedbatelné nejsou však ani příjmy ze správy nemovitostí včetně příjmů z pronájmu honiteb – tato oblast činnosti ÖBf představuje „druhou nohu“, na níž hospodaření ÖBf spočívá (v roce 2005 činily výnosy z produkce dříví a z obchodování s ním 63 % celkových výnosů ÖBf., tj. zmíněná „druhá noha“ se na celkových výnosech ve výši cca 169.000.000 € podílela 37 %).⁴

⁴ Erläuterungen zur Gewinn- und Verlustrechnung ÖBf AG 2005

Úkoly, jejichž plnění zákon ÖBf ukládá, se neobejdou bez existence právního titulu ÖBf k potřebnému majetku. Právních titulů je přitom více; pro jejich důkladné pochopení je nutno rozlišit majetek spravovaný ÖBf na movitý a nemovitý⁵. Movitý majetek je **přímo ve vlastnictví ÖBf** (zejména z titulu univerzálního právního nástupnictví po dřívějších ÖBf a z titulu výkonu služebnosti požívání – viz dále). Nemovitý majetek je pak dvojího druhu. Jde jednak o majetek, jehož **vlastníkem jsou přímo ÖBf** (jde majetek taxativně vyjmenovaný v přílohách Bundesforstegesetz), jednak o majetek, jehož **vlastníkem je stát** (Rakouská republika) a který je ÖBf určen k plnění jejich úkolů. Tímto majetkem jsou obecně veškeré nemovitosti spravované do doby vzniku ÖBf jako akciové společnosti jejím stejnojmenným právním předchůdcem (tyto nemovitosti jsou zákonem výslovně vyjmuty z univerzálního právního nástupnictví).

Pokud jde o nemovitý majetek ve vlastnictví státu určený ÖBf k plnění jejich úkolů, nezmiňuje se Bundesforstegesetz o právu ÖBf majetek státu „užívat“ (jako v Bavorsku) ani o „právu hospodaření“ či „právu hospodařit“ (jako v Polsku a ve Slovenské republice), nýbrž ve prospěch ÖBf ve vztahu k nemovitostem ve vlastnictví státu včetně jejich příslušenství (popř. od data účinnosti vyhlášky ministra zemědělství a lesního hospodářství určující ÖBf k plnění jejich úkolů další nemovitosti) **zřizuje služebnost požívání za úplatu** (entgeltliche Fruchtgenußrecht) podle § 509 a násl. Obecného zákoníku občanského (ABGB), a to s počátkem od 1. 1. 1997. Právo požívání je pak v ABGB definováno jako **právo užívat bez omezení cizí věc při zachování její podstaty**, což ve vztahu k lesním pozemkům znamená, že ÖBf mají právo na řádný a mimořádný výnos z užívaných pozemků, zahrnující **právo na dříví vytěžené v souladu s pravidly lesního hospodářství**. Existence služebnosti požívání má (z právního hlediska) za následek, že služebnostní pozemky zůstávají včetně na nich rostoucích lesních porostů ve vlastnictví státu, ovšem při těžbě přechází vlastnické právo k vytěženému dříví na ÖBf a naopak sadební materiál používaný při umělé obnově je, coby věc movitá, až do výsadby ve vlastnictví ÖBf, kdy se stává součástí pozemku a přechází do vlastnictví státu. To platí *per analogiam legis* i o ostatních plodech a užitcích z užívaných nemovitostí ve vlastnictví státu. Služebnost požívání zaniká bez nároku na náhradu buď tím, že je služebnostní pozemek zcizen, nebo tím, že je vyřazen ze souboru majetku určeného ÖBf k plnění jejich úkolů. Samotné zřízení služebnosti požívání bylo zproštěno všech poplatků a daní. Úplata za existenci práva služebnosti požívání je stanovena na **50 % z ročního zisku ÖBf** vypočítaného podle § 231 rakouského obchodního zákoníku (HGB) a odvádí se pozadu ve čtyřech čtvrtletních splátkách odvozených z rozpočtu ÖBf na daný rok.

Vedle toho pak ÖBf jako akciová společnost **odvádí** pravidelně svému akcionáři – Rakouské republice – ročně **dividendy ze zisku**. Vnitřní hospodaření ÖBf se řídí stejnými zásadami jako hospodaření standardních akciových společností. Při vymáhání peněžitých plnění může ÖBf za úplatu zastupovat rakouská finanční prokuratura (§ 14 zákona č. BGBl. 793/1996).

5. Slovenská republika

Pravidla pro nakládání s lesy ve vlastnictví státu jsou ve Slovenské republice obsažena v zejména následujících předpisech:

- **zákon č. 326/2005 Z.z., o lesích**, v platném znění,
- **zákon č. 543/2002 Z.z., o ochraně přírody a krajiny**, v platném znění,
- **zákon č. 111/1990 Zb., o státním podniku**, v platném znění,
- **nařízení vlády č. 175/1993 Z.z., o finančním hospodaření státních podniků**, v platném znění,
- **zákon č. 278/1993 Z.z., o správě majetku státu**, v platném znění,

Lesní zákon č. 326/2005 Z.z., který ve Slovenské republice nabyl účinnosti 1.9.2005, obsahuje soubor zvláštních pravidel pro hospodaření ve státních lesích ve svém § 50 „Správa lesního majetku ve vlastnictví státu“. Základním pravidlem obsaženým ve zmíněném ustanovení, je

⁵ Rakouské právo v podobě § 293 Všeobecného zákoníku občanského (ABGB) mezi movitými věcmi a nemovitostmi rozlišuje velmi podobným způsobem, jako právo české („Věci, které lze bez porušení jejich podstaty přemisťovat z jednoho místa na druhé, jsou movité, jinak jsou nemovité. Věci, které samo o sobě jsou movité, se v právním smyslu pokládají za nemovité, tvoří-li na základě zákona nebo vlastníková určení příslušenství nemovité věci.“)

zákaz převodu vlastnického práva k lesním pozemkům, lesním porostům a stavbám, které jsou ve vlastnictví Slovenské republiky a slouží lesnímu hospodářství (tento soubor majetku je v zákoně označován jako „lesní majetek státu“); zákaz ovšem platí pouze pro případ, že sám lesní zákon nebo jiné právní předpisy nestanoví něco jiného.

Správu lesního majetku státu je oprávněna vykonávat pouze právnická osoba, jejímž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo zemědělství, nebo právnická osoba, která má takové postavení podle zvláštních právních předpisů. To neplatí ve vojenských újezdech a na plochách sloužících obraně státu, kde lesní majetek státu spravuje právnická osoba, jejímž zakladatelem nebo zřizovatelem je Ministerstvo obrany SR.

Právním titulem, který je právnické osobě hospodařící s lesním majetkem státu poskytnut, je **právo hospodařit**, které je v zásadě (stejně jako v ČR) oprávněním k výkonu vlastnického práva za stát včetně zastupování vlastníka před soudy a jinými orgány.

Prodej, směna, nájem, výpůjčka a převod správy lesního majetku ve vlastnictví státu podléhají předchozímu souhlasu ministerstva zemědělství, s výjimkou převodů mezi jednotlivými právnickými osobami, které jsou zákonem oprávněny nakládat se státními lesy. Lesní majetek státu nelze zastavit.

Zvláštní ustanovení zákona opravňuje správce státního lesního majetku, aby se souhlasem ministerstva zemědělství uzavřel smlouvu o nájmu lesního majetku ve vlastnictví státu s cílem zajistit praktickou výuku na lesnických odborných školách nebo s cílem zajistit péči o území chráněná podle zvláštních předpisů (zejména podle zákona č. 543/2002 Z.z., o ochraně přírody a krajiny). V ostatních případech je správce lesního majetku státu oprávněn pronajmout nebo vypůjčit lesní majetek ve vlastnictví státu jen tehdy, pokud s ním není možno racionálně hospodařit s ohledem na jeho vzájemnou rozptýlenost a malou výměru.

K prodeji nebo směně lesních pozemků ve vlastnictví státu je rovněž zapotřebí souhlasu ministerstva zemědělství, který ovšem může být udělen pouze tehdy, pokud správce prokáže nákup lesních pozemků v přiměřené hodnotě, výměře, poloze a v hospodářském stavu odpovídajícím prodaným lesním majetkům. I z tohoto pravidla je zákonem umožněna výjimka, která se týká směny realizované v rámci řízení o pozemkových úpravách.

V souladu s uvedenými pravidly ustanovením hospodaří na převážné části rozlohy lesa ve vlastnictví státu státní podnik **Lesy Slovenské republiky, s. p.** (Lesy Slovenskej republiky, š. p., dále „LSR“) se sídlem v Banské Bystrici. Zbývající část lesů ve vlastnictví státu je obhospodařována buď **státními organizacemi lesního hospodářství podléhajícími působnosti ministerstva zemědělství** (Lesopoľnohospodársky majetok Ulič, š.p., Štátne lesy TANAPu a školní lesní podniky) nebo **státními organizacemi lesního hospodářství podléhajícími ministerstvu obrany** (v současné době Vojenské lesy a majetky SR, štátny podnik). Některé obytné a hospodářské popř. jiné stavby sloužící lesní výrobě jsou pak mimo uvedené organizace spravovány též Slovenským pozemkovým fondem (Slovenský pozemkový fond spravuje spoluvlastnické podíly na nemovitostech, pokud tyto podíly patří státu nebo vlastníkům, jejichž pobyt není znám, nebo vlastníkům, kteří svá práva neuplatnili a k nimž nebylo vlastnické právo prokázáno).

Hlavním úkolem **LSR je správa lesního a jiného majetku ve vlastnictví Slovenské republiky**. LSR jsou oprávněny k výkonu celé řady podnikatelských činností (mají zapsáno přes 60 dílčích předmětů podnikání) v nejrůznějších oborech potřebných k plnění hlavního poslání LSR; škála sahá od geodetických a kartografických prací přes obrábění kovů, poskytování software, provozování cestovní kanceláře až k provozování bufetů.

Činnost LSR se řídí zákonem č. 111/1990 Zb., o státním podniku, přičemž LSR byly v zakladatelské listině označeny za státní podnik **určený k uspokojování veřejně prospěšných zájmů**. To znamená, že právní režim LSR se v určitých aspektech liší od obecného právního modelu vnitřního uspořádání státního podniku i jeho jednání navenek. Tak jako pro běžné státní podniky však i pro LSR platí, že **jsou právnickou osobou, vystupující v právních vztazích samostatně svým jménem a na vlastní odpovědnost a samostatně provozují i svou podnikatelskou činnost a to na základě hospodaření na vlastní účet. LSR neodpovídají za závazky státu a stát neodpovídá za závazky LSR**. Podnik je současně samostatným subjektem vztahů ke státnímu rozpočtu a státním fondům. Při hospodářské činnosti jsou LSR jako státní podnik povinny co nejúčinněji chránit životní a přírodní prostředí před škodlivými vlivy, které jeho činnost může vyvolat, a budovat zařízení na ochranu životního a přírodního prostředí, uvádět je do provozu a zajišťovat jejich plynulý a účinný provoz.

Uvedené zásady platí s jistými modifikacemi pro všechny subjekty oprávněné hospodařit se státním lesním majetkem, které mají formu státního podniku, tj. i pro Lesopoloňohospodársky majetok Ulič, š.p. a Vojenské lesy a majetky SR, š. p.

Státní podniky ve smyslu § 6 zákona o státním podniku hospodaří s věcmi a majetkovými právy, které mu byly svěřeny při jeho založení a s věcmi a právy nabytými v průběhu podnikání. **Všechny věci přitom bez ohledu na způsob nabytí po celou dobu zůstávají ve vlastnictví státu.** Oprávnění LSR k majetku, s nímž hospodaří, spočívá v právu **majetek držet, užívat jej a nakládat s ním v mezích stanovených právními předpisy.** Je ovšem vyloučeno, aby svěřeným majetkem byly zajišťovány závazky třetích osob. Na nakládání s majetkem státu, s nímž LSR hospodaří, nelze aplikovat zákon o č. 278/1993 Z.z. o správě majetku státu.

Štátne lesy TANAPu predstavujú **druhý typ právnické osoby** oprávněné hospodařit se státním lesním majetkem. Štátne lesy TANAPu **jsou státní příspěvkovou organizací** se sídlem v Tatranské Lomnici, zřízenou ministerstvem zemědělství a vzniklou v roce 1995 v důsledku rozdělení do té doby jednotné Správy TANAPu na dvě samostatné organizace – Štátne lesy TANAPu (dále též „ŠL TANAPu“), jejichž zřizovatelem je ministerstvo zemědělství, a Správu TANAPu, jejímž zřizovatelem je ministerstvo životního prostředí.

Právní postavení ŠL TANAPu jako příspěvkové organizace je zakotveno v zákoně 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlech veřejné správy a o změně a doplnění některých zákonů. Podle § 21 tohoto zákona jsou ŠL TANAPu právnickou osobou státu, jež méně než 50% výrobních nákladů pokrývají tržby a která je příspěvkem napojená na státní rozpočet. ŠL TANAPu jsou v první řadě **oprávněny a povinny využívat majetek státu k plnění úkolů, které vyplývají z předmětu jejich činnosti určeného ve zřizovací listině, nebo v souvislosti s ním, nakládat s ním v souladu se zákonem, udržovat jej v řádném stavu, využívat všechny právní prostředky na jeho ochranu a dbát, aby nedošlo k jeho poškození ztrátě, zneužití nebo zmenšení** (§ 3 zákona č. 278/1993 Z.z.). V této souvislosti jsou povinny vést evidenci majetku státu podle předpisů o účetnictví včetně zajištění příslušného zápisu v katastru nemovitostí. Veškerý majetek, s nímž ŠL TANAPu nakládají, tudíž zůstává ve vlastnictví státu.

Při nakládání s majetkem státu ve správě ŠL TANAPu je nutno vycházet ze skutečnosti, že veškeré pozemky spravované ŠL TANAPu se nacházejí na území národního parku, tj. ve třetím stupni ochrany přírody, což ve spojení s § 62, odst. 1 zákona č. 543/2002 Z.z. znamená, že je **není možno zcizit**. Pro ostatní nakládání s majetkem pak platí pravidla zakotvená v zákoně č. 278/1993 Z.z., o správě majetku státu.

6. Polská republika

Převážná část pravidel pro hospodaření v lesích ve vlastnictví státu jsou v Polské republice soustředěna do následujících předpisů:

- **zákon o lesích** (ustawa o lasach) č. Dz.U. 91.101.444, v platném znění, (v dalším textu „zákon o lesích“),
- **zákon o ochraně přírody** (ustawa o ochronie przyrody) č. Dz.U. 91.114.492, v platném znění,
- **nařízení ministra ochrany životního prostředí, přírodních zásob a lesnictví, kterým se vydává Statut Státního lesního podniku Státní lesy** (zarządzenie w sprawie nadanie Statutu PGL Lasy Państwowe) č. 50 z 18. května 1994, (v dalším textu „statut“).

Hospodaření v lesích ve vlastnictví státu zajišťuje na převážné části jejich rozlohy **„Státní lesní podnik Státní lesy“** (Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe) jako zvláštní organizační jednotka státu zřízená lesním zákonem (dále v textu též „LP“). Vedle lesa hospodaří LP i na pozemcích ve vlastnictví státu sloužících lesnímu hospodářství. Právo hospodaření LP se nevztahuje pouze na lesy na území národních parků a na lesy tvořící součást Fond státního zemědělského vlastnictví (Zasob Własności Rolnej Skarbu Państwa). Popsané rozdělení není výsledkem faktického vývoje - má i právní zakotvení, a to v čl. 4 zákona o lesích.

Pro všechny osoby, které nakládají se státním lesem, jsou závazná jak obecná pravidla pro nakládání s lesem jako přírodním zdrojem tvořícím významnou složku životního prostředí obsažená v obecných předpisech práva životního prostředí, tak i konkrétní pravidla pro hospodaření v lesích vyplývající přímo z lesního práva, jehož základem je zákon o lesích.

Zákon o lesích uvedené zásady dále konkretizuje s tím, že obdobně jako český lesní zákon výslovně směřuje k dosažení trvale udržitelného hospodaření v lesích. To je ve vztahu k lesům ve vlastnictví státu zajištěno jednak prostřednictvím **povinně plánovitého hospodaření** (hospodaření podle lesního hospodářského plánu nebo zjednodušeného lesního hospodářského plánu vyhotovovaného Kanceláří hospodářské úpravy lesa a lesní geodézie), jednak povinným dodržováním zásad všeobecné ochrany lesa, trvalosti lesa, nepřetržitosti a rovnovážného využívání všech funkcí lesa a zvyšování lesních zásob. Na hospodaření ve všech lesích ve vlastnictví státu bez ohledu na osobu, která hospodaření provádí, dohlíží ministr životního prostředí (minister środowiska). Obecným pravidlem platným pro všechny lesy ve vlastnictví státu (ve srovnání s lesy ve vlastnictví jiných subjektů) je jejich **volná přístupnost pro veřejnost** zahrnující možnost sbírat v těchto lesích lesní plody, a to jednak pro vlastní potřeby obyvatel a jednak, po dohodě s nadlesním, i pro účely pěstitelské nebo průmyslové. Z volného vstupu do lesa jsou zcela vyloučeny pouze plochy kultur do 4 m výšky, zkušební plochy a semenné porosty, útočiště zvířat, prameniště řek a potoků a plochy ohrožené erozí. V případě, že hrozí zničení nebo značné poškození porostů, vznik požárů nebo jsou v lese vykonávány hospodářské činnosti, jako např. těžba dřeva, může být vydán dočasný zákaz vstupu do státního lesa.

Jak bylo uvedeno, je nejvýznamnějším subjektem zajišťujícím hospodaření v lesích ve vlastnictví státu na území Polské republiky „**Státní lesní podnik Státní lesy**“. Jeho výsadní postavení se netýká pouze lesů státních, nýbrž celého polského lesního hospodářství. Příčinou tohoto stavu je vedle dominantního podílu LP na rozloze lesa v Polské republice zejména skutečnost, že se soukromé lesy i přes svůj nikoliv bezvýznamný podíl na rozloze vyznačují pouze podprůměrnými lesnickými ukazateli.

LP ve stávající podobě byly zřízeny zákonem o lesích. Co do právní formy jsou **státní organizační jednotkou bez právní subjektivity, jednající jménem státu v záležitostech týkajících se jimi spravovaného majetku**. Není možno považovat je za samostatnou právnickou osobu. Přes neexistenci právní subjektivity jsou LP oprávněny být členem vnitrostátních nebo mezinárodních společenských organizací, je-li členství odůvodněno úkoly a cíli LP. Právní postavení LP je prakticky bezezbytku a velmi podrobně upraveno v zákoně o lesích, statutu a finančních pravidlech.

Úkolem LP je podle čl. 4, odst. 3 zákona o lesích **hospodaření v lesích, nakládání s pozemky a jinými nemovitostmi nebo nemovitostmi sloužícími lesnímu hospodářství, zajišťování evidence státního majetku a zjišťování jeho hodnoty**. Hospodaření v lesích spravovaných LP se přitom povinně řídí lesním hospodářským plánem v úplné (výjimečně ve zjednodušené formě) zpracovaným Kanceláří hospodářské úpravy lesa a lesní geodézie pro jednotlivé kanceláře nadlesního. Hospodářskou činnost zajišťují LP převážně vlastními zaměstnanci.

Další úkoly svěřuje LP zákon o lesích v jiných ustanoveních. LP tak plní úkoly lesní stráže, vykonávají poradenskou činnost vůči soukromým vlastníkům lesa, iniciují, koordinují a provádějí pravidelná hodnocení stavu lesa a lesních zásob a prognózy změn v lesních ekosystémech, zpracovávají pravidelnou velkoplošnou inventarizaci stavu lesa a vedou banku dat o stavu lesů a lesních zásob, vytvářejí vzorové lesní komplexy na podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích, vyhotovují zprávu o stavu lesů a zprávu o výsledcích finančního hospodaření a v případech uzavření dohody s příslušnými orgány obecné státní správy vykonávají po zajištění potřebných finančních prostředků státní správu v nestátních lesích LP mohou být ministrem životního prostředí pověřeny rovněž plněním úkolů souvisejících s vytýčením prvků soustavy NATURA 2000 a zajištěním jejich odpovídající funkčnosti.

Organizační struktura LP je **třístupňová** a je tvořena následujícími organizačními jednotkami:

- **generální ředitelství,**
- **oblastní ředitelství,**
- **kanceláře nadlesního** (nadleśnictwo),
- **jiné organizační jednotky bez právní subjektivity.**

V čele generálního ředitelství a celé organizační struktury LP stojí generální ředitel, který je jmenován a odvoláván ministrem životního prostředí; tomuto ministrovi je také ze své funkce odpovědný.

Generální ředitelství LP, oblastní ředitelství LP a kanceláře nadlesního užívají v písemném styku kulaté razítko se státním znakem s názvem Lasy Państwowe a názvem organizační jednotky. Všichni zaměstnanci LP jsou oprávněni nosit lesnický stejnokroj. S výjimkou členů tzv. Lesní služby však nemají právo na jeho bezplatné získání (čl. 35a zákona o lesích).

Hospodaření LP vychází ze zásady **finanční samostatnosti**, takže vznikající výdaje jsou pokryty příjmy z vlastní činnosti. Výdaje na činnost generálního ředitelství a oblastních ředitelství, které příjmy z vlastní činnosti nemají, jsou financovány z rozpočtů jednotlivých kanceláří nadlesního.

Hlavním zdrojem příjmů jsou již zmíněné příjmy z vlastní činnosti LP. Ty jsou tvořeny zejména příjmy z prodeje dřeva, vedlejší lesní výtěžky a reprodukčního materiálu lesních dřevin, příjmy z prodeje výsledků zemědělského a rybářského hospodářství, z prodeje materiálu, zboží a nepotřebného hmotného investičního majetku, příjmy z pronájmu včetně příjmů z pronájmu honiteb, příjmy z turistického ruchu a příjmy z finančních operací popř. jiných zdrojů (§ 14 finančních pravidel).

Vedle příjmů z vlastní činnosti LP předpokládá zákon o lesích i příjmy z účelových dotací ze státního rozpočtu. Tyto účelové dotace slouží k plnění úkolů zadaných vládní administrativou, zejména k:

- nákupu lesa a pozemků určených k zalesnění nebo na jejich rekultivaci a k nákupu jiných pozemků s cílem zachovat jejich přírodní charakter,
- realizaci celostátního programu zvyšování lesnatosti,
- hospodaření v soukromých lesích v případě ohrožení jejich trvalosti (jde o období nucené správy lesů),
- provádění inventarizace lesů a lesních zásob a vedení příslušných databank,
- zpracování plánů péče o přírodní rezervace nacházející se ve správě LP, jejich realizaci a výkon druhové ochrany rostlin a živočichů,
- financování lesnických výchovných programů pro veřejnost, zejména vytváření ukázkových lesních komplexů a naučných stezek.

Při LP se vytváří tzv. **Lesní fond** (Fundusz leśny), který je nástrojem pro hospodaření s finančními prostředky tak, aby bylo dosaženo cílů stanovených zákonem o lesích. S prostředky z Fondu nakládá generální ředitel LP; jeho pravomoci v tomto směru však nejsou neomezené - lesní fond ze zákona slouží jednotlivým kancelářím nadlesního k vyrovnání deficitů způsobených při plnění úkolů lesního hospodářství. Vedle toho je možno prostředky Lesního fondu použít na realizaci společných záměrů organizačních jednotek LP, vědecký výzkum, tvorbu lesní infrastruktury, vyhotovování lesních hospodářských plánů, činnosti spojené s oceňováním a prognózováním stavu lesa a lesních zásob a další úkoly týkající se lesního hospodářství. Jistou výjimkou jsou příjmy Lesního fondu z pohledávek na náhradu škody vzniklé působením průmyslových imisí a na náhradu jiné občanskoprávní škody, jejichž použití je účelově vázáno na zalesňování pozemků ve vlastnictví jiných osob než státu nebo na vědecký výzkum popř. jiné cíle v národních parcích.

Pokud jde o možnost **nabývat majetek**, jsou všichni vedoucí organizačních jednotek s výjimkou vedoucích závodů (tj. oblastní ředitelé a nadlesní) oprávněni nabývat se souhlasem generálního ředitele od soukromých osob lesy nebo pozemky určené k zalesnění, pokud je to zdůvodněno potřebami lesního hospodářství a není to v rozporu se zájmy státu. Jmenování vedoucí organizačních jednotek LP jsou současně oprávněni **prodávat lesy, pozemky a jiné nemovitosti ve vlastnictví státu**. Prodej je však možný pouze za podmínky, že:

- jde-li o spoluvlastnické podíly státu, nebo
- má-li prodej vést k úpravě hranice lesa, nebo
- v případě, že jde o pozemky či stavby nepoužitelné pro účely lesního hospodářství, nebo
- došlo k odnětí lesa jeho účelu, nebo
- je to zdůvodněno jinými závažnými hospodářskými důvody a není to v rozporu se zájmy státu.

Všechny případy prodeje nemovitostí zmíněné v předchozí větě vyžadují souhlas generálního ředitele s výjimkou případu posledního, kdy o prodeji rozhoduje sám ministr životního prostředí; generální ředitel LP je oprávněn pouze k tomu, aby prodej nemovitosti navrhl. Jde-li o pozemky o výměře do 1 ha nacházející se uvnitř komplexu lesů jiného vlastníka, může být prodej uskutečněn samostatně nadlesním. S výjimkou níže zmíněného prodeje domů a bytů zaměstnancům LP a osobám jim blízkým se prodej státních nemovitostí uskutečňuje formou veřejné dražby, příjmy z prodeje jsou příjmem státního rozpočtu.

Zákon o lesích umožňuje též pronájem státního lesa, pokud je zaručeno, že nebudou narušeny cíle a úkoly lesního hospodaření stanovené v lesním hospodářském plánu. Nájemní smlouvu uzavírá příslušný nadlesní, podmínkou je ovšem souhlas oblastního ředitele.

Generální ředitel může též na návrh ministra dotčeného resortu, vojvody, obce nebo svazku obcí převést lesy, pozemky nebo jiné nemovitosti do užívání organizační jednotce označené navrhovatelem, pokud je převod odůvodněn zájmy obrany a bezpečnosti státu, ochrany hranic, vědy a vzdělávání, ochrany přírody, ochrany vodních děl, ochrany mořského pobřeží, ochrany kulturních památek, rekreace obyvatel nebo zájmy zemědělství. Rovněž převod práva užívání se realizuje na základě dohody uzavřené generálním ředitelem LP s vedoucím příslušné agentury či organizační jednotky. V dohodě o převodu práva užívání je upraven termín převodu práva a podmínky užívání. Převodem práva užívání není dotčena povinnost nabyvatele práva zajistit v lese řádné hospodaření podle lesního hospodářského plánu – nesplnění této povinnosti, stejně jako změna nebo pominutí důvodů, pro které k převodu práva užívání došlo, opravňují generálního ředitele LP, aby na návrh příslušného oblastního ředitele cizí organizační jednotce právo užívání nemovitostí jednostranným úkonem odebral.

7. Závěr

Postavení státních lesů je v právních předpisech srovnávaných okolních států zakotveno se stejnou mírou různorodosti, která provází spor o povahu a poslání státních lesů, jak byl charakterizován na úvod. Vedle modelu přiznávajícího subjektům hospodařícím ve státních lesích zvláštní povinnosti směřující k naplňování veřejných zájmů a jdoucí nad rámec povinností ukládaných ostatním vlastníkům lesů, který nacházíme v Polské republice a do značné míry (i po reformě státních lesů) též v Bavorsku, je používán i model, v němž mezi státem jako vlastníkem lesů a vlastníky ostatními není rozdíl vyjma některých omezení při nakládání, tj. dispozice se státním majetkem; tento model je používán v Rakouské republice.

Tuzemská právní úprava se, stejně jako úprava slovenská, nachází někde mezi oběma krajními polohami. Z hlediska legislativního lze hovořit o příslušné střední cestě, neboť rozsah povinností uložených právními předpisy osobám oprávněným hospodařit ve státních lesích se od povinností jiných vlastníků sice odlišuje, nikoliv však v podstatných ohledech – pro správce státních lesů jsou při hospodaření v nich stanoveny pouze některé dílčí odlišnosti, které pouze mírně podtrhují nutnost zabývat se i uspokojováním veřejných zájmů.

Kontakt

Dr. JUDr. Ing. Martin Flora
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, LDF MZLU v Brně
Zemědělská 3
613 00 Brno

PROBLEMATIKA VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝCH FUNKCÍ LESA, STÁTNÍ POLITIKA A STÁTNÍ VLASTNICTVÍ LESA

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.
Česká lesnická společnost

1. Veřejně prospěšné environmentální a sociální funkce lesa

Rychlý vývoj euroamerické civilizace po II. světové válce vedl v rozvinutých zemích Evropy k nárůstu společenské potřeby zejména pozitivních environmentálních a sociálních efektů lesů. Klasické lesní hospodářství s jeho jedinou hospodářskou funkcí a profesní starostí – produkcí dřeva, začalo nejprve být tísněno stoupající návštěvností lesů a tedy požadavky funkce rekreační. Podle přírodních podmínek zemí se pak zvyrazňovala i potřeba ochrany vodních zdrojů a přiměřené péče o vodní poměry kulturní krajiny, tedy problematika funkcí vodohospodářských¹. Lesnictvo od poloviny XX. století v Evropě poznávalo, že je v jeho zájmu „vyjít z lesů“ a zabývat se vážně také nabídkou toho, co německý badatel Schaefer (1989) nazval *lesnickými infrastrukturami*. Máme:

- jednak infrastrukturu „přírodní“, samovolně vznikající přínosy pro lidskou společnost, hospodářsky beznákladový jev vlastní (imanentní) každému lesnímu ekosystému; jsou to samovolné mimoprodukční funkce lesa, nově se objevil pojem *služeb lesních ekosystémů*;
- jednak infrastrukturu „produkovanou“, to je plánovitě udržované, posilované nebo nově vytvářené přínosy lesa jako mimoprodukční funkce řízené podle konkrétní společenské poptávky, což vyžaduje vklady specifické práce a kapitálu; už dávno vznikl pojem *služeb lesního hospodářství*, které tyto řízení funkce zabezpečují².

Přírodní infrastrukturu či *samovolné mimoprodukční funkce lesa* jako pozitivní externality poskytují společnosti setrvale už mnohé generace lesníků – zejména nakládáním s hospodářskými lesy v mezích předpisů lesní legislativy. Beznákladové služby ekosystémů zvládne v takových poměrech snadno jednosložkově strukturované lesní hospodářství jako národohospodářské odvětví výroby tržních hmotných statků. Stoupající tlak potřeb environmentální i sociální povahy vede ovšem k tomu, že lesní hospodářství tohoto typu je čím dál tím více tísněno ukládanými povinnostmi strpět ve veřejném zájmu újmy jeho hospodaření. Za ně se dožaduje náhrad, obvykle nesusnadno vymáhaných.

Lesnická politika, zabývající se tím ve světě od 60. let minulého století spolu s politikou environmentální, došla k názoru, že optimálním řešením by bylo poskytovat produkovanou infrastrukturu či *řízené mimoprodukční funkce lesa* jako lesnické placené služby. Z toho plyne potřeba restrukturalizace jednosložkového odvětví na dvě hospodářské a v tom rovnocenné složky, složku výrobní a složku služeb. K tomu už nakročila evropská lesní legislativa tak zásadními kroky, jako byla diferenciací druhů vlastnictví lesa v míře státního dirigismu a deklarace postavení a smyslu existence veřejného vlastnictví lesů. V témže směru byla vykonána náležitá práce lesnictva k uvědomování veřejnosti, politiků a makroekonomů o možnostech lesnictví prospívat společnosti nejen ve sféře výrobní.

1 Za připomínku stojí, že na tomto úseku byla již jistá tradice lesnické služby veřejným zájmům – lesotechnické meliorace s hrazením bystřin. Patřili jsme k zemi, která převzala francouzské pojetí úprav bystřinných toků a jejich povodí jako službu, zabezpečovanou postupy technickými i biologickými a tedy v kompetenci lesníků. Vývoj služby LTM-HB u nás od 70. let minulého století po ztrátě opory v lesním zákonu a v rámci státního lesního podniku, strukturovaného jako podnik výrobní, je obecně známý.

2 Pochopitelně také útlum až eliminace efektů nežádoucích, potlačování dysfunkcí lesa. Z hledisek potřeb lidské společnosti může mít les totiž také efekty záporné (negativní externality). V ideologii ekologické jsou dysfunkce lesa neznámé a popírané, jelikož „co příroda činí, jen dobře činí“.

Tak přichází možnost ucházet se o dodatečné příjmy za rozšířené využívání potenciálu lesů. Předpokladem je odpovídající nabídka lesnické schopnosti zajišťovat poptávku veřejného zájmu službami lesního hospodářství. Na západ od našich hranic bylo možné už desítky let poznávat, že je tak možné podpořit ekonomickou stabilitu lesních majetků. Připomeňme si v tomto smyslu také novou politiku EU v tom, co zve *multifunkčním zemědělstvím a podporou rozvoje venkova* a je ochotná ji finančně podporovat. Bylo by účelné i u nás umožnit reálné *multifunkční lesnictví* – zejména s uvážením nejasných, s rozvojem globalizace souvisejících výhledů odbytu našeho dřeva při existenci obrovských zásob disponibilní dřevní hmoty v „dohledu“ a s mnohem lacinější lesní výrobou. Také však výhledů koncepce lesnictví mezi již reálnými tlaky ekologismu na straně jedné a možným tlakem na využití dřevní produkce k energetickým účelům na straně druhé.

Pokládám za nezbytné připomenout, jak terminologie veřejně prospěšných funkcí lesa postupně košatí tak, že někdy už hrozí nedorozumění, co se pod těmito funkcemi rozumí. Minuciózní rozlišování všech možných environmentálních a sociálních efektů lesa ponechejme vědeckým rozborům a učebnicím. Za lesopoliticky stěžejní diferenciaci i z hledisek politicko-ekonomických můžeme pokládat třídění na *samovolné a řízené mimoprodukční funkce lesa*. Ve smyslu zákona 289/1995 Sb. jsou to přínosy podmíněné existencí lesa – tedy efekty pro potřeby lidské společnosti. U funkcí samovolných jako beznákladové sdružené efekty lesní výroby v lesích hospodářských či prosté existence lesa jinde (služby lesních ekosystémů), u funkcí řízených jako efekty specifických lesnických činností (služby lesního hospodářství).

O funkčních účincích lesa, tj. o přínosech pro lidskou společnost podmíněných existencí lesa, se ví, mluví a bádá už skoro 200 let. Pozornost se věnuje už tak 50 let v Evropě jak respektování mimoprodukčních funkcí samovolných (bariéry lesního zákonodárství), tak praktickému zabezpečování řízených mimoprodukčních funkcí službami lesního hospodářství. Povšimněme si však dobře: přestože lesnictví má tak dlouhou tradici v povídání o blahodárných funkcích lesa pro kulturní krajinu, v dokumentech EU se verbis expressis uvádí jen „multifunkční zemědělství“ – důkaz naší lesnické slabosti v evropském měřítku...

Bylo by dobré uvědomovat si na základě už získaných zkušeností, že lesní hospodářství není s to uspokojit náležitě veřejnou poptávku po environmentálních a sociálních funkcích lesa bez úpravy jeho hospodářské struktury. Máme o tom tuzemský frapantní doklad: v roce 1982 po víceletých výzkumech všech složek čs. lesnického výzkumnictví a po speciálním ověřovacím projektu byl vydán *obecně závazný právní předpis v ČSR i SSR k víceúčelovému nakládání s vodohospodářsky nejdůležitějšími lesy*, a to ve smyslu příkazu vlády z jejího usnesení č. 121/1975. Závazný předpis vyzněl naprázdno v našem jednoúčelově strukturovaném lesním hospodářství s jedinou hospodářskou složkou. Bude o něm ještě zmínka později.

Vedle antropocentricky pojatých funkcí lesa jako přínosů pro společnost se dostávají do popředí ekopolitické pozornosti vlivem soudobého ekologismu přírodní procesy uvnitř lesních ekosystémů jako procesy pro ně nesporně životadárné. V pojetí biocentrismu se však zvou funkcemi lesa a mají se – vytvářejíce funkční potenciál lesa – za jediné ty pravé „celospolečensky“ klíčové funkce. „Celospolečenské“ funkce lesa v pojetí biocentrismu jsou prostě něco naprosto jiného než klasické mimoprodukční funkce³. Má jistě význam poznat přírodní funkční potenciál, avšak ještě významnější je s touto znalostí umět uzpůsobit les konkrétní potřebě společnosti – příměstský rekreační les je jím proto, že leží na dosah obyvatel města bez ohledu na přírodní potenciál rekreační funkčnosti, vodárenská nádrž potřebuje ochranu vody a kulturní krajina ochranu před vodou, ať mají lesy povodí či regionu jakýkoliv přírodní funkční potenciál pro útlum těm záměrům nepříznivých procesů a jevů.

Ekologistickou ideologií, plynoucí z krajní větve ekologické filosofie (hlubinné ekologie), je funkce lesa jeho pozitivními efekty z hlediska potřeb lidské společnosti (přínosy pro společnost) brána jako plod archaického antropocentrického myšlení. Biocentristé hlásají pojetí založené na krajní ideji ekologické filosofie, že vše co je přírodní, je také ze všech hledisek jen „dobré“. Je to pojetí vnášející do přírodního dění lidské morální hodnoty, příliš jednostranné na protipólu stejně jednostranného pojetí lesnicko-technokratického na základě idejí neoliberalních, jež vidí v lesních zdrojích jen uložený finanční kapitál pro podnikatelské využívání.

³ Rozbor viz: Krečmer V.-Šišák L.-Šach F.-Švihla V.-Flora M., 2006: K ekonomickému hodnocení mimoprodukčních funkcí lesa z hledisek lesopolitických. Zprávy lesnického výzkumu, 51, č. 3; 195-215.

2. Vývoj státní lesnické politiky v oboru mimoprodukčních funkcí lesa

2.1 Vývoj obecný

V rámci onoho environmentálního prozření lesnictva začaly v Evropě od konce 50. let minulého století probíhat na západ od našich hranic velké diskuse. Zabývaly se starostmi o odpovídající odpověď na tlaky společenské potřeby, zejména co se týká *jak finančního zajištění požadavků lesnických aktivit, tak respektu k občanským právům vlastníků lesů* – co má vlastník strpět jako nařízenou mu újmu hospodaření a co by mohl poskytovat jako hrazenou službu veřejnému zájmu, *součástí své hospodářské činnosti*. Od 60. let dochází pak s lesopolitickým vyjasněním k zásadním změnám lesní legislativy v nám lesnicky blízkých zemích. Jak už bylo mnohokrát řečeno, důležitým podnětem pro změny bylo poznání, že jedním z podstatných politických kroků v řešení nových problémů je diferenciací druhů vlastnictví lesa v míře státního dirigismu. V lesní politice se začalo uplatňovat – přes jistý odpor podnikatelské sféry – rozlišování smyslu vlastnictví lesů soukromého a vlastnictví veřejného právě z hlediska různého vztahu k veřejným zájmům na lesích. Trend v politice lesů se týkající snad nejlépe vyjádřil lesopolitický výrok Ústavního soudu SRN z května 1990. Nešlo o inovaci myšlení ve SRN – paměťhodný výrok byl vydán přibližně po čtvrtstoletí evropského myšlenkového vývoje; opíral se o spolkový lesní zákon SRN z roku 1975. I když byl už vícekrát u nás publikován, nemohu jinak než ho opět připomenout v plném znění:

„Lesnická politika spolkové vlády je méně zaměřena k péči o trh, slouží především k uchování lesa jako ekologického vyrovnávacího prostoru pro podnebí, vzduch a vodu, pro živočišstvo a rostlinstvo právě tak jako pro zotavení obyvatelstva. Vedle hospodářského užitku přistupuje na stejné úrovni důležitosti jeho význam pro prostředí. Obhospodařování společenstevních a státních lesů, které zabírají v SRN 58 % lesní plochy, slouží funkcím lesů v krajinném prostředí a rekreaci, nikoli zajišťování odbytu a zhodnocování lesnických výrobků, Státní lesnická politika na rozdíl od politiky zemědělské podporuje méně podniky a možnosti odbytu jejich výrobků, avšak mnohem více výkonnost přírodního prostředí“.

Je to zcela jasná deklarace toho, co se má pokládat za veřejný zájem na lesích a jaký je smysl existence státního a společenstevního vlastnictví lesa. Na základě takové politiky lesní zákony ve SRN, Francii i Rakousku pak více či méně podobně určily postupy či nástroje, jak realizovat státní politiku tohoto zaměření v lesích soukromých a veřejných⁴. Za důležité bylo lesnickými politiky pokládáno, aby v oblasti environmentálních a sociálních zájmů na lesích bylo vlajkonošem lesnictví, nikoli skupiny s extrémními názory⁵. U nás jsou slyšet názory hodně odlišné – ať přicházejí ze strany podnikatelské, jak je formulují neoliberální instituty, nebo ze strany ekologické⁶.

Jak je patrné z direktiv EU, i veřejná moc si začíná počínat paternalističtěji než dříve bylo na Západě zvykem (akce Natura 2000). V posledních letech se ve světě prosazuje vliv ekologické filosofie a sílí – mnohdy jako ideologie přerůstající v doktrínu ekologismu. Jakási nová religiozita, bližší modernímu člověku než klasické náboženství⁷. Jestliže lesnictví nedokáže včas nabízet řešení veřejných zájmů vlastní koncepcí, nezbude než v ústupových bojích vyklízet pozice a povinně strpět omezování jeho hospodaření s důsledky pro ně ekonomicky, sociálně a někdy pro společnost i environmentálně závažnými a nepředvídanými.

2.2 Vývoj tuzemský

To, co se má pokládat za důležitý veřejný zájem na lesích, je u nás setrvale jednou z klíčových neznámých v rovnici státní politiky. Jedním z podstatných nedostatků legislativy je absence nástrojů k uplatnění krásných frází v lesním provozu, třeba té o nenahraditelné složce životního prostředí v § 1 zákona 289/1995 Sb., o funkcích lesa jako složky životního prostředí či o životním prostředí v lesích v zákonu 282/1991 Sb. nebo o významném krajinném prvku v § 3 zákona 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Bylo to už vícekrát analyzováno⁸.

4 Viz sdělení Komise o službách ve veřejném zájmu v Evropě (Úř. věstník C 281 z 26.9.1996, str. 3 [OJ]).

5 Viz Česká lesnická politika ve změněných společenskoekonomických podmínkách. Sborník referátů z mezinárodního symposia 8.-9.IX.1994. LDF VŠZ Brno; 150 stran.

6 Viz přehled; Marko J., 2007: Jaké alternativy vývoje má lesní hospodářství? Lesnická práce, 86 č. 1; 26-27,

7 Zabýval jsem se tímto jevem v souvislosti s kauzami Národního parku Šumava a TANAP. Viz Krečmer V., 2006: Současné trendy v ochraně přírody a lesnictví. In: Odkaz profesora Karla Domina. Zborník referátov z mezinárodnej konferencie, Tatranská Lomnica 26.-27.X. 2006. Štátne lesy TANAP; 59-65.

8 Jednalo se o tom podrobně nedávno např. na VII. (2004) a IX. (2006) Sněmu lesníků (viz sborníky ze Sněmů, vydané ČLS Praha), také na semináři 2005 "Lesy a jejich příspěvek k rozvoji regionů – jak využít existující potenciál". Edit. J.Matějček a A. Prčina, VÚLHM Jíloviště Strnady. 2005; dále viz Sborník ze semináře "Problematika funkcí lesa jako budoucnost LH", ČLS Praha, 2006.

Jako starý pamětník vývoje myšlení na lesnické frontě u nás od 50. let minulého století, chtěl bych jen letmo nastínit jeho vývoj, zcela odlišný od „Evropy“ jak co se týká dění samého, tak křivky zájmu o ně. Hluboko do 60. let trvala vůči řízeným mimoprodukčním (tehdy pod tlakem marxistické filosofie „celospolečenským“) funkcím lesa nechuť; podle zkušeností z tehdejšího MLDP řekl bych přímo averze. Setkal jsem se např. s vnímáním péče o veřejné zájmy např. rekreační jako dehonestace lesníků čímsi jim vůbec nepřislušejícím. Tak vyhraněné názory se postupně přece jen měnily – nejprve tam, kde existovala jistá tradice. O tom svědčil lesní zákon 166/1960 Sb. vzorným rozpracováním úkolů služby LTM-HB. Ovšem od roku 1977 byl tomu opět konec s novými lesními zákony 61/1977 a 96/1977 Sb. Federální lesní zákon stanovil v § 1 rovnocennost produkční funkce s funkcemi mimoprodukčními. Takové ideová deklarace byla sice sympatická, leč zůstala prázdným gestem, když nebyla upravena jednoúčelově výrobní hospodářská struktura lesnického odvětví⁹.

V pozdějších 70. letech se začala obloha nad funkcemi lesa vyjasňovat a díky zájmu resortů se v Československu mohl rozvinout poměrně rozsáhlý výzkum tematiky řízených, především rekreačních a vodohospodářských funkcí lesa. Toto období porozumění pro aktivní lesnické činnosti na úseku mimoprodukčních funkcí vrcholilo v ČR:

- vládním usnesením 121/1975, které uložilo resortu „udržovat a zvyšovat retenční schopnost lesů a vodohospodářské lesy obhospodařovat v souladu s potřebami vodního hospodářství“;
- existencí dvou lesních závodů (Zbraslav n. Vlt. a Šenov), jejichž úkolem bylo zabezpečovat rekreační funkci lesa pro Prahu a Ostravu. Byly jejich pracovníky zvány hrdě „účelovými závody“ – obhospodařovaly jen lesy zvláštních kategorií.

Ze státního rozpočtu vydal tehdy stát částky v desítkách milionů korun na výzkum a ověřování – např. lesní závod Ostravice byl určen jako „Demonstrační objekt MLVH pro vodohospodářské funkce lesů“. Uskutečnil se tam i velký ověřovací projekt na modelovém povodí. Na těchto podkladech byla nakonec vydaná Instrukce MLVH ČR č. 13/1982 k hospodaření na lesních pozemcích v ochranných pásmech vodních zdrojů jako obecně závazný právní předpis (byl vydán i na Slovensku tamním resortem)¹⁰.

Pro funkci rekreační a lesy lázeňské byla vytvořena a realizována řada projektů. Bylo však charakteristické, jak uvedeným tzv. účelovým lesním závodům, které neměly ani hektar hospodářského lesa, byla ponechána původní hospodářská struktura – táž, jakou měly všechny závody ostatní. Lesopoliticky nebyla vůle tuto závažnou funkci, v důsledcích nutně politicko-ekonomickou strukturální změnu dotáhnout do nezbytné koncovky pro nakládání s lesy – totiž zřídit hospodářskou složku služeb jako další součást dosud jednosložkového výrobního odvětví lesního hospodářství. Tehdy, v době centrálně plánovaného hospodářství totalitního režimu, by šlo o celkem nepřilíživou strukturální změnu výrobního odvětví v dvousložkové odvětví výroby a služeb. Ekonom Zdeněk Bludovský, tenkrát autor resortní koncepce lesního hospodářství jako nadále jednosložkového výrobního odvětví, publikoval svou nespornou, ovšem paradoxní pravdu: lesní závod, jenž by postupoval podle obecně závazného právního předpisu a vynakládal práci i finanční prostředky na mimoprodukční funkce podle ní, zle by dopadl podle předpisů ekonomických¹¹. Služba veřejným zájmům zůstala vlastně něčím jako brigádnickou činností pro nadšence – účinné ekonomické nástroje k realizaci nové právní skutečnosti nebyly vytvořeny. Proto také mnohaletý čs. výzkum, navazující ověřovací poloprovoz víceúčelového nakládání s vodohospodářsky nejdůležitějšími lesy i obecně závazná Instrukce č. 13/1982 vyzněly v praxi odvětví naprázdno, jak to dokládá přehled časového vývoje skutečných nákladů, vynaložených na všechny mimoprodukční aktivity (v % celkových přímých nákladů lesního hospodářství ČR):

Rok	1970	1972	1974	1976	1978	1980	1982	1984	1986	1988
%	2,6	2,5	2,0	1,5	1,2	1,3	1,3	1,2	1,3	1,0

⁹ V zákonu ČNR se poprvé objevuje i rozlišení samovolných a řízených mimoprodukčních funkcí. V jeho § 1 se totiž určuje obhospodařovat lesní fond tak, aby kromě produkce dřeva „byly zabezpečovány a zlepšovány ostatní funkce lesů při dodržování trvalého působení účinků lesů“.

¹⁰ Jsou témata, která po desítky let vznikají a zapadají, aby se opět vynořovala. K těm patří i vodohospodářské funkce lesa v ochraně vodních zdrojů. Viz k tomu v EU Směrnici 2000/60/ES o vodě a zásobování vodou, nebo návrhy pro připravovanou další z Ministerských konferencí ochrany lesů (Warszawa 2007).

¹¹ Bludovský Z., 1983: Ekonomické problémy rozvoje pěstování lesů. Lesnictví, 29, č.11; 991-1001.

Zůstala jen čest, že jsme měli závazný předpis víceúčelového nakládání s lesy jako první na světě. Pravda, byla to čest poněkud nákladně pořízená na účet daňových poplatníků. Reálný stav výstižně konstatovalo souborné dílo MŽP ČR v roce 1990¹²: služby pro společnost se nestaly „organickou součástí každodenní lesnické činnosti“; byly a zůstávají „chápany jen jako důsledek direktivního aktu, příkazu shora“, který je podle zákona nařizuje strpět jako újmu hospodaření (§ 36 zákona 289/1995 Sb.).

Přes zásadní změny politického režimu v zemi nejasno kolem koncepce lesního hospodářství v oboru lesnických služeb nadále setrvává. Byla sice mnohá pěkná slova o státní lesnické politice¹³, avšak nenásledovaly žádné účinné kroky k jejich praktickému uplatnění. Lesní politikou se nezabýval ani Národní lesnický program I, ač by tam byla patřila jako jeho první, stěžejní kapitola. O desetiletí později vyšla reprezentační kniha MZe ČR o našem lesnictví na přelomu tisíciletí¹⁴. Avšak pojednala klasická lesnická témata produkce dřeva, myslivosti, krás a ochrany přírody a kromě LTM-HB jen sem tam několik holých frází o vodě a rekreaci. Ani zdání o tom, co jiného konkrétního, kde, proč, jak a za co jsme schopni společnosti nabízet. Publikace to nezařadila mezi deklarované „hlavní lesnické činnosti“ a o jiných mlčí. Jakoby se na lesnické frontě nic nedělo v souvislosti s vývojem civilizačních procesů. Lze se divit vývoji situace s naším lesním hospodářstvím, s jeho postavením?

Setrvaly neexistují základní lesopolitické předpoklady pro změnu situace. Dosud nebyly v demokratickém systému s tržním hospodářstvím stanoveny účinné nástroje ekonomické. Vyžaduje to politicky vyřešit míru státního dirigismu (míra sociální vazby vlastnictví lesa) pro různé druhy vlastnictví lesa. Právě v oblasti zajišťování veřejných zájmů na lesích by měla být tato míra takto výrazně diferencována – utužit předpisy pro vlastnictví státní, diferencovaně uvolnit pro vlastnictví soukromé. V Evropě nastala zákonná diferenciaci lesů soukromých a veřejných během 60. let minulého století. Proti tomu byl u nás tvrdý odpor pod záminkou údajného porušení rovnosti před zákonem¹⁵. Skutečné důvody mohou být docela jiné¹⁶. Zákon 289/1995 Sb. jasně projevil oblibu v přikazování povinností všem vlastníkům lesa shodně.

Vznikl sice jistý resortní dotační systém. Ve srovnání s Evropou jsme však nedokázali zařadit odpovídající osvětu a iniciačně působící poradenské služby, nezbytné pro vlastníky lesů a hospodáře, aby mohli být informováni co, kde, proč, jak a za co je účelné dělat ve veřejném zájmu. Byl sice dotační titul jmenovitě na podporu šetrných technologií i na podporu mimoprodukčních funkcí lesa. Avšak odpovědný orgán se nepostaral, aby peníze šly především do lesů deklarovaných jako generátory konkrétních důležitých, veřejně prospěšných funkcí s konkrétními potřebami funkčních opatření a zejména šetrných technologií – jakoby nebyla chápána účelnost racionálního směřování dotací. Těžko říci, zda scházelo porozumění tomu, oč tu vlastně má jít¹⁷ či možná nebyla vůle něco měnit v klasickém postupu – změna myšlení bolívá....

Jako člen komise při tvorbě nového lesního zákona 289/1995 Sb. vzpomínám, že sice byly do zákona pojaty mimoprodukční funkce – avšak opět pouze jako pojem v § 2, písmenu b) bez dalších vazeb v zákonu, nezbytných k realizaci takových aktivit. Z příprav lesního zákona v první polovině 90. let je vůbec možné čerpat řadu poznatků o důvodech stavu lesní politiky v praxi. Na jedné straně v obavách o možné důsledky soukromého nakládání s lesy byly v něm nediferencovaně drženy bariéry v zájmu státu tak, jakoby všechny lesy nadále byly obhospodařovány jediným vlastníkem s jediným hospodářským zájmem. Na druhé straně v obavách z omezování podnikatelské sféry byly tlačeny sankce za porušování zákona k co možná neškodné hranici. Nedostatečné možnosti účinných sankcí za poškození lesů jako majetku později vybudily snahy docílit náležitou ochranu lesů oklikou. Ta vedla přes využití environmentální legislativy a veřejné podpory hlediskům životního prostředí. Životní prostředí v lesích, avšak jen těch v kompetenci Státní správy lesů, je tvrdě chráněno, stejně tak tyto lesy jako nenahraditelná funkční složka životního prostředí i významný prvek krajiny. Bohužel, děje se tak i užíváním fikcí a nepodložených hypotéz, aniž by to budilo adekvátní odpor vůči právní doktríně tohle umožňující. To je jedna strana mince.

12 Životní prostředí České republiky. Academia Praha 1990. Kapitola Lesní hospodářství, str. 154-165.

13 Např. v usnesení vlády ČR č. 249/1994, 384/1999.

14 „Lesy a lesní hospodářství na přelomu tisíciletí“. MZe ČR. Praha 2002; 164 str.

15 Vzpomínám na svou vědeckou stáž po převratu ve SRN v Hessenském lesnickém výzkumném ústavu v Hannoversch-Mündenu, kde jsem byl požádán o přednášku na téma koncepcí našeho lesního hospodářství. Sjeli se tam západoněmečtí lesníci politikové a ekonomové a v diskusi se velice divili typu našeho „gründerského“ kapitalismu – jako bychom prý začínali „v době ještě před Karl Marxem“...

16 Naléhavost zájmu charakterizovala různá zdůvodňování údajně nutné privatizace státních lesů. Např. pamětníci prvního Shromáždění lesníků v Kostelci n. Černými lesy si vzpomenu na argument, že se tak má stát urychleně – než se vrátí odsunutě německé obyvatelstvo a ujme se svých, státu propadlých majetků.

17 Často se slyší lesnický slogan, že „zajišťujeme všechny funkce“. Ano, běžným obhospodařováním lesů v rámci lesního zákona automaticky – bez naší zásluhy i nákladů – poskytujeme jistou úroveň souboru samovolných funkčních účinků lesa. Avšak žádnou funkci řízenou kromě produkce dřeva. Nesporně záslužný „Program 2000“ LČR, s.p., jsou akce navíc, zbývá-li čas, chuť i peníze na „třešinku na dortu“.

V těch lesích, kde je platnost zákona 289/1995 Sb. možno vyloučit rozhodnutím právně kompetentního orgánu podle zákona 114/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů, se však nemusí přihlížet nejen k právně podřazenému zákonu lesnímu, ale dokonce ani k funkcím lesa jako složky životního prostředí, k životnímu prostředí v lesích či k lesům jako významnému krajinnému prvku – pojmům přísně chráněným legislativou environmentální. Ona dvojakost hledisek v oboru lesů a krajinného prostředí vyvolává velmi matoucí dojem z praxe environmentální politiky. Analýza konstatuje plejádu paradoxů právní logiky!

Je nutno ovšem uznat, že lesní zákon tak, jak byl v roce 1995 schválen v Parlamentu, získal některé zcela nové složky. Je zajímavé, že právě ty „evropské“ z nich – oblastní plány rozvoje lesů – vzbudily rozpaky a námitky vlastníků soukromých lesů, a to v představě možného dalšího utužení státního dirigismu. Obavy byly pochopitelné – naši ekologičtí nadšenci byli přece mínění, jak civilizace natolik pokročila, že je veřejným zájmem a nutností, aby vlastníci lesů byli povinni jednat v zájmu ochrany přírody a strpět omezení podle jim nařízeného lesního hospodářského plánu dokonce bez náhrady hospodářské újmy. Protože ekonomika nebyla nadšencům snad blízká, o platbách za újmy vlastníků lesa v zájmu ochrany přírody se opravdu ani nechtělo uvažovat. Prakticky někdy ani o náhradách za lesní majetek, pro veřejné zájmy v principu vlastně vyvlastněný (např. převedený do rezervace) – setkal jsem se třeba se zdůvodněním, že les v rezervaci „nemá ekonomickou hodnotu“. Jakoby cit pro ústavní práva občanů nebyl ještě dosti vžitý. S jasnou nechutí hradit vlastníkům lesa realizace idejí ochrany přírody se dodnes setkáváme.

Máme-li na mysli zájmy života lidské společnosti a tedy mimoprodukční funkce lesa jako přínosy ve smyslu zákona, pak je nutné také poukázat na to, jak lesní zákon 289/1995 Sb. upravil jejich poskytování. Na potřebu mimoprodukčních aktivit pamatoval jen ve zvláštních kategoriích lesa. V lesích hospodářských ponechává historické pojetí podobenství samovolného „úplavu“. Jakoby nebylo chuti vzít na vědomí vývoj civilizace i poznání – v lesích hospodářských jakoby zvýšený veřejný zájem neměl místo. Paradoxní na tom bylo, že čs. výzkum dlouho před tím ukončil uloženou mu rajonizaci hlavních funkcí lesa zjištěním, že už 58 % plochy našich lesů má důležité, veřejně prospěšné environmentální a sociální funkce. Překračovalo to vysoce podíl zvláštních kategorií lesů pro ně určených¹⁸.

Lesopoliticky nejzávažnější právně politickou koncepci obsahuje v § 36 odstavec /3/: „Vlastníci lesů zvláštního určení ... jsou povinni strpět omezení při hospodaření v nich. Vlastníkům těchto lesů náleží náhrada zvýšených nákladů, pokud jim z omezeného způsobu hospodaření v nich vzniknou“. Zákon v § 36 tedy vychází z pozoruhodné představy, že péče o funkce, pro něž byl les zvláštního určení zřízen, je „omezením způsobu hospodaření v nich“. Hospodařením tedy § 36 rozumí výlučně péči o funkci produkční. Avšak v § 2 písmeno d, týž zákon definuje pojem „hospodaření“ jako (také) „ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa“. Ve smyslu § 2 by se hospodařením i v § 36 stanovených lesích mělo rozumět v podstatě rozšířené využití potenciálu lesů v lesích zvláštních kategorií „ostatními funkcemi“, pro něž byly zřízeny. Přesto náhrada přísluší jen za zvýšené náklady, které vlastníkům vzniknou z omezeného způsobu hospodaření, tedy vlastně „z omezení oněch ostatních činností, zabezpečujících plnění funkcí lesa“!

Není to trochu zvláštní logika práva anebo prostě názorový zmatek, kdy a za co vlastně náleží náhrada za ostatní činnosti zabezpečující plnění funkcí lesa? Řekněme: úlet zakořeněného klasického nazírání, že hospodaření v lesích je jen péče o produkci dřeva, dokonce i tam, kde podle § 6 je převažující funkcí funkce jiná než produkční, na rozdíl od situace v lesích hospodářských. Můžeme se v zájmu daňových poplatníků však též ptát, zda tu nejde také o záležitost vztahu státních orgánů k výsledkům jimi uložených, schválených, zaplacených a k realizaci převzatých závěrů lesnického výzkumu? Mezi závěry vědy a jejich uplatnění v praxi se ovšem staví filtr politický. Plyne to i z trvající ekonomické struktury lesního odvětví – nadále jednosložkové, jak tomu je odedávna. Lesní hospodářství se cítí odvětvím výlučně výrobním, a to včetně sektoru státního. Budeme se jím zabývat v následující kapitole 3.

Nevýrobní aktivity soukromých vlastníků mohly být podpořeny nepříliš promyšlenými dotacemi nebo u jiných vlastníků probíhat podle specifických projektů určitých, především image vylepšujících služeb, bude-li chuť, čas a zbudou-li peníze na mimosložkovou, tak říkáje „zájmovou činnost“. Pokládám za nutné připomenout, jak – přes přebohatý soupis idejí klasických i nově rychlokvašených v Národním lesnickém programu II. edice – zůstává jednou z otevřených, kar-

¹⁸ Tabulku s rozlohami lesů s těmito hlavními mimoprodukčními funkcemi viz: Statistická ročenka životního prostředí České republiky. Tabulka B 4.5. MŽP ČR a ČSÚ. Praha 2004. V 90. letech tabulku původně uveřejňovala „zelená zpráva“ MZe. Posléze vypadla, protože údajně pro vydavatele „nic neříkala“. V koncepcích resortu pro nějaké environmentální a sociální lesnické služby místo nebylo a dotacím udíleným na podporu mimoprodukčních funkcí lesa prostě nedocházelo, že by mohly být směřovány především do oblastí velké veřejné potřeby konkrétních funkcí.

dinálních lesopolitických i environmentálně politických otázek u nás: zda a kdy dojde k vyjasnění toho, co ve veřejném zájmu stát na lesích hodlá požadovat, jaké nástroje k realizaci služeb v souladu s právním řádem včetně ústavních zásad uplatní a co zařídí k tomu, aby vlastníci a správci lesů nemuseli veřejné zájmy sami vymýšlet.

MZe a MŽP ČR jsou nepochybně státními orgány odpovědnými za státní politiku lesů se týkající. Co chybí a mělo by v tomto směru nastat v tématu tohoto referátu, vystihli J. Matějčík a A. Prčina roku 2005 v závěru ke sborníku o lesích a jejich příspěvku k rozvoji regionů¹⁹: „Důležitá je především chuť začít něco postupně měnit“. Co z takových chutí po změně lze aktuálně vidět v lesopolitické praxi? Podle mého názoru zatím nic. Co lze vidět v praxi environmentálně politické? Velké úsilí v tom, co se již vymklo z lesnických rukou: prosazovat funkce lesa v ochraně přírody, a to jako funkce pro přírodu samu – bez ohledu na možná rizika pro jiná hlediska v kulturní krajině při snahách vytvářet velkoplošné „divočiny“. Pozorovány jsou paradoxy: na jedné straně se přes Nejvyšší soud ČR usiluje o prioritu životadárných, interních funkcí v ekosystémech lesa a jejich ochrany jako veřejných zájmů prvního řádu pro lesy hospodářské. Na druhé straně právně kompetentní státní orgán ochrany přírody připustil velkoplošný management lesů s dramatickou změnou nesporně životadárných funkcí lesa, se zásadními změnami funkcí lesa jako složky životního prostředí i lesa jako významného krajinného prvku. Což by vše mimo hranice zvláště chráněného území představovalo správní řízení či trestní stíhání za vážné poškození životního prostředí vůbec, životního prostředí v lesích, funkcí lesa jako složky životního prostředí či lesa jako významného krajinného prvku. A to aniž by přihlížel k věcným kritikám předem varujícím před výsledky takového počínání a přezkoumal rizika. Jakoby existovalo prakticky „dogma neomylnosti“ v rozhodování orgánů ochrany přírody, právně kompetentních podle zákona 114/1992 Sb. ve znění platných předpisů, který byl nadřazen zákonům lesů se týkajících (282/1991 a 289/1995 Sb.) a tedy orgánům jak ČIŽP, tak Státní správy lesů. Po letech takového managementu lesů jsme se dočetli, že počáteční hypotéza o vývoji kůrovcovitých v horských lesích pod kompetencí MŽP ČR byla chybná, jak připustil její dříve čelný hlasatel, jenž ovšem jako zástupce NGO odpovědnost za své názory neměl²⁰. Je otevřená choulostivá otázka právního principu liberace – odpovědnosti právně kompetentního orgánu za věcně nesprávná rozhodnutí, za omyl, podložený vadnou hypotézou a nepřihlédnutím k připomínkám a varováním ze zdrojů věcně kompetentních.

K tomu, že se lesnictvo dostalo do role nejen ekologické publicistikou znectívaných fachidiotů, vydatně přispívá právní doktrína environmentální legislativy, která ochranu přírody předsunula před zájmy životního prostředí lidské společnosti.

3. Smysl existence a postavení státních lesů

S rozvojem požadavků společnosti a rozsahu veřejných zájmů na lesích se v Evropě objevila diferenciace druhů vlastnictví lesa uplatněním principu subsidiarity, na něž znovu upomíná lesnická koncepce EU: stát nepodniká tam, kde to může zařídit soukromý sektor a naopak. Není pochyb o tom, že využívat lesy jako zdroj hmotných statků pro trh je podnikatelskou oblastí soukromého sektoru. Přesto působí lesnická tradice mnohde ještě velmi silně – některé podniky veřejných lesů se neustále rády deklarují jako podnikatelské subjekty s uvedením respektu k veřejným zájmům jaksi povšechně a mimo vlastní lesní hospodářství²¹. Oblast mimoprodukčních mimo-tržních či jen zprostředkovaně tržních funkcí lesa a je zajišťujících služeb lesního hospodářství přísluší zase nejlépe veřejnému sektoru tohoto hospodářství – stává se hlavním smyslem jeho existence v tržním systému demokratické společnosti²². Zajímavým dokladem je např. zjištění ze SRN a nejlesnatější země Hessen: správce státních lesů sám nemůže zadávat zhotovení lesních hospodářských plánů podle svých představ jako nástroj svých podnikových zájmů. Tam je vyhotovoval a správci státních lesů dodával odborný objektivní orgán státu (hesenský ÚHÜL) jako zadání úkolů pro správcovo hospodaření s jemu svěřeným majetkem. Takovou starost o všechno to, co má hospodaření s majetkem státu ve veřejném zájmu přinášet, u nás nezažíváme.

19 Viz „Lesy a jejich příspěvek k rozvoji regionů. Jak využít existující potenciál?“ Sborník referátů ze semináře, doplněný o vybrané zkušenosti ze zahraničí. Edit. J. Matějčík a A. Prčina. VÚLHM Jíloviště-Strnady 2005; 230 stran.

20 Viz Bláha J.: Smysl národních parků. EKO, Ekologie a společnost, 17, 2006, č.1; 24-25.

21 Viz údaje: Obrdlík V., 2007: Organizace státních lesů v rámci EU. Lesu zdar, č.5; 5-7.

22 Nutno připomenout, že v USA byly zákonem Organic Administration Act zřízeny státní lesy (National Forests) už v roce 1897 s jistě pozoruhodnou ideou smyslu jejich existence podle Transfer Act z roku 1905: „Musí být věnovány nejvíce produktivnímu užití pro trvalé blaho všeho lidu a nikoli pro dočasný zisk jednotlivců a společností“.

Na rozdíl od některých zemí Evropy nebyl u nás lesní legislativou nijak výrazně specifikován státní lesní majetek; v tuzemských právních normách lesů se týkajících není vyjádřen smysl státního vlastnictví lesů a specifikace hospodaření jejich správce – podniku Lesy ČR, s. p. Naopak je stanoveno v § 4 lesního zákona 289/1995 Sb., že správce státních lesů má jako právnická osoba stejná práva a povinnosti ze zákona plynoucí jako kterýkoliv jiný vlastník lesa. Jen zákaz pronájmu k hospodaření v § 5 lesního zákona byl výraznějším diferenciací oproti jiným druhům lesních majetků. Snad to bylo tím, že počátkem 90. let ještě byla povědomost o jistých historických skutečnostech z počátků I. republiky kolem zájmu o zpřístupnění státního lesního majetku k podnikání s lesy a úsilí dodnes vzpomínaného prof. ing. dr.h.c. Josefa Opletala. Lidsky vzato není takový zájem nic mimořádného – kdo by nechával bez zájmu stamiliardový kapitál, než postupující globalizace sníží jeho tržní hodnotu? Však také roku 2006 už sám ministr zemědělství ČR navzdory platnému zákonu z ničehož nic vyhlásil „léčbu státního lesnictví“ pronájmy státních lesů. Už před lety jsem konstatoval, že státní lesy se u nás nejeví jako subjekt, jehož existence by byla podmíněna důležitými veřejnými zájmy na lesích²³.

Ani zakládací listina podniku LČR, s. p. totiž snad v duchu zákona nestanoví nic v tom smyslu, že by měl nějak jinak než jiné podnikatelské subjekty zajišťovat veřejné zájmy na lesích. Nikoli jako prioritní úkol ve svém podnikání a vlastně ani jako smysl své existence v tržním systému demokratické společnosti, ale jaksí z morálních zásad a potřeby image se státní sektor snaží uspokojit některé, zvláště veřejností ceněné ohledy. Dokladem je chvályhodný Program 2000 LČR, s. p. Nutno říci, že do počátků prvního desetiletí XXI. století se jednalo o problematiku slibně rozpracovávanou u LČR, s. p. Na druhé straně jsou ovšem dva pozoruhodné dokumenty doby a myšlení²⁴ – zakládací listina LČR, s.p. a „Rozhodnutí o přizpůsobení zakládací listiny“ po vydání zákona 77/1997 Sb. Tento zákon stanovil, že státní podniky mají prioritně zabezpečovat veřejné zájmy v oboru jejich podnikání. Zdá se být logický úsudek, že u státního lesního majetku by měly být prioritním veřejným zájmem např. environmentální a sociální mimoprodukční funkce lesa současně s vzorným hospodařením na dostatečné rozloze lesů tak, aby lesnické služby mohly být pokryty vyprodukovaným kapitálem.

Může být zajímavé nahlédnout, zda a jak se v souladu s tím změnila zakládací listina a aktivity LČR, s. p. Bohužel, „Rozhodnutí“ o tom nic neříká. Činnosti zabezpečující „optimální plnění všech funkcí lesů“ jsou uvedeny v „ostatních předmětech podnikání“, a to spolu s 36 dalšími zřejmě stejně významnými – třeba s hostinskou činností, zednictvím, tesařstvím i jinými poctivými řemesly. Nehledě na hrdou, věcně prázdnou floskuli „všech funkcí“, lze se tázat: není to jen diskutabilní nebo rovnou jen smutné svědectví o koncepčních představách zakladatele státního podniku?

Rozsah a obsah nikdy prioritní, vždy naprosto vedlejší agendy „optimálního plnění všech funkcí lesů“ lze poslední dobou posoudit např. z přehledů činností krajských inspektorátů, jak začaly být zveřejňovány v podnikovém časopisu Lesu zdar. Zatímco problémy produkce jsou tam dokládány podrobně co do rozloh lesů jako obnovitelných zdrojů tržní suroviny i výkonů v produkci lesního hospodářství, o veřejných zájmech na lesích, o poptávce, nabídce a aktivitách s tím spojených funkcí lesa jsou zmínky – pokud nechybějí vůbec – poměrně okrajového charakteru, počínaje už informacemi byť jenom o zvláštních kategoriích lesa. Výjimkou jsou v tomto médiu obsažné informace o práci Správ toků LČR, s. p.

Tato klasická lesnická služba ve veřejném zájmu neměla v lesních zákonech už 30 let na různých ustláno, přestože v roce 1984 se oficiálně slavilo stoleté trvání melioračních aktivit s tím, že LTM-HB pronikavě upravily prostředí některých končin naší země v zájmu lidské společnosti. Např. v zemích, odkud k nám přišly tyto lesnické služby, jejich legislativa nevyklučuje z lesních zákonů záležitosti, netýkající se přímo pozemků určených pro funkce lesů. Prostě respektuje, že působení lesů nekončí u jejich okraje, týká se krajiny. Naši legislativci však – prý v zájmu „právní čistoty“ – v § 35 zákona 289/1995 Sb. stanovili věcný nesmysl: úpravy bystrin se mají konat pouze v lesích. Trhání toků na části v lesích a části mimo lesy muselo obracet v hrobech zakladatele oboru „meliorací lesem“, kteří před mnohem víc než stoletím věc vyzkoumali a proto vycházeli od úprav povodí jako celku. Tohle ještě nikdo na světě nezpochybil – kromě tuzemské právní logiky.

23 Viz Krečmer V., 1994: Předpoklady pro funkčnost produkované lesnické infrastruktury. In: Česká lesnická politika ve změnách společenskoekonomických podmínkách. Sborník referátů z mezinárodního symposia 8.-9.IX.1994. LDF VŠZ Brno; str. 128-130.

24 Rozhodnutí ministra zemědělství ČR o založení organizace Lesy České republiky, státní podnik; čj. 6677/91-100 ze dne 11. XII.1991 a Rozhodnutí o přizpůsobení zakládací listiny státního podniku Lesy České republiky, Hradec Králové ze dne 11. prosince 1991, pod čj. 6677/91-100, ve znění pozdějších změn; čj. 3217/91-1000 ze dne 12. VIII. 1997.

Závěr

Co říci závěrem? V problematice témat tohoto referátu se jako v zrcadle odrážejí některé podstatné skutečnosti, týkající se budoucnosti našeho lesnictví. Přehled stavu domácí lesnické politiky ve vztahu k veřejným zájmům na lesích shrnuji do šesti odstavců s podstatnými, podle mého názoru obecně významnými fakty:

- Neexistuje jasná státní politika lesů se týkající. Lišíme se více méně výrazně od „Evropy“ i v některých právně politických koncepcích, které pro evropské lesnictví zemí nám blízkých byly shledány jako lesopoliticky zásadní – např. diferenciací druhů vlastnictví lesa, deklarací smyslu státního vlastnictví lesů a stabilizace postavení jejich správců. Máme zavedeno nařizování strpět omezení hospodaření ve veřejném zájmu místo poskytování lesnických služeb za úhradu této další lesnické činnosti jako činnosti hospodářské. To jsou jedny z palčivě chybějících kroků tuzemské státní politiky lesů se týkající.
- Tradice dřevovýrobního odvětví je velmi tuhá a v globální atmosféře ekonomických idejí Hayeka a Friedmana je mnohde ještě napořád státní lesní majetek spravován subjekty strukturálně nikoli víceúčelově konstituovanými. Veřejné zájmy nejsou prioritou v podnikání, ba někdy příslušné lesnické činnosti nejsou pokládány za součást lesního hospodářství. Výlučné zaměření na produkci hmotných statků bez nabídky konkrétních služeb lesního hospodářství jako další složky jeho hospodářské činnosti může ohrožovat budoucnost našeho lesnictví. Všeobecně se ustupuje tlakům ochrany přírody, ztrácí se image. Vzhledem k možnému vývoji světového obchodu s dřevem v podmínkách jeho globalizace jde o souvislosti s exploatací disponibilních levných zdrojů dřevní suroviny v ekonomicky dostupné vzdálenosti i možné střety environmentalismu s požadavky na lesy jako energetické zdroje.
- Při nejasné politice naše lesní legislativa nemohla dostatečně řešit nové podněty, plynoucí z civilizačního vývoje společnosti. Lesnictví ztratilo část půdy pod nohama uzavíráním se do lesů jako producentů dřeva s poklesem image ve veřejnosti, u politiků i makroekonomů.
- Postavení lesů v majetku státu a jeho správce LČR, s. p., zůstalo v pojetí shodného postavení všech druhů vlastnictví lesa tak, jak tomu bylo od dávné minulosti – bez ohledu na zákon 77/1997 Sb. či proměny společnosti v jejím civilizačním vývoji. To dnes není v souladu se smyslem existence státního lesního majetku, ohrožuje ji a tím i zajišťování veřejných zájmů na lesích v odpovídající míře i úrovni. Pojetí setrvalé tradičního lesního hospodářství s jeho jednosložkovou hospodářskou strukturou nemá ovšem potenci něco nového zajistit.
- Objevují se lesopoliticky velmi závažné trendy ekologismu a prosazují se požadavky, které nejen mohou zavádět lesní majetky a lesní hospodářství jako národohospodářské odvětví na ekofilosofickou mělčinu. Je tu i nadřazení legislativy ochrany přírody a přírody v krajině legislativě lesní, což se vážně dotýká nejen lesního hospodářství jako národohospodářského odvětví. V určitých případech vzniká riziko pro prostředí kulturní krajiny. Uplatňuje se „dogma neomylnosti“ pro orgán právně kompetentní v ochraně přírody respektováním pouze hledisek ochrany přírody bez povšimnutí kritérií ochrany kulturní krajiny. Orgány věcně kompetentní pro lesy jako obnovitelný přírodní zdroj statků i služeb či složku životního prostředí nemohou svou věcnost uplatnit ve spoluúčasti či cestou práva. Tak vznikají věcné paradoxy jako důsledek paradoxů legislativy z hlediska právní logiky. Klade se otázka věcné zodpovědnosti státních orgánů za rozhodování v oblastech svěřeným jejich kompetenci. Závažnou problematiku představuje okázalé nerespektování jiných odborných názorů a jejich označování za projevy zrady, dřevožroutství či fachidiotismu.
- Jsme jakoby lhostejní k legislativě užívající pojmy jen velkoryse naznačené či bez obsahu vůbec, což dovoluje jakékoliv užití a zneužití právních předpisů environmentální legislativy, např. podle filosofického či ideologického založení osob v rozhodujících státních orgánech. Dotýká se to citelně ekonomické stránky hospodaření a navíc ohrožuje občanská práva těch, kteří mají co činit s lesy.

Kontakt

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.
Na Loukoti 20
160 00 Praha 6

POHLED NA NAŠI LESNICKOU MINULOST I PŘÍTOMNOST STÁTNÍHO LESA

Ota Buršík
ČLS, pobočka Rumburk

Motto: „Chceš-li poznat přítomnost, poznej minulost“

Původně lesy patřily všem, později králi, lze tedy říci, že to z našeho pohledu byly lesy státní.

V pozdějších dobách byly lesy prodány či přenechány šlechtě i městům za různé služby. Doba pobělohorská vedla ke konfiskaci českého majetku a většina našich lesů se dostala do rukou cizí šlechty. K velké změně v majetkových poměrech došlo za vlády Josefa II., který rozprodal jen v Čechách 97 208 ha lesa.

Mírovými smlouvami St. Germainskou a Trianonskou připadly československému státu po převratu v roce 1918 státní lesy z doby Rakouska – Uherska ve výměře 5 680 ha a státní lesy a statky bývalé panovnické rodiny v rozloze 145 643 ha. Československému státu – správě SLS dále připadly z akce postátnovací podle zákonů o pozemkové reformě ve výměře 389 977 ha, směnou bylo získáno 21 682 ha a některé menší objekty byly státem koupeny z volné ruky.

Lesní pozemková reforma byla vedena následujícími úvahami:

- v lidech je zakořeněno přesvědčení o jakémsi obecném právu na les v nejasné vzpomínce na les, jako kdysi společný majetek
- vědomí křivdy při tvoření latifundií
- neoprávněný rozprodej státních lesů
- mnoho majitelů nemá a nechce mít domov v naší zemi

Přídělový zákon z roku 1920 stanovil následující zásady pro přiděl zabrané lesní půdy.

Lesní půdu, pokud ji stát nepodrží sám. Lze podle prokázané potřeby přidělit obcím a veřejným svazům, aby celkový lesní majetek nabyvatele svou rozlohou zaručoval spořádané lesní hospodářství. Souvislé hospodářské lesní jednotky mají být zpravidla ve své celistvosti přidělem neporušeny. Jednotlivcům lze les přidělit jen vyjíměčně a o malé rozloze k zaokrouhlení jejich majetku lesního.

Lesní pozemková reforma neznamenal konfiskaci. Za státem převzatý lesní majetek majitel dostal finanční náhradu stanovenou dle předválečných cen. Podle zásad pozemkové reformy mělo být ponecháno původnímu majiteli 250 ha. Připouštěla se i větší výměra, maximálně 500 ha. V Zákoně byl však dodatek – na zabezpečení uměleckých, historických i přírodních památek a krás budiž věnována nejen bedlivá péče, nýbrž i potřebný areál zároveň s realitním majetkem, který by skýtal úhradu na udržovací výlohy nebo udržováním ušlý zisk. A tak se stalo, že původním majitelům byly ponechány velkostatky celé nebo i více velkostatků.

Podnik Státní lesy a statky byl zřízen podle zákona 404/22 a vlád. nař. č. 206/24 Sb. Prvním generálním ředitelem byl Ing. Josef Opletal, který vše vedl ku prospěchu lesa i státního majetku. Všechny odkazují na jeho knihu „Paměti“ a dovolte malou ukázkou z této knihy str. 206 závěr dopisu dvornímu radovi Petraschokovi „hájím zásadu, že v lesích Československa minula éra dlou-

hodobých těžebních smluv, jak takové obchody se dosud ujednávají v zaostalých zemích, a že v našich lesích musí být těžba dřeva prováděna bez pomoci obchodníků a finančníků. Všechna zařízení k tomu nutná – otevření ne všude přístupných lesů na Slovensku a Podkarpatské Rusi – musí státní lesní správa opatřit vlastní silou a vlastními prostředky, jí samé má však připadnout celý zisk ze zužitkování lesů“. Na str. 207 vzpomíná Oravský komposesorát, kde za 1. republiky sloužil i můj otec. Komposesorát se skládal z majetku státního 25 % a soukromníků. Stát však vykoupil lesy a tak v roce 1925 byl státní podíl již 51 %, byl tudíž řízen, jako státní lesy, později se podíl zvýšil na 57 % - majetek to byl velký 28 tis. ha lesa.

V tu dobu zažádala „drevoobrábajúca účastnícká spoločnosť“ o prodej dříví na 3 roky, což Ing. Opletal odmítl. Po jeho odchodu ministr Dr. Hodža nařídil obchod uskutečnit. Ceny dřeva však vzrostly, nejasné podmínky smlouvy vedly k soudnímu sporu, který skončil v neprospěch komposesorátu, takže byl velkostatek ožebračen o mnoho milionů korun.

V roce 1938 hospodařily SLS na 1 134 229 ha lesa, z toho v zemích českých na 398 229 ha lesa.

Pominu dobu okupace i dobu do r. 1948, kdy v důsledku dekretu prezidenta republiky o konfiskaci majetku Němců, zrádců a kolaborantů vznikaly nové lesní správy. Jen okrajově připomenu éru dělnických ředitelů a rozdělení řízení lesů dle Sovětského svazu na větev pěstební a těžební v roce 1953–55, která skončila naprostým krachem.

Přišel rok 1968 se svými nadějemi a pozdější normalizací. Lesničtí normalizační bossové se nedali nikterak omezit zákonnými ustanoveními, prosazovala se těžká těžební mechanizace, vznikly dvojnásobně velké LZ i polesí. I do lesnictví zasáhla degenerace centrálně byrokratického politického systému, morální pokleslost i korupce.

Převážná většina lesního personálu však naplňovala slova mého otce, který říkal „pamatuj, neslouží se pro pana hraběte, kapitalismus ani pro socialismus, slouží se pro les“. Proto převážná většina lesníků uvítala v r. 1989 s tím, že teď půjde vše jen ku prospěchu lesa.

Promiňte – v této části musím být osobní. Můj syn je šestá lesnická generace a můj otec, lesní inženýr 1. republiky byl z politických důvodů persekuován, což se přenášelo i na celou rodinu. Z hlediska původu rodičů jsem nesměl studovat lesnickou školu a k lesům jsem mohl nastoupit až v 33 letech a povoleno mě bylo studovat pouze na střední škole – vysoká byla i nadále pro mne tabu /v roce 1968 jsem zakládal KAN/.

Prosím, to není chlubení, to je pro vysvětlení, proč jsem se angažoval v OF a pomáhal zakládat ODS.

Jako snad velká část lesnictva jsem očekával návrat k státním lesům 1. republiky. K mému rozčarování však přišla myšlenka vzniku LČR, které budou státní lesy pronajímat lesním a. s.

ODS vydala návrh volebního programu, kde byly krátkodobé pronájmy lesa prosazovány. Obrátil jsem se písemně na místopředsedu ODS p. Zielence a oznámil, že s touto partají končím, že nejhorší způsob hospodaření v lesích je pronájem lesa a že bych se svým synům nedokázal podívat do očí. K mému údivu jsem měl do týdne odpověď, ať ODS zachovám přízeň, mé připomínky byly vzaty v potaz a nájmy státního lesa byly z volebního programu vypuštěny.

V tu dobu jsem pochopil, že chci-li něco pro les dokázat, musím jednat tam, kde se o lesu rozhoduje, tedy v ČNR a později v poslanecké sněmovně nejdříve, jako soukromá osoba, později z pověření republikového výboru lesnické společnosti a NLK.

Jak je to s pronájmem lesa na mě osobně vyzvídal tehdejší předseda rozpočtového výboru Tomáš Ježek a po mém vysvětlení, že LHP je na 10 let, ale vytěžit dle zákona les mohu prakticky ihned, ale na zalesnění mám dva roky sám dodal – „peníze přeleju jinam a vytěžené lesy vrátím, tak o to jim tedy jde, ani náhodou“.

V zákazu pronájmu státního lesa v připravovaném lesním zákoně § 5, který jsem do nového lesního zákona prosazoval mne podpořil i ministr financí Kočárník, ministr Stránský, velice se též angažoval Ing. Josef Vágner ředitel ZOO ve Dvoře Králové.

Zodpovědný přístup pravicové vlády mohu dokladovat i výňatkem z porady ministrů z 23. 11. 1993 – porada se shodla, že řešení problému vlastnictví lesů závisí na zodpovězení otázky, zda a jaký

je veřejný zájem v oblasti lesního hospodářství a zda a jak je v tomto zájmu žádoucí omezit vlastníka v jeho hospodaření. Zároveň konstatovala, že podstatnější omezení vlastníků státem v jejich hospodaření by zpochybnilo smysl privatizace a otevřelo otázku, zda lesy vůbec privatizovat.

A pak začal boj o lesní zákon. Poradce tehdejšího premiéra p. Holman připravený zákon označil za socialistický – cituji z jeho připomínek „ jestliže bude mít vlastník lesa povinnost předkládat úřadu desetiletý plán svého hospodaření a jestliže bude závislý na schválení takového plánu, je to v rozporu s principy soukromého podnikání a vlastnictví. Zákaz podnájmu státního lesa vypustit, u lesů hospodářských ponechat vlastníku volnost hospodaření, neomezovat mu rozsah těžby, atp.“

I hledal se někdo, kdo to p. premiérovi vysvětlí. Proto jsem sedl a napsal – že LHP je zařízení lesa, které za své přijala před 100 lety šlechta, atd., atd., a nakonec jsem srovnal p. Holmana s tehdejším ideologickým tajemníkem ÚV KSČ soudruhem Fojtíkem.

Do týdne jsem měl od premiéra odpověď a aspoň se závěrem Vás seznámím.

„Ujišťuji Vás, že vláda bude postupovat uvážlivě a že nebude prosazovat žádné extrémní tendence, které by naše lesy poškodily. Dosavadní proces státní lesnické politiky a lesního zákona ukazuje, že ani experti v oblasti lesního hospodářství nedokáží tuto problematiku zasadit do společensko-ekonomického rámce a že zejména mají názory velmi různorodé. Neodsuzujte proto názory ekonomů, byť nejsou lesnickými experty a snažme se všichni společně o širší a všestrannější pohled na věc“ – podpis Václav Klaus.

Ano, tehdejší premiér měl pravdu, dodnes čteme od lesních odborníků, že nejlepší je státní lesy zprivatizovat, tak za 30 tis. za hektar, ještě lepší je dát je do nájmu, atd.

Lesní zákon však prošel poslaneckou sněmovnou tak, jak jej známe.

Podobný osud měl i zákon o státním podniku – byly podnikány kroky, aby LČR nebyly strategickým podnikem a pod různými § se skýtala možnost státní podnik ihned zrušit, vše však po různých intervencích dopadlo dobře.

Útok na státní lesy pokračoval tentokrát přes předsedu výboru poslanecké sněmovny pro ŽP Ing. Machovce, který měl čáku dělat i ministra zemědělství. Ten byl nasměrován udělat z LČR a. s. dle švédského vzoru, kde mimo stát by měly své podíly i podnikatelské subjekty, ČEZ a další. Byl jsem ubezpečen tehdeším ministrem vnitra Grulichem, který měl k lesům vřelý vztah, že tomu tak nebude. Ostatně, p. Machovec se ztratil po Bamberské aféře s kuříčkem z politické scény. Ještě předtím jsem byl tehdy vyzván p. Grulichem, poté co jsem mu vyložil, že všechny strany by měly mít co se lesů týče, stejný volební program, neboť les roste 100 let.

Abych jej tedy zpracoval včetně návrhu, jak dále řídit státní lesy. Protože jsem se na začátku představil, jako člen ODS zarazil jsem se, ale slíbil jsem je vypracovat a vzápětí jsem dodal „ale já to nedělám pro žádnou partaj, já to dělám pro les“ P. Grulich se usmál a odpověděl, že to je právě to, o čem je přesvědčen. Musím říci, že oba jsme slovo dodrželi a mými podklady se ministerstva MZe i MZP vážně zabývala.

Bylo toho mnoho o čem se v parlamentu jednalo – měl jsem velký podíl na tom, že PF konečně bezúplatně převedlo hájenky a lesovny na LČR. Poslanci to komentovali slovy, jen aby to vaše vedení nerozprodalo – což předposlední a poslední vedení s chutí učinilo a revírníkům doporučilo hledat si byty v přilehlých městech – co k tomu dodat.

To vše jsem mohl podnikat, neboť jsem měl oporu ve slušných lidech na MZe, ale především s prvním vedením LČR, protože byt jsme měli na některé věci rozdílné názory, vždy se kopalo za les.

Jestliže dnes předposlední generální ředitel spolu s ministrem zemědělství chtěli prosadit pronájem lesa, bylo to zlé. A tak má poslední iniciativa byla, že jsem oslovil všechny známé politiky a poslance ze všech stran a nakonec mě bylo sděleno, že s pronájmy lesa nebyl vysloven souhlas.

Jsem přesvědčen o tom, že veřejný zájem, který společnost na lese státním má, dnes převyšuje činnost hospodářskou a doufám, že budoucnost mi dá za pravdu. Je nutno se připravit na to, že nejrůznější šibalové se budou chtít na státním lesu přinejmenším přizivit.

Závěrem nechám promluvit zesnulého prof. Dr. Ing. Matyáše:

„Později se zavedením modernější státní správy, poznán byl i veřejný zájem na trvalé a nezten-

čené existenci lesů a vynášeny zákazy o jejich ničení, nemírném těžení, vážící v první řadě majitele samé, tedy opatření les ochraňující i proti vlastníkům.”

Tak to postupovalo a zásahy veřejné moci se spíše neustále množily až do dob modernějších, kdy lesní majetek jakéhokoliv druhu, ve všech kulturních státech, podléhá pevné soustavě zákonitých ustanovení, která hospodaření v lesích nezřídka až do detailu určují.

Je tudíž lesní majetek jedním z nejkontrolovanějších veřejnou mocí, do značné míry v základním charakteru soukromého vlastnictví omezený, ba blížící se znenáhla již formě majetku svěřeného.

Kontakt

Ota Buršík

ČLS pobočka při LS LČR s. p. Rumburk

Sukova 785/22A, 408 01 Rumburk

RAKOUSKÁ INVAZE DO ČESKÝCH LESŮ S PODPOROU STÁTU

Ing. Robert Babuka, MBA
ALLWOOD a. s.

Aneb pro koho pracují čeští lesníci a jak stát a státní podnik pomáhá vytvářet podnikatelské prostředí v lesnictví a zpracování dříví.

ČLS má svůj 10 sněm, který každoročně přináší zajímavé informace o řadě skutečností a vývoji v lesnictví. Je však příznačné, že za 10 let se nepodařilo najít rovnováhu mezi surovinovým postavením České republiky, lesníky, zpracovateli a spotřebou suroviny v produktech s vyšší přidanou hodnotou.

Už víc jak 10 let se vedou spory o podobu lesnického podnikání a mezitím se odehrálo něco mnohem důležitější. Čeští lesníci a české dřevo pracují hlavně pro rakouské a zahraniční firmy. Tento fakt je alarmujícím ve srovnání se zeměmi s podobnou anebo i nižší surovinovou základnou v Evropě. ČR patří přední místo v zásobě dříví na obyvatele i výměru, avšak míra jeho zpracování a využití pro růst tuzemské ekonomiky je pořád ještě velmi nízká. Tak velká míra zpracování tuzemského dříví zahraničními subjekty není patrná nikde na západ od našich hranic.

Co tedy schází českému lesnictví a státnímu zvláště

O postavení a smyslu státního lesnictví je možné mluvit jenom v širším kontextu do kterého zapadá nejenom jeho hospodaření, ale zejména jeho vztah k dalším prvkům obecného a oborového okolí. Nový pan ředitel LČR představuje již několikátou koncepci funkcí státního podniku v krátkém období od roku 2003. Koncepce se však opět zaměřuje jenom na to jak bude stát obchodovat se dřívím, nezohledňuje postavení dalších prvků lesnicko dřevařského řetězce a jeho stavu. Proč tomu tak je ? Proč se soustředí jenom na to jak bude dříví obchodovat místo toho, aby byla předložena k diskusi opravdová strategie lesnictví a jeho využití, ke které budou přizváni zástupci všech zúčastněných. Tj. vlastníků lesa, státní správy, zpracovatelů, lesnických firem, zástupců ochránců životního prostředí a další. Pokud se tak neděje, může být pravým důvodem právě absence opravdového strategického rámce státu v lesnictví a zpracování dříví. Takovéto strategie mají všechny vyspělé lesnické státy a teprve na nich budují své koncepce jak vlastníci lesů, tak všichni ostatní.

Co ovlivňuje strategii lesnictví v ČR ?

Určitě je to mezinárodní konkurenční postavení v přístupu a využívání dříví jako obnovitelné suroviny, tedy naši hlavní konkurenční výhodou je poměrně velká zásoba dříví. Všechny ostatní aspekty mezinárodní konkurenceschopnosti lesnicko dřevařského sektoru už jsou jenom horší.

LČR, s. p. v koncepci argumentují lepším hospodařením a výsledky – otázkou je zda to potřebuje stát.

Současný stav lesnictví a situace zpracovatelů dřeva je pro mnohé laiky, ale i odborníky nesrozumitelná. Výběrová řízení na těžební práce a lesnické činnosti, obchod dřívím a jeho využití ve zpracovatelských kapacitách, tržní ceny dříví a ceny řeziva, nábytku, papíru to všechno vytváří složité propojení ekonomických, podnikatelských, lobbystických, politických a jiných vztahů.

V médiích se věnuje velký prostor popisu důsledků výběrových řízení, ale opomíjí příčiny tohoto stavu. Popsat a porozumět všem faktorům je opravdu složité. Nicméně je možné celou současnou situaci vyjádřit velmi zjednodušeně.

Považujete za možné aby v civilizované zemi stát a jim řízené organizace způsobily situaci, která znamená masivní propouštění zaměstnanců a destabilizaci podnikatelské sféry ? Co by se stalo v Německu, nebo Rakousku pokud by se tam stalo to co u nás ? Dokážete si představit aby nějaký stát, který disponuje strategickou surovinou a tou dřevo bezesporu je, umožnil situaci kdy víc jak 20 % dříví exportuje bez snahy jej zpracovat doma a ohrožuje tím všechny tuzemské a regionální zpracovatele ? Je vůbec možné, aby nějaký stát umožnil zpracovávat víc jak 60 % surovinové základny v podnicích se 100 % zahraniční účastí, které víc jak 70 % produkce exportují ? Co to znamená, nic jiného než selhání nebo absenci státního zájmu o řádné a odpovědné hospodaření se surovinou, která představuje jedno z největších bohatství České republiky.

Les je hmotný statek, který kromě dřeva pro průmyslové zpracování poskytuje řadu dalších nenahraditelných funkcí. Hospodářské využití lesa představuje významný potenciál nejen produkcí dřeva pro zejména venkovské regiony a působí na zaměstnanost v regionech kde není rozvinutý jiný průmysl. Skutečností současného lesnického hospodaření je stav kdy víc jak 20 % z celkových zásob dřeva v lesích je vážně poškozeno. Státní podnik Lesy ČR ani ministerstvo zemědělství nepřipravují kroky společně se všemi účastníky pro vyřešení tohoto problému. Státní podnik LČR se schovává za ekonomické zdůvodňování své činnosti a slibují obrovské nárůsty zisku, ale už nepočítají s dopady svých kroků pro budoucnost. Nestátní vlastníci lesa jsou pod drobnohledem státní správy uplatňující nejtvrďší lesní zákon v Evropě a nadále tím zhoršují jejich vlastnickou situaci. Lesnické firmy jsou řadu let každoročně podrobovány nejistotě různými typy výběrových řízení více či méně účelově připravenými podle toho kdo je právě u kormidla.

Kde jsou příčiny tohoto stavu ?

Příčina první – export dříví a roční objem těžeb. ČR je jednou z mála evropských zemí která ještě exportuje surové dříví. To vypovídá o mnohém a zejména o nevyspělosti celého lesnicko dřevařského odvětví. Současný ředitel slovenského státního podniku Lesy SR dal zcela jasný signál, kdo bude dříví vyvážet nebude se státním podnikem obchodovat. Ruský prezident podpořil návrh na omezení vývozu surového dříví a to je stát s největší zásobou dříví na Euroasijském kontinentu, kde těží vůbec nejmíň dříví v poměru k tomu co by mohli vytěžit. Objem exportu dříví z celkových těžeb přitom v ČR není nijak nízký.

Rok	Export tis. m ³	Celková těžba	Podíl exportu
1998	3000	13991	21%
1999	3335	14203	23%
2000	2772	14441	19%
2001	3011	14374	21%
2002	2764	14541	19%
2003	3632	15140	24%
2004	3312	15601	21%
2005	4021	15510	26%
2006	3990	16200	25%

Zdroj: ČSÚ, EUROSTAT, UNECE, rok 2006 je odhad. EUROSTAT uvádí export jehličnaté kulatiny za rok 2006 ve výši víc jak 2 mil. m³.

ČR je jedním z největších evropských exportérů surového dříví absolutně a v poměru k těžbě dříví je snad na prvním místě v civilizované Evropě, to rozhodně není nic čím se dá chlubit a nejvíc to poukazuje na nesprávnou hospodářskou politiku a obchodní politiku státního podniku, který se významně podílí na výběru obchodních firem. Navíc nové smlouvy s vítězi výběrových řízení neobsahují žádný preferenční závazek na omezování exportu dříví od státního podniku ve prospěch domácích spotřebitelů (bez ohledu na právní rámec je možné toto realizovat v rovině morální a společenské). Řada států i v Evropě využívá určitých nástrojů na limitování exportu surového dříví, aniž by porušovaly unijní předpisy. Je to hlavně o vůli podporovat domácí zpracovatele a ti už si najdou nástroje jak omezit masivní export strategické suroviny. Zdá se, že pro-

exportní mánie polistopadových vlád nebere ohled na potřeby českých výrobců a zaměstnanců. Nebudu rozvádět už tolik diskutovanou otázku stavu našich lesů a potřeby razantních výchovných zásahů, zejména ve vztahu k věkové struktuře těžebního fondu.

Příčina druhá – vývoj zpracovatelských kapacit v Evropě

Paradoxně ČR přispěla výrazně k růstu své konkurence v mezinárodním obchodě s produkty na bázi dříví. Primárně tím, že umožnila export suroviny a sekundárně tím, že umožnila a podpořila neřízený vznik zahraničních zpracovatelských kapacit. Exportem suroviny podporujeme růst zpracovatelských kapacit zejména v Rakousku. Podíváme-li se na objem vyrobeného řeziva v Rakousku a na jejich zdroje, zjistíme že tento objem řeziva není možné vyrobit jenom z jejich zdrojů. Na to, aby jejich kapacity běžely na plný výkon potřebují dovést víc jak 6-7 mil. m³ dřeva pro pilařskou výrobu. Odkud toto dříví dovezou? No zejména z ČR a Slovenska a Německa. Zdroje dříví v Německu vzhledem k růstu zpracovatelských kapacit jsou pro ně už méně dostupné. Ta sama situace nastává i v ČR kde zejména Rakouské investice do zpracování dřeva způsobily nedostatek suroviny na českém trhu, které se nedostává pro čistě české a zejména regionální kapacity. A to jsme u třetí a nejdůležitější příčiny současného stavu.

Příčina třetí – podpora zahraničních investic

Podíváme-li se na objem a strukturu investic do zpracování dříví, které podporovala česká vláda zjistíme, že zde vznikali především velkokapacitní zpracovatelské závody důsledkem čeho došlo k minimalizaci vlivu českých zpracovatelů. Kapitálově slabé dřevozpracovatelské kapacity neměli dost času na to, aby nastřádali kapitál pro svůj růst a nezískali potřebnou podporu od státu na svůj rozvoj.

Příčina čtvrtá – podnikatelské prostředí

Na rozdíl od vyspělých lesnicko dřevařských zemí je v ČR velmi nízká kultura podnikatelského a konkurenčního soutěžení. Privatizace státního podniku vytvořila dobré předpoklady na existenci funkčních lesnických firem. Nevhodně však přetrvávala závislost jejich růstu na státním podniku. Lesnické firmy nemohly a nedokázaly vytvořit dostatečnou nabídku pro ostatní vlastníky lesa zejména zjevnou cenovou deformací lesnických prací státním podnikem (letité diskuse o ceně prací – KALK). Nestátní vlastníci lesa nemají dostatečnou podporu od státu na investice do vzájemné spolupráce a tím zvyšování efektivity správy svých majetků. Lesnické firmy místo společného tlaku na kultivaci podnikatelského prostředí v lesnictví, zoufale bojují o přežití a podléhají iluzi o možném ovládnutí trhu dřívím. Zpracovatelský segment prozatím využívá všech nevýhod nekonsolidovaného trhu se dřívím. Takto by se dalo pokračovat dlouho, ale to hlavní je nízká míra vnímání potřeb celého lesnicko dřevařského komplexu a z toho odvozené podnikatelské strategie a koncepce.

Současná situace na českém trhu dřívím a v lesnictví není jenom pod tlakem vnitřní ekonomické disproporce v hodnotovém řetězci les – zpracovatelé. Je sice skutečností velký přebytek kapacit na trhu lesa, kde ve srovnání s ostatními zeměmi pracuje až dvojnásobný počet osob (převážně neproduktivních – státní správa kolem lesa, státní podnik s 3 500 zaměstnanci ...) a rovněž ve srovnání třeba s Rakouskem a Německem je v ČR pořád velký počet malých a středních zpracovatelských kapacit, ale to je jev střednědobý, který si na ekonomicky reálném trhu najde svoje řešení.

Hlavní problém je v absenci ekonomické politiky ve vztahu k domácí surovině a rozvoji dřevozpracujícího průmyslu v zájmu ČR. Tento zájem není ani ministerstvem zemědělství a ani ministerstvem průmyslu nijak specifikován. ČR má sice vypracovanou strategii rozvoje venkova, ale konkrétně se zde nespécifikuje zejména podstata venkova a to zdroje zemědělství a lesnictví ve vazbě na zaměstnanost a rozvoj zpracovatelského s servisního segmentu navázaného na tato odvětví.

Zvláštní polohu strategie ČR v rozvoji investic je činnost agentury Czech Invest a ministerstva průmyslu, která velmi negativně ovlivňuje celý řetězec lesnictví a zpracování dřeva formou podpory investic pro velkokapacitní zpracovatele. Nemá smysl vyjmenovávat všechna negativa a rizika takové strategie ve vztahu k regionální politice zaměstnanosti a regionální zpracovatele.

Role státního podniku a jeho zakladatele ve vztahu k lesnictví se jenom veze na vlně chybějící ekonomické koncepce rozvoje lesnictví a jeho ekonomické role. Výběrová řízení jsou jenom nástrojem krátkodobého řešení složité legislativně právní situace vzniklé v minulém období.

Kořeny problému je možné hledat v osobních zájmech řady podnikavců a různých struktur reálně působících v ČR od roku 1989 se zájmem získat dominantní vliv v lesnictví a zpracování dřeva, ale také v reálné situaci na trhu a trendů působících v rámci globalizace a to zejména globalizace kapitálu.

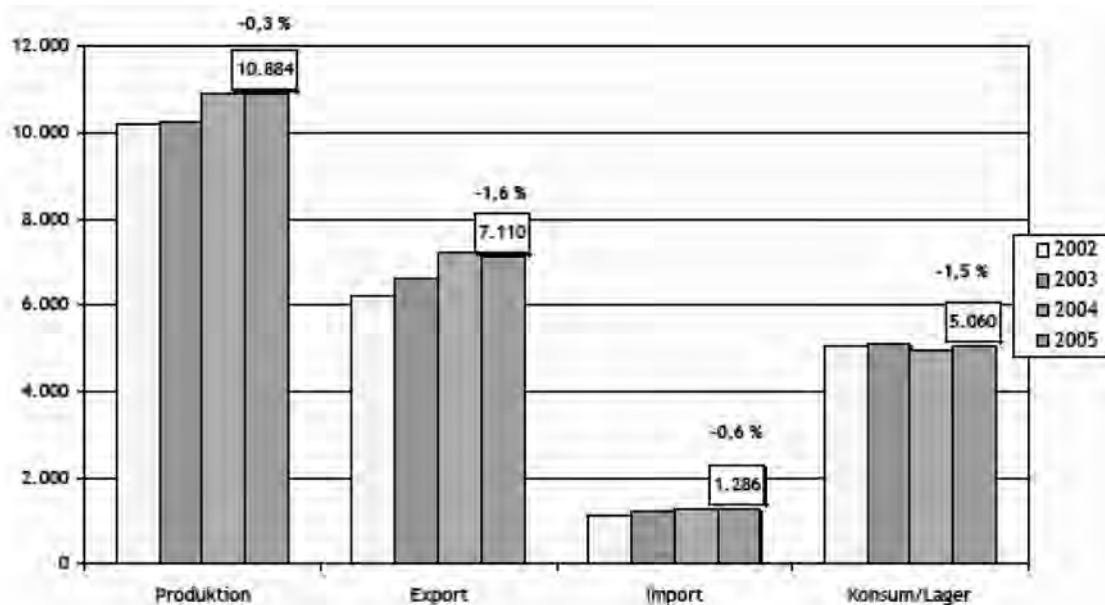
To co způsobuje negativní vývoj lesnictví a zpracování dříví je možné odvodit od situace dřevozpracujícího průmyslu v Rakousku. Už historicky byla Československá republika významným exportérem dříví do Rakouska a Německa, možná pod tímto vlivem vznikla v Rakousku řada kapacit, která převyšovala vlastní disponibilní zdroje pilařské kulatiny. Po roce 1989 dochází ke kolapsu českého a slovenského zpracovatelského průmyslu a v tomto období ještě byla bilance exportu příznivá pro zahraniční zpracovatele. Situace se začala měnit vlivem technologického rozvoje, kdy řada zejména německých firem inovovala technologie od roku 1995 na systém velkokapacitních provozů a v závěsu za Německem následovalo Rakousko. V Německu to umožnila situace ve východní části kde vznikali kapacity na zelené louce.

Po roce 1995 se v ČR rozbíhá vlna privatizace a reprivatizace hlavních zpracovatelských kapacit jak papírenských, tak pilařských. Postupně jak se konsolidovala struktura vlastníku a docházelo k technologickým investicím došlo k navyšování tuzemských objemů zpracování a ekvivalentně došlo k navyšování cen suroviny a složitějšímu exportu do Rakouska a Německa.

Tím se závislost Rakouska na českém dříví významně zvyšuje až do dnešních dnů. Které vlivy a faktory akcelerují situaci na českém trhu i ve vazbě kroků státního podniku LČR ?

Patří mezi ně určitě nevyrovnaná bilance mezi evropskými producenty kapacitami a zdroji suroviny. Evropští zpracovatelé na to aby jejich kapacity mohli vyrábět na 100 % vytížení potřebují dovážet každý rok více a více dříví.

Především je potřeba si uvědomit bilanci dostupné suroviny v Rakousku.

Rakouská bilance v jehličnatém řezivu – produkce, import, export a spotřeba.

Uvedený graf je určitě impozantní. Exportní výkonnost Rakouska je v celosvětovém pohledu významná a patří do top 10 globálních exportérů jehličnatého řeziva. Velkým rizikem pro export Rakouska je podíl exportu do Itálie, který tvoří přes 4 mil. m³ řeziva ročně.

Bilance pilařské kulatiny je však negativní. Rakousko nemá dostatek kulatiny na objem produkce. Rakousko ročně vytěží celkem kolem 15 mil. m³ jehličnatého dříví. Z toho je:

Průmyslové dříví											
Celkem			Kulatina			Vláknina			Ostatní		
2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
11 846	12 100	12 500	9 488	10 000	10 500	2 358	2 100	2 000	0	0	0

Palivo		
2005	2006	2007
2 162	2 500	2 700

Bilance spotřeby, importu a exportu jehličnaté kulatiny Rakouska

Spotřeba			Produkce			Import			Export		
2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
15 596	15 300	15 700	9 488	10 000	10 500	6 573	5 600	5 400	465	300	200

Na objem 10 800 tis. m³ řeziva by při výtěži 55 % potřebovali 19,6 mil. m³ pilařské kulatiny. Oficiálně uváděná spotřeba 15,6 mil. m³ v roce 2005 by stačila na 8,6 mil. m³.

2, 2 mil. m³ řeziva je deficitních ve zdrojích.

To zásadní na celé situaci je však skutečnost, že víc jak 56 % pilařských výřezů z objemu vlastních těžeb musí importovat. **To znamená že přibližně jedna třetina zpracovatelských kapacit v Rakousku by byla zavřena, kdyby nebylo importů kulatiny.**

Rakouský import smrkové pilařské kulatiny v roce 2005:

Německo	3,1 mil. m ³
ČR	1,8 mil. m ³
Slovensko	0,8 mil. m ³
Celkem	6,6 mil. m³

Od roku 2005 je vidět snižující se vývoj importu kulatiny do Rakouska a tím i snižující se produkce řeziva. Ovšem jenom pokud nebudeme započítávat rakouské investice do zpracování v zahraničí, zejména v ČR. Zde se však ukazuje kontra-produktivita těchto investic v bilanci importu pro domácí zpracovatelské kapacity a krátkozrakost investorů. Tato situace v Rakousku jednoznačně vede k cenovému šoku cen dříví s dopadem na český a i německý trh.

Dá se v podstatě konstatovat krize rakouského pilařského průmyslu, která dopadá na český trh a české zpracovatelské kapacity a zaměstnance.

Investice do zpracování dříví s podporou Czech Invest

Investice v ČR do zpracování dřeva podporované agenturou Czech Invest (bez výrobců papíru za cca 4 miliardy Kč):

Investor	Česká právnická osoba	Země původu	Investice (mil. CZK)	Pracovní místa	Datum	Místo
Afrifina		Belgie	642,55	150	1995	Nymburk
DESK - FORM	DESK - FORM a.s.	ČR	42,05	90	2005	Teplice
Javořice	Javořice a.s.	ČR	621,00	0	2003	Prostějov
ZPD Hodonín	PLOMA, a.s.	ČR	325,60	59	2001	Hodonín
Kronospan	Kronspan CR, spol. s r. o.	Kypr	1 465,00	12	2000	Jihlava
Kronospan	KRONOSPAN OSB, spol. s r. o.	Kypr	2 633,00	52	2004	Jihlava
Holzwerke	Holzwerke WIMMER s. r. o.	Německo	1 384,48	82	2000	Ždírec nad
Haas Fertigbau	HAAS FERTIGBAU spol. s r. o.	Německo	281,50	250	2005	Chanovice
Alignum Palettenhandel	Moravia Timber s.r.o.	Rakousko	197,60	85	2004	Paskov
Franz Mayer	Mayr-Melnhof Säge Paskov s. r. o.	Rakousko	1 529,00	140	2002	Paskov
Schweighofer	Stora Enso Timber Ždírec, s. r. o.	Rakousko	877,44	245	1996	Ždírec nad
Stora Enso Timber	Stora Enso Timber Ždírec, s. r. o.	Rakousko	366,70	0	2004	Ždírec nad
LANA	Czech LANA, s.r.o.	Španělsko	350,00	50		Ždírec nad
		Celkem	12 100,40	1 297		
		sa ČR:	988,65	149		
		Podíl	8%	11%		

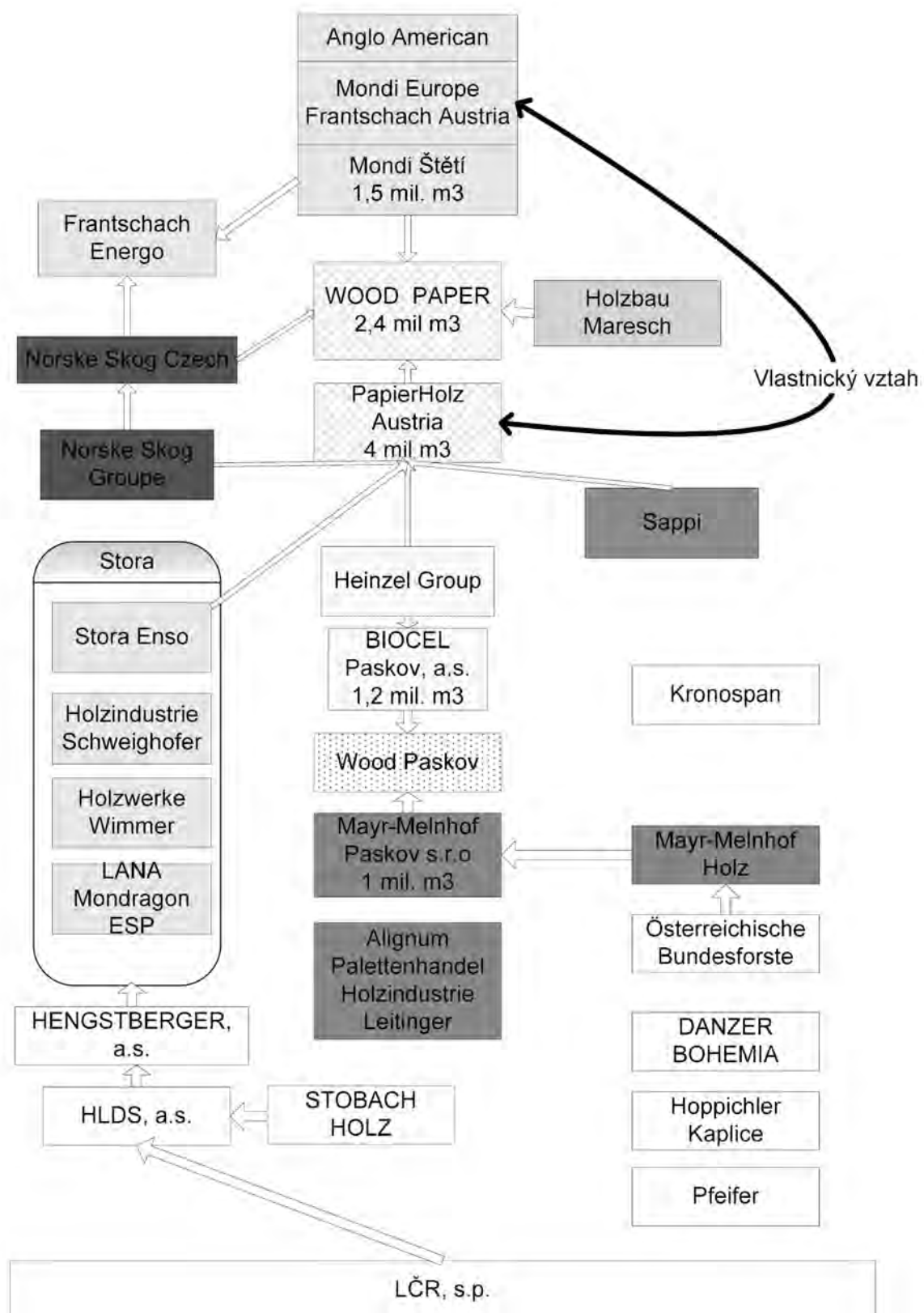
Tabulka investic zřetelně poukazuje na nevyrovnanost podpory podnikání v tomto odvětví.

Co je potřeba si všimnout je výše investic a jejich časový rámec. Zejména rakouské investice přicházejí v době, kdy je evidentní prohloubení krize jejich produkčních kapacit nedostatkem suroviny a vlivem růstu spotřeby řeziva ve světě. Tato neřešená krize kapacit bude o to citelnější v době recese trhu sníženou poptávkou. Je potřeba taky vzít v potaz z jakých zdrojů jsou investice financovány. Zájem bankovních institucí na udržení produkčních kapacit je možná větší než samotných zpracovatelů. K tomu pár poznámek v další části.

Jaký je teda vliv Rakouska kromě významného exportu českého dříví je zobrazeno v následujícím schématu: Vazby mezi zahraničními subjekty v lesnicko dřevařském podnikání ČR.

Odvětvový pohled na bilanci tuzemské suroviny a zpracovatelské kapacity vychází pro tuzemské zpracovatele a ČR velmi negativně. V ČR se vytěží přibližně 16 mil. m³ dříví. Z tohoto objemu je v zahraničních investicích zpracováno ve výhledu roku 2007:

Zpracovatel	Objem v mil. m ³	Podíl exportu produkce	Objem exportu suroviny v produkci (mil. m ³)
MM Paskov	1,1	85%	0,935
StoraEnso	2	80%	1,6
Mondi a Norske Skog	2	85%	1,7
Heinzel Biocel	1,5	90%	1,35
Haas Fertigbau	0,6	80%	0,48
Lana	0,35	70%	0,245
Kronospan	1,5	80%	1,2
Export	2,6	100%	2,6
Celkem externí	11,65	84%	10,11
Zdroje ČR	16		
Zpracovatelé ČR	4,35		

Vazby mezi zahraničními subjekty v lesnicko dřevařském podnikání ČR

Výsledek podpory zahraničních investic má prokazatelně devastující účinek na tuzemské zpracovatele. Domácí obnovitelná surovina se převážně využívá v primárním zpracování a je určena na export. Jsme snad jedinou zemí v Evropě kde se dříví v takovém objemu zpracovává v kapacitách se zahraničním vlastnictvím. A zemí s tak vysokou mírou exportu surového dříví. V tomto se naprosto jednoznačně odhaluje absence hospodářské politiky státu ve prospěch tuzemských zpracovatelů.

Financování investic

Všeobecně je lesnicko dřevařský segment vlivem nízké návratnosti zapojeného kapitálu (dlouhá doba návratnosti vložených prostředků) neatraktivní pro investory z bankovního světa. Přesto se některým zpracovatelům daří získávat prostředky na nové investice.

Významným hráčem je Kronospan, který dokáže financovat investice po celém světě s podporou EBRD a dotací na podporu podnikání z fondů EU a jednotlivých zemí.

Z pohledu rakouského vlivu je důležité vnímat fakt že MM Paskov má zastavený majetek pro:

- Raiffeisenlandesbank Steiermark, registrierte Genossenschaft mit beschränkter Haftung, se sídlem 8010 Štýrský Hradec, Kaiserfeldgasse 5, Rakouská republika, zapsané v obchodním rejstříku Zemského soudu ve Štýrském Hradci pod FN 58993f, z úvěrové smlouvy ze dne 19. září 2003 ve výši jistiny 37 800 000,- EU
- MM chce v roce 2008 doinvestovat 40 mil Eur v Rusku

Podobně Heinzl Group (BIOCEL) má významné vazby na zdroje financování:

- 100 mil. EUR dluhopis do 2008 přes Raiffeisen Zentralbank Österreich
- EBRD – projekt v Estonii 153 mil. Eur, Heinzl a Larvik 108 mil Eur
- De Eedracht Karton v Appingedam, The Netherlands, s objemem 75 mil. EUR.

Velmi zjednodušená odpověď na financování může být v tom, že pan Heinzl je členem bankovní rady rakouské centrální banky Oesterreichische Nationalbank (OeNB).

Vazba rakouských bank na bankovní sektor ČR je přes Raiffeisen a Erste přímočará.

Suma sumárum je vývoj v ČR logickým důsledkem vnitřní absence ekonomické lesnické politiky a strategie investičních pobídek podporujících domácí zpracovatele a vnějšího vlivu zpracovatelské krize Rakouska. Závěrem lze jenom konstatovat velmi nevyvážený stav mezi potenciálem českých lesníků a zpracovatelů ve srovnání se zahraniční konkurencí. Tuto skutečnost by měl stát a potažmo státní podnik LČR vzít v potaz při stanovování své hospodářské a surovinové politiky.

Kontakt

Ing. Robert Babuka, MBA

ALLWOOD a. s.

Zlínské paseky 3662, 760 01 Zlín

STÁTNÍ VLASTNICTVÍ LESA

Ing. Karel Trůbl
náměstek ministra, MZe ČR

Z celkové výměry lesů ve vlastnictví ČR obhospodařovaly v roce 2005:

- LČR 1359,1 tis. ha (86,0 %)
- Vojenské lesy a statky 126,6 tis. ha (8,0 %)
- Správy národních parků 89,9 tis. ha (5,6 %)
- Kancelář prezidenta republiky 6 tis. ha (0,4 %)

Základní a největší výměru státní lesní půdy tedy obhospodařuje státní podnik Lesy České republiky. Z toho je nutné odvozovat, že by měl být i lesnickým objektem vzorovým a pro ostatní vlastníky referenčním.

LČR

LČR byly založeny rozhodnutím zakladatele k 1. 1. 1992 zakládací listinou Ministerstva zemědělství ČR č. j. 6677/91-100 ze dne 11.12.1991. Na základě rozhodnutí zakladatele ze dne 12. 8. 1997 č. j. 3217/97-1000 byla zapsána změna zakládací listiny podle § 20 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku.

Podniky podle zákona o státním podniku jsou zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů (§ 3 odst. 2). Ve výše zmíněném rozhodnutí dne 12. 8. 1997 č. j. 3217/97-1000 však není tato úloha podniku nijak podrobně specifikována.

Z nyní platného vymezení hlavního předmětu podnikání a ostatních předmětů podnikání je zřejmé, že aktivity LČR mají částečně charakter podnikatelské činnosti, částečně veřejně prospěšný charakter. Lze přitom obecně konstatovat, že zakladatel jen velmi vágně určil způsob, jakým LČR budou naplňovat celospolečenské nebo veřejně prospěšné zájmy. Statut LČR v čl. 3 věnovaném zásadám hospodaření podniku jen nekonkrétně stanoví, že „veškerá hospodářská a podnikatelská činnost podniku je zaměřena na zachování lesa, na péči o les jako národní bohatství, na plnění všech funkcí lesa a na podporu trvale udržitelného hospodaření v něm“.

Ačkoli bylo postupně vypracováno několik strategických dokumentů, jako jsou Lesnická politika LČR (1996), Program trvale udržitelného hospodaření v lesích (1997, 2000) a Program 2000 - zajištění cílů veřejného zájmu LČR, uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů, což je hlavním důvodem pro existenci LČR jako státního podniku, byla věnována daleko menší pozornost než je žádoucí. Částky věnované na realizaci Programu 2000, či vyplácené v rámci grantové služby LČR jsou vzhledem k hospodářskému výsledku LČR velmi nízké (na realizaci Programu 2000 bylo v roce 2005 z rozpočtu LČR uvolněno celkem 24,5 mil. Kč).

Za silné stránky LČR lze považovat:

- LČR jsou ekonomicky stabilním podnikem vykazujícím dlouhodobě kladný hospodářský výsledek,
- LČR jsou schopny ekonomicky ustát kalamity velkého rozsahu a být stabilizujícím prvkem lesnického sektoru v době likvidace následků a uvádění kalamitního dříví na trh,

- LČR nejsou závislé na státním rozpočtu, existuje možnost přerozdělování finančních zdrojů ve prospěch organizačních jednotek hospodařících z objektivních důvodů ve ztrátě (omezení hospodaření z důvodů ochrany přírody, poškození dlouhodobým vlivem imisí, apod.),
- Disponují personálem vysoce kvalifikovaným v lesnických činnostech (pěstební a těžební činnost, hospodářská úprava lesů atd.),
- Díky své velikosti jsou rovnocenným partnerem pro dřevozpracující průmysl, který je koncentrován to vlivných nadnárodních společností,
- Jsou ve svém komplexu (velikosti) významným ekologickým činitelem, jehož prostřednictvím může stát ovlivňovat ochranu životního prostředí.

Z pohledu zakladatele by LČR měly zejména:

- plně využít potenciál svěřených lesů, zajistit jejich optimální využívání a trvale zabezpečit všechny jejich funkce; stát se vzorem trvale udržitelného obhospodařování lesů, vyváženě reflektujícího jeho ekonomické, ekologické a sociálně-kulturní aspekty,
- převzít kontrolu nad obchodem s dřívím vytěženým v lesích s právem hospodaření LČR, významné možné množství obchodovat bez účasti subjektů zajišťujících dodávky lesnických činností nebo jiných třetích osob tak, aby LČR, resp. stát byly hlavním příjemcem zisku z prodeje dříví ze státních lesů,
- vytvořit transparentní a nediskriminační systém prodeje (nabídky) dříví, které LČR obchodují ve vlastní režii a podpořit tak politiku rozvoje venkova, regionů a realizaci investic do dřevozpracujícího průmyslu;
- rozšiřovat podnikatelskou činnost s majetkem státu a optimalizovat svoji pozemkovou držbu arondacemi do hospodářsky vhodných celků tak, aby bylo dosaženo maximálních ekonomických efektů pro financování mimoprodukčních funkcí lesů,
- volné finanční zdroje a výnosy z podnikatelské činnosti přednostně používat k uspokojování významných celospolečenských a veřejně prospěšných zájmů (např. ochrana biodiverzity, funkce vodoochranná, půdoochranná, rekreační atd.) a snížit tak nároky na státní rozpočet a rozpočty krajů. Náležitě tyto aktivity vyhodnocovat, kvantifikovat v technických jednotkách i finančním vyjádření a prezentovat veřejnosti,
- důsledněji promítnout regionální hlediska do činnosti LČR (vytvořit užší vztahy mezi kraji a LČR,
- přispět k technologickému rozvoji a výzkumu v oblasti lesního hospodářství a navazujících průmyslových odvětví, např. posílením grantové služby, vstupem do technologické platformy lesnického sektoru apod.
- demonstrovat společnosti užitky plynoucí z obhospodařování lesů a přispět tak k posílení prestiže lesního hospodářství ve společnosti,

Z důvodu specifického poslání, kterým je nejen podnikatelská činnost s majetkem státu, ale především uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů, vyhovuje pro správu podstatné rozlohy lesů ve vlastnictví státu zejména forma státního podniku, v optimálním případě přijetí speciálního zákona o státních lesích.

Péče o les, který je národním bohatstvím tvořícím nenahraditelnou složku životního prostředí, je zcela specifickou činností, která je součástí závazku vůči budoucím generacím. Důležitým úkolem, který stojí před zakladatelem, je tedy lépe a konkrétně definovat zadání pro státní podnik ze strany státu, a to zejména pokud jde o jeho celospolečenské, strategické a veřejně prospěšné poslání včetně podílu na naplňování státní lesnické politiky, politiky rozvoje venkova, na rozvoji regionů, podpoře technologického rozvoje a výzkumu a rozvíjení komunikace s veřejností.

V rámci diferenciaci druhů vlastnictví lesa je tedy nutno zohlednit specifičnost, jasně formulovat a právně zajistit věcný smysl existence státního vlastnictví lesa, zásadně odlišného od vlastnictví soukromého. Na lesy ve vlastnictví státu by měla každá právní úprava klást v našich podmínkách ty nejvyšší nároky. Event. úvahy o privatizaci státního lesa, jeho rozdělení či jeho pronájmu těžařským firmám nemohou být na pořadu dne. Případná transformace státního lesního majet-

ku na akciovou společnost vytváří do budoucna riziko privatizace tohoto majetku, a to dokonce nikoliv za reálnou tržní cenu lesa, ale za aktuální cenu akcií lesního podniku.

Měl by tedy být prosazen rozhodující vliv státu na cílevědomé, koncepční a odpovědné hospodaření na podstatné rozloze lesů ve státním vlastnictví a měl by být svěřen státnímu podniku. Environmentální priority a cíle lesnické politiky mohou být nejlépe zajištěny ve státních lesích přímým vlivem zakladatele, a to bez potřeby náhrad, neboť jejich naplňováním je v podstatě státu hrazena dividenda z jeho vlastnictví, rovněž plnění nákladných úkolů v ekologicky citlivých oblastech je hrazeno z výnosů hospodářských lesů v majetku státu.

Kontakt

Ing. Karel Trůbl
Těšnov 17, 117 05 Praha 1

STANOVISKO ČLS KE STÁTNÍMU VLASTNICTVÍ LESA

Ing. Štěpán Kalina
předseda České lesnické společnosti

Podíl státního vlastnictví lesní půdy je v současnosti stále nad 50% z celkové plochy lesů. Z tohoto podílu jsou části, o jejichž budoucím poslání je další diskuze zbytečná - národní parky, vojenské lesy, lesy lesnických škol a pod. V těchto případech je záměr jejich využívání dán a nelze předpokládat výrazné změny. Je ale zajímavé připomenout, že ve většině je zde hospodářská funkce velmi důležitou součástí hospodaření v lesích.

Největším správcem státních lesů jsou v současnosti Lesy České republiky, s.p., jejichž právo hospodaření bylo ke konci r. 2005 na 1.479 640 ha lesa. V podstatě lze říci, že právě o právo hospodaření v těchto lesích, zejména na cca 1.110 tis. ha lesů hospodářských, je vedena větší či menší, ale nepřetržitá diskuze od transformace podniků státních lesů v r. 1992. Je nabíledni, že není až tak velký problém v části zakládání lesa a jeho další výchovy, dokonce není ani tak urputný boj v myslivosti, jako především o to kdo provádí a jakou část zhodnocení resp. realizace produktu lesa, tedy prodej dříví. Toto je ústředním bodem veškerých neustávajících diskuzí o činnosti v této většině státního lesního majetku, o funkčnosti a funkci LČR, s. p., o permanentních personálních změnách vyvolaných vstupem vysoké politiky do lesnictví.

Přitom politická reprezentace vůbec neřeší:

- nevyjasněnost surovinové politiky státu v obnovitelných zdrojích, což je jeden ze základních stavebních kamenů lesnické politiky
- státní lesnickou politiku, která by jasně do budoucna definovala vyváženost 3 sloupů lesnického hospodaření, tedy enviromentálního, ekonomického a sociálního
- už tím by bylo vlastně zamezeno špatné, resp. žádné komunikaci mezi zúčastněnými ministerstvy a ani MŽP by pak nemohlo opakovaně tvrdit, že jejich postoje budou pouze a jediné enviromentální, bez ohledu na cokoliv
- význam existence státních lesů by byl pochopitelnější i pro veřejnost, která je často zpracovávána nesmyslnými požadavky ochranářské obce
- veřejné, tedy státní lesy samovolně a stále bez náhrady plní celou řadu celospolečenských funkcí. Jen namátkově vyčíslení průměrných sociálně-ekonomických funkcí lesa je, že cena produkce lesních plodin je 1.315Kč/ha ročně, hydrické funkce představují 480-1.360Kč, u vodárenských nádrží až 6.000Kč, zdravotně hygienické funkce představují 2.570Kč, rekreační a lázeňské lesy 7.520 Kč, dřevoprodukční pak 7.800Kč, vše ročně. Půdochranná funkce je pak vyjádřena 150-200 tis. Kč/ha celkově. Tyto peníze by chtěl stát v budoucnosti vyplácet jenom proto, že se chtěl zbavit státního lesního majetku? Vždyť stát se svým vlastnictvím lesa může neaktivněji, nejlevněji a rychle reagovat na potřeby společnosti. Žádná smlouva, dohoda, úmluva s nájemcem lesa tyto samovolné funkce nezaručí. Je dobře připomenout, že např. v NSR si tuto skutečnost plně uvědomují a ve svých státních, zemských a společenských lesích si politiku aktivního ovlivňování všech funkcí lesa stát ponechává, případně územně rozšiřuje.

Současný stav řešení problému státního lesa je nekoncepční, bez vyhodnocení minulosti, připomíná honění kočky za ocas a stal se naprosto vyhroceným bojem. Nelze předpokládat dohodu o tom nejdůležitějším, o čem se mluví zaobaleně, o prodeji dříví. Je tedy na zákonodárcích, aby kvalifikovaně, bez politizování, neovlivněni ekonomicko-dřevařskou lobby jednoznačně vyřešili státní vlastnictví lesa a přispěli tak k uklidnění v lesním hospodářství a lesnické veřejnosti.

Česká lesnická společnost je pro zachování státního vlastnictví lesa v současném rozsahu a velikosti.

Kontakt

Ing. Štěpán Kalina

Česká lesnická společnost

Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1

ZÁMĚRY NAKLÁDÁNÍ S LESY VE SPRÁVĚ LČR

Ing. Jiří Holický
ředitel LČR, s. p.

Lesy bez rozdílu vlastnictví (státní, obecní, soukromé) pokrývají jednu třetinu plochy České republiky.

Podle statistiky národních účtů činil v roce 2004 podíl odvětví lesnictví na celkové hrubé přidané hodnotě (HPH) v běžných cenách 0,59 % a na tvorbě HDP se podílí dlouhodobě méně než 1 %.

Les jako takový se svými krajinnými funkcemi převyšuje mnohonásobně měřitelné ekonomické parametry na výstupech z výrobního procesu prvovýroby – těžby a pěstování lesa. Pro většinu uživatelů lesa není rozhodující hospodářská funkce lesů, ale využívání ostatních, mimoekonomických funkcí lesa. Do podvědomí lidí vstupují zejména veškeré formy pasivního a aktivního odpočinku – cyklo-, hypo- a pěší turistika, lyžování apod. Sféra služeb (a to i v návaznosti na užívání lesa) je v současnosti nejrychleji rostoucím odvětvím v naší ekonomice.

Státní podnik Lesy České republiky, s. p. (dále jen „LČR“), organizace, které byl zákonem svěřen výkon práva hospodařit k lesům ve vlastnictví státu, si musí svou hospodářskou činností vydělat na investice nejen do reprodukce lesa, ale také zabezpečit poskytování veřejných služeb (infrastruktura lesa – zpřístupnění lesa veřejnosti, obhospodařování toků protékajících lesními celky a ochrana zdrojů pitné vody). Na tyto funkce přitom prakticky nečerpá prostředky ze státního rozpočtu. Podnik nese další břemena nedokončených restitučních nároků, blokáci majetku církve, spravování různých historických objektů a staveb patřících pod správu Památkového úřadu nebo jinam.

Ekonomická reforma lesního hospodářství České republiky byla zahájena ihned po listopadu 1989. Podniky státních lesů byly privatizovány ve druhé vlně kuponovou metodou. V roce 1992 začal fungovat jediný podnik státních lesů – LČR, se sídlem v Hradci Králové a 13 (v současnosti pouze 5) přímo řízených lesních závodů, které byly ponechány jako kontrolní výrobní jednotky a hospodářskou činnost zahájilo 90 privatizovaných lesních akciových společností. ČR byla první zemí bývalého východního bloku, která uskutečnila privatizaci služeb lesního hospodářství.

Hlavními články předmětné reformy bylo zejména:

- vytvoření konkurenčního prostředí při poskytování služeb vlastníkům lesa,
- alokace nepotřebného majetku pro LČR do lesních akciových společností a jeho restrukturalizace novými vlastníky, což umožní zvýšení efektivity jeho využití,
- příprava a vytvoření tržního prostředí při obchodu dřívím, důležitého pro privatizované nebo nově vzniklé subjekty - zpracovatele dříví.

V posttransformačním vývoji zejména po roce 1996 byly potlačeny původně nastartované tržní principy. Do popředí se vlivem mimoekonomických tlaků dostávají netržní mechanismy vertikálních ekonomických vazeb reprezentovaných úzkými personálními a obchodními vztahy mezi LČR a privatizovanými a .s. Administrativními zásahy (prodlužováním smluvních vztahů a změ-

nami cen dříví bez výběrových řízení) byla omezena konkurenceschopnost v odvětví a smluvní partneři s úzkými vztahy k LČR požívali neoprávněných výhod proti ostatním.

Obchod dřívím byl v důsledku „chybné koncepce“ vedení LČR v 90. letech omezen na nevýhodný prodej dříví na pni. Dále bylo 50 % dříví od smluvních partnerů odkupováno a dále prodáváno zprostředkovaně přes dceřinou společnost LČR, HLDS, a. s. Místo vytvoření konkurenčního prostředí došlo k plošnému ovládnutí rozhodujících zakázek a vynucování si ústupků a změkčování smluvních vztahů u LČR.

Obě ekonomické struktury - LČR i podnikatelské struktury - dlouhodobě ztrácely na výkonnosti a zpomaloval se technický a technologický rozvoj odvětví v porovnání se zahraničím. V roce 2003 dozrála situace k řešení. V roce 2004 také NKÚ konstatoval, že konání LČR je dlouhodobě ekonomicky nevýhodné a uzavírá trh. V posledních třech letech s nástupem harvestorových technologií – tedy mobilních službových kapacit vynucených technickým pokrokem v zahraničí a zpracovateli dříví se znovu začíná obnovovat konkurenceschopnost ve službách pro LČR. Zbývá obnovit tržní mechanismy při obchodování dřívím tak, aby LČR maximalizovaly svoji funkci vlastníka a správce lesa a mohly zabezpečovat i ostatní, mimoekonomické funkce lesa. To však naráží na odpor „dlouhodobých smluvních partnerů“ LČR, kteří navykli na bezplatný přísun cca 300 Kč na m³ dříví. Tito se snaží prostřednictvím nejružnějších profesních organizací vrátit k původnímu modelu, nebo nověji navrhují dlouhodobý pronájem lesa.

Návrat k modelu obchodu dřívím z 90. let není již v současné době možný. Zvolit cestu dlouhodobého pronájmu lesa je vysoce rizikové vzhledem k vymahatelnosti práva.

Chceme-li být obchodně orientovanou organizací, musíme vedle komerčního zhodnocování všech dostupných přírodních zdrojů nenarušovat rovnováhu významu lesa pro společnost a přírodu. Vedle produkční funkce lesa proto musíme vyváženě rozvíjet i jeho mimoprodukční funkce v souladu s rostoucími nároky veřejnosti. Pouze transparentní systémová změna umožní adekvátní využití potenciálu LČR, který je ve srovnání s ostatními členy EU jeden z nejvyšších. A právě u těch neúspěšnějších (Rakouské a Bavorské státní lesy), lze najít příklad i pro změny, které musí nastat u nás, aby mohl být vysoký potenciál využit. LČR jsou jedním z aktivních členů sdružení EUSTAFOR, které si klade za cíl nejenom hájit zájmy státních lesů, ale podporovat jejich ekonomickou situaci a vzájemnou výměnu informací.

V současné době vedení podniku LČR a jeho zakladatel - Ministerstvo zemědělství - předložily zemědělskému výboru Poslanecké sněmovny koncepční materiál - Podnikatelský koncept LČR 2010. Předložený materiál je postaven na třech základních stavebních kamenech, PŘÍRODA - EKONOMIKA - SPOLEČNOST. Koncept zároveň respektuje výsledky privatizačního a transformačního procesu z let 1991 resp. 1992 a znovu nastavuje podmínky pro rozvoj tržních principů ve službách vlastníkům lesa a flexibilní fungování trhu při obchodu dřívím nezbytného pro zachování objemu toku dříví zpracovatelským kapacitám. Objemy služeb zajišťovaných pro LČR privatizovanými lesními a. s. a jinými subjekty zůstávají nezměněny. Pouze se mění způsob prodeje dříví smluvním partnerům LČR z režimu „nastojato“, či „na pni“, k tzv. odvoznímu místu s prodejem hotových sortimentů (kvalitativně a kvantitativně vyjádřitelné cenou). Předmětem zadávacích řízení je soutěž o ceny služeb, vítěz řízení má současně možnost odkupu poloviny vytěženého dříví na odvozním místě za tržní cenu. Dříví v objemu 50 % chtějí LČR obchodovat ve vlastní režii. V rámci obchodu chceme využívat nejen formu přímého prodeje strategickým a regionálním odběratelům, ale budou využívány i veřejné trhy a to formou elektronické aukce, burzy nebo doplňkově dražby tzv. francouzskou metodou. I Vojenské lesy a statky – účelová organizace Ministerstva obrany prodává veškeré dříví v sortimentech na odvozním místě nebo na expedičním skladu.

Nedílnou součástí projektu LČR je i decentralizace řízení a přenos pravomocí směrem k nižším organizačním jednotkám v regionech. Základem budou krajská ředitelství LČR, která budou partnerem krajům a zároveň tak budou moci zvýraznit svoji úlohu při rozvoji regionů.

Nyní je třeba dát novému vedení LČR prostor k dokončení započatých koncepčních změn, nezasahovat mimoekonomickými tlaky do existujících nebo nově (na základě transparentních výběrových řízení) zakládaných smluvních vztahů a předejít tak tomu, čím nyní tendenčně a falešně vyhrožují zástupci některých podnikatelských skupin, tedy zastavení hospodářských činností v lesích a následnému ohrožení nebo zhroucení trhu se dřevem tak, jak se to stalo na počátku letošního roku.

Kontakt

Ing. Jiří Holický
Lesy České republiky, s. p.
Přemyslova 1106, 501 68 Hradec Králové 8

Poznámky